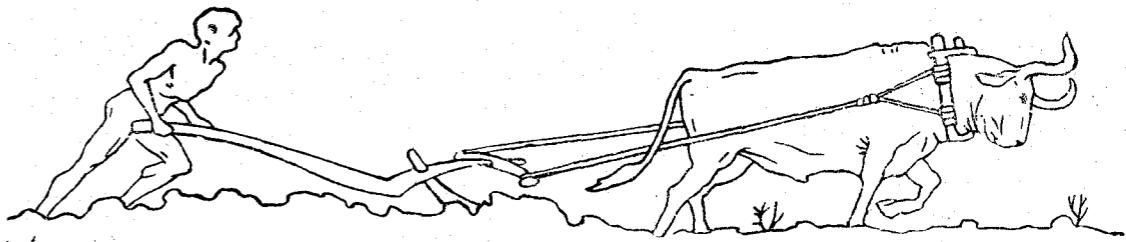

ΣΠΟΥΔΗ ΚΕΦΑΛΗΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΥΠΟ ΡΟΥΜΠΕΝΣ — ΛΟΥΒΡΟΝ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Θ' 15-31
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1909

ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΟΝ — ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Αντός δ σημερινός μας αἰών είναι δ αἰών τῶν ἐργαλείων. Φυτρόνουν μέσα ἀπὸ τὴν ζωήν μας. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, δ ἀνθρώπως είναι τὸ μέτρον παντὸς πράγματος καὶ δ νοῦς είναι δ τύπος πάσης μορφῆς. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα είναι διαθήκη τῶν ἐφευρέσεων, είναι τὸ ὑπουργεῖον τὸ ὅποιον ἐκδίδει διπλώματα ενδεσιεχνίας, εἰς αὐτὸ δὲ εὑρίσκονται κατατεθειμένα τὰ πρότυπα, τὰ διοῖα ἔδωκαν κάθε νῦν. «Όλα τὰ ἐργαλεῖα καὶ αἱ μηχαναὶ τῆς γῆς δὲν είναι ἄλλο παρὰ μόνον αἱ περαιτέρῳ ἐπεκτάσεις τῶν μελῶν καὶ τῶν αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Κάποιος εἴχε χαρακτηρίσει ποτὲ τὸν ἀνθρώπον ὡς «πνεῦμα ἔξυπηρετούμενον ὑπὸ ὁργάνων». Ἄλλὰ τὰς ἀπόλους του αἰσθήσεις αἱ μηχαναὶ δὲν ἡμποροῦν νὰ τὰς ἀντικαταστήσουν, ἡμποροῦν μοναχὰ νὰ τὰς βοηθήσουν. Τὸ σῶμα είναι ἐργαλεῖον καταμετρήσεως. Ο ὄφθαλμὸς μόνος δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπολογίσῃ τὰς διαφοράς, καθὼς καὶ καμία τέχνη δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰς καθορίσῃ. Ο παραγυιὸς δὲν ἡμπορεῖ νὰ κάμη χωρὶς τὸν πῆχυν, δ γυμνασμένος δικαὶος ἐργάτης θὰ μετρήσῃ ἔξισον ἀκριβῶς καὶ μὲ τὸν δάκτυλον καὶ μὲ τὸν βραχίονα, καὶ δικαίως καθοριμέτρης θὰ καταμετρήσῃ μὲ τὰ βήματά του τὰς ἀποστάσεις πολὺ καλλίερα ἀπὸ ἔνα ἄλλον διποῖος θὰ τὰς καταμέτρηται μὲ τὴν μετρικὴν ταινίαν. Ή ἀξιοθάμαστος εὐστοχία τοῦ βλέμματος καὶ τῆς χειρὸς μὲ τὴν διποίαν δ ἵνδος ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν μὲ τὴν πέτραν καὶ μὲ τὴν διποίαν δ ἔκλουσθρὸς ή δ ὑλοτόμος καταφέρει τὸν πέλεκυν ἀκριβῶς ἐπάνω εἰς μίαν λεπτοτάτην γραμμὴν τοῦ ἔκλινου κορμοῦ, είναι πρόχειρα παραδείγματα καὶ δὲν υπάρχει ἄλλως τε καμία αἰσθήσις, κανὲν δργανὸν τὸ ὅποιον νὰ μὴν ἔναι ἐπιδεκτικὸν τοιαύτης ὑπερφυοῦς σχεδὸν τελειοποίησεως. Ο θαυμασμὸς καὶ ἡ ἀπορία καὶ αἱ ἐρωτήσεις τῶν ἀνθρώπων είναι δ

σπόρος τῶν γνώσεών μας καὶ τῆς τέγνης μας καὶ είναι τόσον δυνατὴ ἡ μηχανικὴ ὅποτὴ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς καὶ είναι τόσον νωπαὶ καὶ πρόσφατοι αἱ καλλίεραι μας ἐφευρέσεις, ὥστε ἡ ἐφαρμογὴ των δὲν ἐπρόφθασεν ἀκόμη νὰ ἔλαττωσῃ τὴν χαράν μας, οὐδὲ νὰ μετριάσῃ τὸ αἰσθήμα τῆς ὑπερηφανείας μας καὶ διὸ αὐτὸ δικτείομεν ἀκόμη τοὺς γονεῖς μας, οἱ διοῖοι ἀπέθαναν πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ γαλβανισμοῦ, πρὸ τοῦ χλωροφοριμοῦ καὶ τοῦ ὑπερωκεανίου τηλεγράφου, πρὸ τῆς φωτογραφίας καὶ τοῦ τηλεφώνου, ὥστα νὰ τοὺς ἀφηρέθησαν τρόπον τινὰ διὸ ἀπάτης τὰ ἡμίση τῶν ἀνθρώπων τῶν δικαιωμάτων. Αὕταὶ αἱ τέχναι διανοίγουν εὐρείας ἐκτάσεις εἰς τὸ μέλλον καὶ ὑπόσχονται νὰ διαμορφώσουν τὸν κόσμον καὶ τέλος τὴν ἀνθρώπινην ζωὴν ἀπὸ τὴν δουλικὴν καὶ χαμαζῆλον τῆς κατάστασιν νὰ τὴν μεταρισώσουν εἰς ἴσοθεον ἐλευθερίαν καὶ δύναμιν...

Εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους οἱ ἀνθρώποι εἶχαν ἔνα Τάνταλον, δ διποῖος μάτην ἡγωνίζετο νὰ σβέσῃ τὴν δίψαν του, διότι, ἀν καὶ εὐρίσκετο κοντά εἰς τρεχάμενον νερόν, πάντοτε τοῦ διέφευγεν, ὀσάνις τὸ ἐπλησίαζε μὲ τὰ διψῶντα χεῖλη. Τὸν εἶδαμεν καὶ πάλιν πρὸ διλίγουν αὐτὸν τὸν Τάνταλον. Τὸν εἶδαμεν εἰς τοὺς Παρισίους, εἰς τὴν Νέαν Υόρκην καὶ εἰς τὸ Λονδίνον. Τώρα ἀνέλαβε πάλιν θάρρος. Ἐλπίζει δτὶ ἐπὶ τέλους θὰ ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ νερόν καὶ νομίζει δτὶ θὰ κατορθώσῃ νὰ τὸ βάλῃ καὶ εἰς φιάλας. Τὸ πρᾶγμα δικαὶος δὲν φαίνεται νὰ ἔναι καὶ τόσον εὔκολον. Ή ἀποφίς τῶν προγμάτων ἔξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ἔναι κακή. Οσοι αἰώνες πολιτισμοῦ καὶ ἀν παρθῆλον, δ ἀνθρώπως πάντοτε ἔξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀκόμη εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, εἰς ἐν σημεῖον κρίσιμον, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποίαν ὅδὸν διφεύλει νὰ τραπῇ. Ήμπορεῖ ποτὲ κανεὶς νὰ ἐνθυμηθῇ πότε οἱ

καιροὶ δὲν ἦσαν δύσκολοι καὶ πότε τὸ χρῆμα
δὲν ἦτο σπάνιον; Ὡμοιοεῖ ποτὲ κανεῖς νὰ
ἐνθυμηθῇ πότε οἱ φρόνιμοι ἀνθρώποι καὶ οἱ
γενναῖοι ἄνδρες καθὼς καὶ αἱ καλαὶ γυναῖκες
ἐπερίσσευαν εἰς τὸν κόσμον; Καὶ δὲ Τάνταλος
λοιπὸν θ' ἀρχήσῃ πάλιν μετ' ὀλίγον νὰ κατανοῇ,
ὅτι δὲ ἀτμὸς δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὅπτασία ἀπα-
τητὴ καὶ ὅτι ἀπὸ τὸν γαλβανισμὸν δὲν ἔχει νὰ
πεοιμένη πολλά.

Ὑπάρχουν πολλὰ πράγματα τὰ δύοια συνέρχονται ἐπὶ τὸ αὐτὸ διὰ νὰ μᾶς ἀποδεῖξουν ὅτι τὴν σωτηρίαν μας πρέπει νὰ τὴν ἐπιζητήσωμεν δῆλο εἰς τὸν ἄτμον καὶ εἰς τὰ φωτογραφικὰ ἔργα-
λεῖα, δῆλο εἰς τὰ ἀεροπλάνα καὶ εἰς τὸ ἀστρονο-
μικὰ δργανα, ἀλλὰ πολὺν βαθύτερον. Αὐτὰ τὰ
ἔργαλεῖα ἔχουν μερικὰς ἰδιότητας ἀμφιβόλους
καὶ ἐπικινδύνους: εἶναι ἀντιδραστήρια. Αἱ μηχα-
ναὶ ἔχουν τάσεις ἐπιθετικάς. “Ο. ύφαντης π. χ.
καταντῷ καὶ ὁ ἰδιὸς ύφασμα καὶ ὁ μηχανουργός

μεταβάλλεται καὶ ὁ ἴδιος εἰς μηχανὴν.⁵ Εἳναν δὲν μεταχειρισθῆσαν τὸ δόγανον, θὰ σὲ μεταχειρισθῇ ἐκεῖνο. Κάπιε ἐργαλείον πρέπει νὰ τὸ φαντασθῇς διτὶ ἔχει καὶ μίαν δέξειναν αἰχμὴν καὶ εἶνε ἐπικινδυνόν. ⁶Ἐνας ἀνθρωπός ἀποφασίζει καὶ κτίζει μίαν ὁραίαν οἰκίαν ἀπὸ ἐκείνην λοιπὸν τὴν στιγμὴν ἀπέκτησε πλέον καὶ ἔνα κύριον καὶ μίαν φροντίδα διὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του· χρεώσεται τοῦ λοιποῦ νὰ τὴν στολίσῃ, νὰ τὴν

έπιβλεπτη, να τὴν ἐπιδεικνύῃ καὶ νὰ τὴν διατηρῇ εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἔνας ἄλλος ἀνθρωπος ἀποκτῷ φήμιν καὶ δόξαν καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταῦτης παύει πλέον νὰ ἥναι ἐλεύθερος καὶ χρεωστεῖ νὰ συμμορφώνεται μὲ τὴν φήμιν του. Ἔνας ἄλλος ἔκαμε μίαν εἰκόνα ἥ ἐν βιβλίον καὶ ἐὰν εἶχεν ἐπιτυχίαν, τόσῳ τὸ χειρότερον δι᾽ αὐτόν. Εἴδα πρὸ δὲ λίγου κάποιον ἄγαθὸν ἀνθρωπον, τέως ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ὅπως δὲ οὐδεαξ καὶ ἡ ἀλώπηξ εἰς τὴν ἐργμίαν, δὲ δοποῖος κατεγίνετο νὰ κατασκευάσῃ μίαν προδῆμην μὲ πολλὰ συρτάρια καὶ χωρίσματα διὰ μαλακόστρακα, ὠάρια, δρυκτὰ καὶ ταριχευμένα πτηνὰ καὶ εἴπα διτὶ αὐτὸς δὲ ἀνθρωπος ἔκοπιαζε νὰ κατασκευάσῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του μίαν ὠραίαν ἄλυσον.

Δι' αὐτὸν καὶ ἡ πολιτικὴ οὐκονομία ἀμφιβάλ-
λει ἂν δλαι αἱ μηχανικαὶ ἐφευρέσεις, αἱ δποῖαι
ἔγιναν ἔως τώρα, κατώρθωσαν νὰ ἐλαφρώσουν
κατά τι τὸν κόπον τῆς καθημερινῆς ἐργασίας
ἔστω καὶ εἰς ἔνα καὶ μόνον ἄνθρωπον. Ἡ
μηχανὴ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀνθρω-
πισμόν του. Ὅσον τελειοτέρα ἡ μηχανή, τόσον
δλιγωτέρα ἡ δντότης τοῦ μηχανικοῦ. Μὲ κάθε
πρόοδον εἰς τὸν μηχανισμόν της, θὰ περιορίζε-
ται πάντοτε καὶ ἡ ἔνεργεια τοῦ μηχανικοῦ καὶ
δ' ἀποβαίνῃ δλονὲν πτωχότερος καὶ εἰς γνώσεις
καὶ εἰς δύναμιν. Ἀλλοτε εἴχαμεν χρείαν Ἀρχι-
μῆδων, τώρα δρκεῖ μόνον νὰ ἦναι κανεὶς θερ-

μιαστής καὶ εἰς τὸ πλευρόν τῶν νὰ ἔχῃ ἔνα μοῦτσον, ὃ δποῖος νὰ προσέχῃ εἰς τὸν λέβητα καὶ εἰς τὸ νερὸν τῆς δεξαμενῆς. Ἐὰν δμως ή μηχανὴ διαρροαγῇ, ή ἀμηχανία ἀμφοτέρων θὰ ἔναι ἵση, διότι καὶ οἱ δύο δὲν θὰ ἥξενδρουν τί νὰ κάμουν.

Πόσον πάλιν ἀηδεῖς αἱ λεπτομέρειαι ἐκεῖναι τῶν ἐφημερίδων! Καὶ τὸ χείριστον πάντων εἰναι ὅτι τώρα ἔχομεν καὶ τὰς μεγαλοσχήμους ἐφημερίδας τῶν πρωτευουσῶν μας, αἱ ὅποιαι φιλοτιμοῦνται ποία νὰ ὑπερβῇ τὴν ἄλλην εἰς τὴν σιχαμερὴν περιγραφὴν νέων καὶ φρικαλέων ἐγκλημάτων. Εἰς καμίαν ἄλλην ἐποχὴν ἡ πολιτικὴ δὲν ὑπῆρξεν ὅσον σήμερον διεφθαρμένη καὶ ἀπάνθρωπος· καὶ τὸ ἐμπόριον τὸ καύχημα αὐτὸ τοῦ γένους μας καὶ ὁ παιδαγωγὸς — παρ’ ὅσα καὶ ἀν λέγουν — τῶν ἐθνῶν, κατήντησε πλέον ἀπάτη, φρενάκη, ναυάγιον καὶ καταστροφὴ παντοῦ εἰς τὸν κόσμον.

Φυσικὰ λοιπὸν μὲ τὴν ἀπαρθίμητον τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐφευρέσεων προσπαθοῦμεν τῷρα νὰ εὑδωμεν μίαν ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὅταν καὶ μὲ δῆλας τον τὰς τέχνας ἔξακολουθῇ πάντοτε νὰ μένῃ φαῦλος, δὲν εἶναι δυνατὸν τὰς εὐφρεῖς μηχανὰς καὶ τὰ ἀγηματικὰ προϊόντα νὰ τὰ λάβωμεν ὑπὸ δψιν ὡς μέτρον τῆς ἀξίας του. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν ἄλλο μέτρον.

Τί ἐπετέλεσαν αὐταὶ αἱ τέχναι διὰ τὸν χαρακτῆρος καὶ διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου; Μῆπως ἔγιναν οἱ ἀνθρώποι ακαλλίτεροι; Πολλά-
ς ἐτέθη τὸ ζῆτημα μὴ ἡ ηθικὴ ἔξεπεσε περιστότερον μὲ τὴν πρόοδον αὐτήν τῶν τεχνῶν.
Γώρᾳ ἔχομεν μεγάλας τέχνας καὶ μικροὺς ἀνθρώπους.¹ Έδω φαίνεται ὅτι παρόχθη μεγαλεῖον ἀπὸ τυμποδότητα. Τοὺς θριάμβους τοῦ πολιτισμοῦ δὲν
ἥμηποροῦμεν νὰ τοὺς ἀποδώσωμεν εἰς τοιούτους
ὑνεργέτας, ὅσον καὶ ἀν τὸ θέλωμα. Οἱ μεγαλεί-
τερος ἀνορθωτῆς τοῦ κόσμου θὰ ἦτο τὸ ίδιοτελῶς διεξαγόμενον ἐμπόριον, ἐνῷ κάθε νίκη
κατὰ τῆς ὑλῆς ἔπρεπε νὰ γεμίζῃ μὲ χαρὰν τὸν
ἀνθρώπων ἐν συναισθήσει τῆς εὐγενείας τῆς
ρύσεώς του. Τώρα δύμας διατελοῦμεν εἰς ἀπο-
ίστας μὲ μηκοῦντα τοῖς κύνεσι, ἢντι τοῦ

μη γνωριζοντες ποιος εκαμεν ουλον αυτο
δικαλόν. Ἀλλὰ δύνει τὸ βλέμμα σου μίαν φοράν
τοὺς τοὺς ἐφευρέτας. Ὁ καθεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ἔχει
καὶ κάπιον ίδιαιτερον τέχνασμα ἔχει ταῦτην
ἡ ἐκείνην τὴν μεγαλοφυῖα ίδιοτητα, ἡ δύοια προ-
βάλλει εἰς τὸ μέσον ὅτε μὲν δυνατατώτερα, ὅτε
ἐδίπλωτα, ἀσθενέστερα. Δὲν εὑρίσκεις δῆμος τὸν μέγαν
καὶ ἀρμονικὸν νοῦν, τὸν τρεφόμενον ἀπὸ μίαν
πειγάλην καρδίαν. Ὁ καθεὶς ἔχει περισσότερα νὰ
ρύψῃ πασ' ὅσα ἔχει νὰ δεῖξῃ, ἢ παραλύεται
π' αὐτήν του τὴν ίδιαν ὑπεροχήν. Φανερὸν
ίναι ὅτι ἡ ἡμική πρόοδος δὲν προήκθη παραλ-
ήλως μὲ τὴν ὑλικὴν εὐφωστίαν καὶ βλέπομεν
λέον διτὶ τὰ κεφάλαια μας δὲν τὰ ἐποπθετή-

σαμεν φρονίμως. Μᾶς προσεφέρθησαν ἔργα καὶ
ἡμέραι καὶ ἡμεῖς ἐπροτιμήσαμεν τὰ ἔργα.

^ο Ἀπὸ τὴν νεωτέραν σανσκριτικὴν ἔρευναν μαν्दानομεν δτὶ ή ἀρχὴ δλων τῶν παλαιῶν ὄνομάτων τοῦ Θεοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἡλιον, τὸ δποιὸν σημαίνει δτὶ ή ἡμέρα είναι ή θεία δύναμις καὶ ἀποκάλυψις καὶ δτὶ οἱ ἀνθρωποι ἐκεῖνοι τῶν παλαιῶν καιρῶν εἰς τὸν ἡλιον ἀπέδιδον τὴν ὑπάτην δύναμιν τοῦ σύμπαντος.

Ο Ήσιοδος ἔγραψεν ἐν ποίημα, τὸ δποῖον ὠνόμασεν «Ἐργα καὶ Ἡμέρας» καὶ δπου παρακολουθεῖ τὰς ὥρας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔτους καὶ διδάσκει τὸν γεωργὸν πότε πρέπει νὰ σπείρῃ, πότε νὰ θερίσῃ, πότε πρέπει νὰ συλλέγῃ ἔντα, πότε δ ναύτης ἡμπορεῖ νὰ ἐκπλεύσῃ χωρὶς νὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον τρικυμίας καὶ εἰς ποῖα σημεῖα τῶν ἀστρῶν πρέπει νὰ δίδῃ ὅλην του τὴν προσοχήν. Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι γεμάτον ἀπὸ πρακτικὰς συμβουλὰς διὰ τὸν ἑλληνικὸν βίον, ὑποδεικνύει τὴν ὁρμὴν καὶ κατάλληλον ἡλικίαν διὰ τὸν γάμον καὶ διδάσκει τοὺς ὄφους τῆς καλῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας καὶ τῆς φιλοξενίας. Πρόκειται εἰς ἡμᾶς τὸ ἔπος αὐτὸ ὡς λαμπρὸν μαρτυρίον εὑσεβείας καὶ βιωτικῆς σοφίας, χρήσιμον δὲ ὀλούς τοὺς τόπους, διότι περιέχει τὴν ἡθικὴν τῶν ἔργων καὶ τῶν ἡμερῶν. Ἀλλὰ δ ποιητὴς τὰς μελέτας του περὶ τῶν ἡμερῶν δὲν τὰς παρηκολούθησε καὶ μέχρι τῶν ζητημάτων ἔκεινων καὶ τῶν ἐρευνῶν, πρὸς τὰς δποίας αἱ ἡμέραι μας προσκαλοῦν.

Κάποιος γαιωκήμων ἔλεγεν δτι «Θὰ ηὔχετο νὰ ἔχῃ ὅλας τὰς γαίας αἱ̄ δόποιαι συνορεύουν μὲ τὸ κτῆμα του», δὲ Ναπολέων, δ ὁ δόποιος εἶχε τὴν ἴδιαν δρεξιν, ἐπροσπάθει νὰ κάμῃ γαλλικὴν λίμνην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐνῷ δ Τσάρος προέβη ἔτι περαιτέρῳ καὶ ἥθελε ν' ἀποκαλῇ ἴδικόν του τὸν Εἰρηνικὸν Ὡκεανόν, ἔως

οτου οι Ταπωνες ηναγκασθησαν ν ανιστανεν,
και να ματαιωσουν την απόπειραν του, δπως
καταστηση τὸν Ὡκεανὸν ίδικόν του κτῆμα. Ἀλλὰ
και τὴν γῆν ὀλόκληρον ἐὰν εἶχεν ίδικόν του
λειβάδι και τὴν θάλασσαν ὡς λίμνην μέσα εἰς
τὸ κτῆμα του, πάλιν θὰ ἔμενε πτωχὸς ἄνθρω-
πος. Πλούσιος εἶναι μόνον ἔκεινος δ δποῖος
εἶναι κύριος τῆς ἡμέρας. Τοιαύτην δύναμιν δὲν
θὰ εἶχεν οὔτε βασιλεύς, οὔτε πλούσιος, οὔτε
νεραΐδα, οὔτε δάιμων. Αἱ ἡμέραι εἶναι πάντοτε
θεῖαι, δπως ἡσαν και εἰς τοὺς πρώτους Ἄριους.
Δὲν ἔχουν καμίαν ἀπολύτως ἀξίωσιν και δῆμως
ἔχουν τὴν μεγαλειτέραν ζωὴν μεταξὺ δῆλων δσα
ζοῦν και ὑπάρχουν. Ἐρχονται και φεύγουν ὡς
μορφαι μετημφιεσμέναι και πεπλοσκεπεῖς, σταλ-
μέναι ἀπὸ ξένην φιλικήν χώραν, ἀλλὰ δὲν λέ-
γουν τίποτε και ἐὰν δὲν χρησιμοποιήσωμεν τὰ
δῶρα τὰ δποῖα μᾶς κομίζουν, τὰ παιόνουν πάλιν
μαζί των χωρὶς να λύσουν τὴν σιωπήν.

Πῶς ἡ ἡμέρα ἡξεύρει νὰ συμμορφώνεται μὲ

μένη πρὸς ἡμῖν, τολμῶμεν καὶ ἀνοίγομεν τὸ βιβλίον.

Ὑπάρχουν δημόσιαι κατὰ τὰς δόποιας οἱ μεγάλοι εἶναι πλησίον μας, ὅτε καμία δύτις δὲν αὐλακόνει τὸ μέτωπόν των καὶ μὲ προσήνειαν μᾶς λαμβάνουν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ ἐμβαίνουμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς στοχασμούς των. Ὑπάρχουν πάλιν δημόσιαι αἱ δόποιαι εἶναι αἱ ἀποκρέω τοῦ ἔτους. Οἱ ἄγγελοι ἐνσαρκοῦνται καὶ γίνονται δρατοί. Ἡ φαντασία τῶν Θεῶν εἶναι εἰς ἔξεγερσιν καὶ πανταχόθεν ἔκχειλίζεται εἰς μορφάς. Χθὲς δὲν ἤκουετο κανὲν πτηνόν, ὁ κόσμος ἦτον ἔρημος, θιολὸς καὶ μελαγχολικός ἀπροσδοκήτως σῆμερον ἔγινεν ἐκτάπτως ζωηρός· δλη ἡ πλάσις εἶναι γεμάτη ἀπὸ βομβοῦσαν καὶ σφριγῶσαν ζωήν.

Τὸ διαμένειν τοῦτο μὲν εἰς τὴν παλάμην
καθενὸς ἐπαίτουν. Ὁ γλαυκὸς οὐρανὸς στεγάζει
καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ Χερούβειμ καὶ Σερα-
φεῖμ. Ὁ οὐρανὸς εἶναι τὸ βερνίκι καὶ ἡ στιλβη
μὲ τὴν δόποιαν δὲ καλλιτέχνης ἐπέχοισεν ὅλον τὸ
ἔγον — εἶναι τὸ σύνορον μεταξὺ ὅλης καὶ πνεύ-
ματος. Δὲν ἦτο δυνατὸν εἰς τὴν φύσιν νὰ προβῇ
περαιτέρω. Εάν θὰ ἦτο ποτὲ δυνατὸν τὸ ὄραιο-

τερον ὅνειρόν μας νὰ μεταβληθῇ εἰς ψηλαφητὴν πραγματικότητα, — ἐὰν μία ὑπερφυῆς δύναμις θὰ ἡδύνατο ποτὲ ν^o ἀνοἶξῃ τοὺς ὄφθαλμούς μας, ὥστε νὰ βλέπωμεν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατοῦντα ἔκατομμάρια πνευμάτων, — πιστεύω ὅτι καὶ τότε ἡ γῆ ἐφ' ἣς θὰ περιεπάτουν αὐτὰ τὰ πνεύματα, θὰ ἐστεγάζετο πάλιν ἀπὸ τὸ ἴδιον ὕφασμα τοῦ κυανοῦ χάους, τὸ ὅποιον τώρα ἔξαπλονται ἐπ' αὐτῆς, ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς μου ἐνῶ περιπατῶ εἰς τὸν δρόμον μεταβαίνων εἰς τὰς ὑποθέσεις μου.

Είναι ἄξιον ἀπορίας ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ πλουσία ἀγγεικὴ γλώσσα δὲν ἔχει καμίαν λέξιν διὰ τὰ χαρακτηρίση τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου. Κινδε ήτον ἡ παλαιὰ ἀγγεικὴ λέξις, ἡ ὅποια ὅμως περιλαμβάνει μόνον τὸ ἥμισυ ἐκείνου τὸ ὅποιον ἐκφράζει ἡ ὡραία λατινικὴ λέξις εἰς τὸν μέλλοντα — natura, τὸ μέλλον τὰ γεννηθῆ, ἡ ἐκείνου τὸ ὅποιον λέγει ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς λέξεως werden = γίγνεσθαι.³ Άλλα καμία ἀπό αὐτὰς δὲν ἐκφράζει τὴν δύναμιν ἐκείνην ἡ ὅποια φαίνεται νὰ ἐνεργῇ μόνον χάριν τοῦ κάλλους. Ή Ἑλληνικὴ λέξις Κόσμος τὸ ἔκαμε, καὶ δι' αὐτὸ δικαίως καὶ δ Ὀνυμβόλδος Κόσμον ἐπωνόμασε τὸ βιβλίον του ὃπου συνέλεξε τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης τῆς φύσεως.

Τοιαῦται εἶναι αἱ ἡμέραι· ή γῇ εἶναι τὸ κύπελλον καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι τὸ στέγασμα ὅλων τῶν ἀπείρων καὶ πλουσίων δώρων τῆς φύσεως, τὰ ὅποια μᾶς προσφέρονται ὡς καθημερινή τροφή· Ἀλλὰ ὅποια δύναμις τῆς αὐταπάτης ἐμβαίνει εἰς τὴν ζωὴν μαζὶ μὲ νῆμας καὶ μᾶς συνοδεύει μέχρι τέλους! Ἀπὸ τὸ πρῶτὸν τὸ βράδυ, ἀπὸ τὸ βρεφικὸν λίκνον μέχρι τοῦ νεκρικοῦ φερέτρου μᾶς θωπεύει, μᾶς νανουρίζει μὲ ἀπατηλὰς ἐλπίδας καὶ εἰς τὸ τέλος μᾶς ἔγειρά· Καὶ ποῦ νὰ ἦναι ἄρα γε ὁ ἔμπειρος ἐκείνος ὁφθαλμὸς διὰ νὰ διαγνώσῃ ποτὲ αὐτὴν τὴν ἀπάτην; Οἱ Ἰνδοὶ φαντάζονται τὴν Μάϊαν, τὴν φανταστικὴν δύναμιν τοῦ Βισνοῦ, ὃς τὴν κυριωτέραν του ίδιότητα. Εἰς τὴν τρικυμίαν αὐτὴν τῶν ἀντιμαχομένων στοιχείων, τὴν ὅποιαν καλοῦμεν Ζωὴν, θὰ ἦναι, φαίνεται, ἀναγκαῖον νὰ προσδένωνται αἱ ψυχαὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξίην ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ οἱ ναντικοί, ἐν καιρῷ καταιγίδος, δένονται εἰς τὰ κατάρτια τοῦ πλοίου, καὶ ὡς σχοινία καὶ λουριὰ μεταχειρίζεται τότε ἡ φύσις μερικὰ ἔγειλάσματα, — ἐν κρόταλον, μίαν κούκλαν, ἐν ιῆλον διὰ τὰ ωκοὰ παιδία, μίαν

κούκλα, εν την οποία τα μάτια παντες, μαζί
βάρχον, ἐν ποδήλατον, ἐν ἀλογον, ἔνα τουφέκι
διὰ τὸν ἔφηβον καὶ διὸν θέλω πλέον ν' ἀπαριθ-
μήσω τὰς ὄνειροπολήσεις τοῦ νέον καὶ τοῦ
ἐνήλικος, διότι εἶναι ἀναρρίψιτοι. Σπανίως
μόνον καὶ ἀργὰ αἰρεται ἡ προσωπίς καὶ μόλις
τότε ἐπιτρέπεται εἰς τὸν μαθητὴν νὰ ἴδῃ δτὶ τὰ
πάντα εἶναι μία ὑλη. Ὁ Ήυπε ἐδίδασκεν δτὶ
μόνον αἱ περιστάσεις μεταβάλλονται, δχι ὅμως

καὶ τὸ ποσὸν τῆς εὐτυχίας, διὰ ὃ ζητιάνος ὁ δοποῖος ἔξηπλωμένος εἰς τὴν σκιὰν μᾶς φραγῆς συλλέγει καὶ τσακίζει τοὺς ψύλλους του καὶ ὃ δοὺς ὃ δοποῖος διέρχεται ὑπερηφάνως ἐποχούμενος, ἡ κόρη ἡ δρόπια προετοιμάζεται διὰ τὸν πρῶτον τῆς χορὸν καὶ ὃ δήτωρ ὃ δοποῖος ἐν θριάμβῳ ἔξερχεται ἀπὸ τὴν αἰθουσαν τοῦ Κοινοβουλίου, δῆλοι αὐτοὶ εἰχον διάφορα μόνον μέσα, πάντοτε ὅμως ἵσον ποσὸν φαιδρᾶς συγκινήσεως. Αὗτὸ τὸ στοιχεῖον τῆς αὐταπάτης εἰς τοῦτο μόνον συντελεῖ, εἰς τὸ ν' ἀποκρύψῃ δηλαδὴ τὴν ἀξίαν τοῦ παρόντος καιροῦ. Ποῦ εἶναι ὃ ἄνθρωπος ἔκεινος ὃ δοποῖος δὲν καταγίνεται πάντοτε μὲ κάποιαν ὑποδεεστέραν ὑπόθεσιν, ἐνῷ ἄλλο εἶναι τὸ καλλίτερον ἔργον του; — «Τί κάμινες?» — «Ω, τίποτε ἔκαμα αὐτό, θὰ κάμω ἔκεινο, ἀλλὰ τώρα είμαι μόνον. — » Ἄχ, ἀθλεῖ καὶ ἀστόχαστε ἄνθρωπε, δὲν θὰ κατορθώσῃς λοιπὸν νὰ διαφύγῃς ποτὲ τὰ δίκτυα αὐτῆς τῆς ἀπάτης, — δὲν θὰ ἐννοήσῃς ποτὲ ὅτι, εὐθὺς ὡς τ' ἀμεταγύριστα χρόνια ἔξυφάνουν μεταξὺ τοῦ σῆμερον καὶ ἡμῶν τὸν κνανοῦν των ἀτμόγ., αἱ ὕδραι αὐταί, αἱ δοποῖαι περονοῦν, λάμπονται καὶ μᾶς ἐλκύουν ὡς μία ἀγρία δρομαντική δύναμις, ὡς αἱ ἑστίαι τοῦ καλλίους καὶ τῆς ποιήσεως; Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι τόσον δύσκολον νὰ τὰς ἐπωφελῆται τις καὶ συγχρόνως νὰ μένῃ ἀσάλειτος καὶ εὐσταθής! Τὰ συμβάντα τὰ δοποῖα αἱ ὕδραι μᾶς φέρουν, τὸ ἐμπόριόν των, ἡ συγκοινωνία, ἡ φλυαρία, ἡ βιαστική ἔργασία, δλα ταῦτα μᾶς ὁλίπτουν ἀμύμον εἰς τοὺς ὄφιμαλμοὺς καὶ παρασύρουν τὴν προσοχήν μας. Ἰσχυρὸς εἶναι ἔκεινος ὃ ἄνθρωπος ὃ δοποῖος ἡμιπορεῖ νὰ τὰς ἀτενίσῃ, νὰ διῖδῃ τὴν ἀπάτην, να διαισθανθῇ τὴν ἐσωτερικήν των συμφωνίαν καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἴδικήν του, δοποῖος ἡξεύρει καλὰ ὅτι μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου ὃ εἰς θὰ δμοιαζῃ μὲ τὸν ἄλλον καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ὥστε ἔρως ἡ θάνατος ἡ πολιτική ἡ χρῆμα ἡ πόλεμος καὶ ἀπόλαυσις νὰ ἐπιτύχῃ νὰ τὸν ἀποστρέψῃ ἀπὸ τὸ ἔργον του.

Ο κόσμος μένει πάντοτε δ ἕδιος καὶ κάθε
ἄνθρωπος εἰς τὰς στιγμὰς βαθυτέρας σκέψεως
θὰ κατανοήσῃ διτὶ καὶ αὐτὸς δὲν κάμει ὅλο
παρὰ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν πεῖραι τὴν δποίαν
ἔκαμαν ποτὲ οἱ ἄνθρωποι εἰς τοὺς δρόμους τῆς
Μέμφιδος καὶ τοῦ Βυζαντίου. Εἰς τὴν φύσιν
βασιλεύει ἐν διαρκεῖς καὶ αἰώνιον ΤΩΡΑ καὶ
αὐτὸς κάμει ν ἀνθισθεὶς εἰς τοὺς ἀγρούς μας
πάντοτε τὰ ἔδια δόδα, τὰ δποῖα ἐμάργενον τοὺς
δρυθαλαμοὺς τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Βασιλωνίων
εἰς τοὺς κρεμαστοὺς κήπους των. «Πρὸς τὶ λοι-
πόν, ἔρωτῷ ἐκεῖνος, χρειᾶται νὰ σπουδάσω
γλώσσας καὶ νὰ περιηγηθῶ τόπους, διὰ νὰ
μάθω μόνον ἐπὶ τέλους τόσον ἀπλᾶς ἀληθείας;»
Ἴστορία τῆς ἀσχαίας τέχνης, ἀνεσκαμέναι
πόλεις θερινοῖς καὶ ἐπικοσμοῖς — μέλιστα δραῖα

Ίησονν νὰ γεννᾶται ἐντὸς φάτνης καὶ νὰ προσλαμβάνῃ ὡς συντρόφους τού δώδεκα ἀλιεῖς. Θεμελιώδης ἄλλως τε νόμος τῆς φύσεως εἶναι νὰ φανερώνεται ἐναργέστερον εἰς τὰ ἐλάχιστα πρόγματα, διόπθεν ἀπέρρευσε καὶ τὸ ὑπέροχαν δόγμα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Λόουκριτίου, εἰς δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους τοῦ Σβέδεμπτοργ καὶ τοῦ Χάνεμαν. Κατὰ τὸν βαθὺδὸν τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀγνοῦ καθορίζεται καὶ ἡ ἡλικία τῶν ἀποιλιθωμένων στρωμάτων. Δι᾽ αὐτὸν καὶ οἱ ποιηταί μας εἰς τοὺς μύθους τῶν λέγουν ὅτι αἱ νύμφαι (νεράϊδες) ποὺ ἔχουν τὴν μεγαλειτέραν δύναμιν, ἔχουν καὶ τὸ μικρότερον ἀνάστημα. Μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἀρετῶν ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἡ ὑψίστη ὡς ἐκπροσωποῦσα τὴν Παναγίαν, εἰς δὲ τὴν καθημερινὴν ζωὴν αὐτὴν εἶναι ἡ πρώτη καὶ χαρακτηριστικὴ ἀρετὴ τῶν σοφῶν. Τὸ γνώρισμα δὲ τοῦ ἀληθινοῦ τεχνίτου εἶναι ὅτι πάντοτε μεταχειρίζεται τὸ ὑλικόν τὸ δόπιον ἔχει πρόχειρον καὶ δὲν προσφεύγει εἰς ἄλλο περιφημότερον χορηγοποιηθὲν ἀπὸ ἄλλους. «Ο καλός στρατηγός, ἔλεγεν ὁ Ναπολέων, πάντοτε ἔχει ἀρκετὸν στρατὸν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἥξεν ςη νὰ μεταχειρίζεται ἐκεῖνον τὸν δόπιον ἔχει.» Νὰ μήν ἀποφεύγῃς τὴν ἐργασίαν ποὺ σοῦ παρουσιάζει ἡ παροῦσα ὥρα φιλοδοξῶν ἄλλην ἀνωτέραν, διότι ὁ ἀχανῆς οὐρανὸς τῆς σοφίας ἀπέχει ἔξι ἵσου ἀπὸ δύλα τὰ σημεῖα καὶ, ἐάν ἡμιπορῆς νὰ φθάσῃς εἰς αὐτὸν, πρέπει πάντοτε νὰ μεταχειρισθῆς μίαν μέθοδον καθολοκληρίαν ἰδικήν σου.

Οἱ ζωολόγοι δικαιοῦνται νὰ μὴ παραδέχωνται ὅτι αἱ τούχες τοῦ ἀλόγου μέσα εἰς τὸ νερὸν μεταβάλλονται εἰς σκάληκας, ἐγὼ δῆμος πιστεύω ὅτι πᾶν δὲ τι εἶναι πάλαιὸν σήπεται καὶ διὰ τὰ παρελθόντα μεταβάλλονται εἰς δρεις. Ἡ εὐλάβεια πρὸ τῶν πράξεων τῶν προγόνων μας εἶναι αἴσθημα ἀπατηλόν. Ἡ ἀξία των δὲν συνίστατο εἰς τὸ δὲ τι ηὐλαβοῦντό ἐκεῖνοι τὸ παρελθόν, ἀλλὰ εἰς τὸ δὲ τι ἐγνώριζαν νὰ ἐκτιμοῦν τὴν παροῦσαν τότε στιγμήν, ἡμεῖς δὲ σφάλλοντες τοὺς μεταχειρίζομεθα ὡς προφάσεις καὶ ὡς δικαιολογίας ἀκριβῶς δι᾽ ἐκείνην τὴν συνήθειαν, τὴν δόπιαν ἐκεῖνοι ἀπεστρέφοντο καὶ περιεφρόνουν.

Μία ἄλλη πάλιν ἀπάτη ἔγκειται εἰς τὴν ἴδεαν μας ὅτι δὲν ἔχομεν ἀρκετὸν καιρὸν διὰ τὴν ἐργασίαν μας. Καὶ δῆμος πρέπει νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι δύσον πολλὰ πλάσματα καὶ ἄν τρόγουν ἀπὸ μίαν τράπεζαν, ὑπάρχουν πάντοτε διὰ τὸ καθέν, ἀναλόγως μὲ τὴν κρᾶσιν του, δύλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τὰ δόπια τοῦ ἀρμόζον, εἴτε καιρός, εἴτε χῶρος, εἴτε φῶς, εἴτε νερὸν καὶ τροφή. Ὁ δρις μεταβάλλει εἰς δρινὴν ἀδιάφορον τί τοῦ προσφέρει ὡς λείαν τὸ λειβάδι, ἡ ἀλώπηξ εἰς ἀλώπεκα καὶ ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος ὃ διά μεταβάλλουν εἰς Πέτρον καὶ εἰς Παῦλον πᾶν

τὸ προστρεφόμενον ὑπὸ τῆς φύσεως. Εἰς γυμνὸς ἀρχηγὸς ἀγρίων ἔδωκε ποτὲ εἰς κάποιον, παραπονούμενον ὅτι δὲν εἶχε καιρόν, μίαν ἀπάντησιν καλλιτέραν τῆς δρούσας δὲν θὰ ἥδυνατο νὰ δώσῃ καὶ πλέον βαθὺς φιλόσοφος. «Ἄλλοι πάντοτε, τοῦ λέγει ὁ ἐρυθρόδερμος, καὶ δὲν παίρνεις αὐτὸν ποὺ ἔχεις ἐμπροστά σου;»

Καὶ μία ἄλλη ἀπατηλὴ ἴδεα μᾶς παρακολουθεῖ, τὸ νὰ νομίζωμεν δηλαδὴ ὅτι ὅξιαν ἔχει μία μαρκὰ χρονικὴ περίοδος, κανὸς π. χ. ἐν ἐτοι, μία δεκαετηρίας, εἰς αἰών. Ἀλλὰ κάποιον ἀρχαιὸν γαλλικὸν ὅντὸν λέγει ὅτι «ὁ Θεός ἐργάζεται εἰς στιγμὰς» — Επὶ όρι d'heure Dieu laboure. — Πόθος μας εἶναι νὰ ἔχωμεν βίον μαρκόν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν βίον βαθὺν ἢ μεγάλας στιγμάς. Φρόντισε νὰ ἔχῃς τὸ μέτρον τοῦ χρόνου πνευματικὸν καὶ ὅχι μηχανικόν. Ἡ ζωὴ μας εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον μαρκά. Αἱ στιγμαὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐποπτείας, αἱ ἀβραὶ προσωπικαὶ σχέσεις, ἐν μειδίαμα, ἐν βλέμμα, — αὐτὰ εἶναι τὰ δάνεια μας ἀπὸ τὴν αἰώνιότητα! Συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τοῦ ποιητοῦ Οὐορδονώρδη, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν δὲν ὑπάρχει καμία πραγματικὴ εὔτυχία παρὰ μόνον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὴν ἔξασκησιν τῆς ἀρετῆς καὶ συμφωνῶ προσέτι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Πλίνιου ὅτι «ἔφερεν ἀναλογίζομεθα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐπὶ τοσοῦτον προσθέτομεν μῆκος εἰς τὴν ζωὴν μας» καὶ συμφωνῶ ἐπίσης μὲ τὴν γνώμην τοῦ Γλαύκωνος διόποιος ἔλεγε: «Τὸ μέτρον τῆς ζωῆς διὰ τὸν σοφόν, ὡς Σώκρατες, εἶναι νῦν ἀκούγη τοιούτους διαλόγους ως τὸν ἴδικόν σου καὶ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς αὐτούς».

Ἐκεῖνος μόνον ἡμιπορεῖ νὰ μὲ πλουτίσῃ, διόποιος θὰ μὲ διδάξῃ πῶς νὰ ἐκτιμῶ περισσότερον τὸ διάστημα τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ὥλιου. Τὸ μέτρον τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸν εἶναι, — εἶναι ἡ ἴδεα τὴν δόπιαν ἔχει περὶ τῆς μαρκῆς ἡμέρας. Τοὺς στίχους τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ποὺ εἶναι μόνον ποιητὴς δὲν τοὺς ἀκούομεν μὲ τὸ ὑψηστόν μας ἐνδιαφέρον, οὐδὲ τὸ προβλήματα του, ἐάν εἶναι μόνον μαθηματικός, ἀλλὰ ἐάν εἶναι ἀνθρώπος μαζὶ μὲ τὴν γεωμετρικὴν ὑπόστασιν τῶν πραγμάτων γνωρίζῃ καὶ τὴν ἔօρτασμον λαμπρότητά των, τότε αἱ ποιήσεις του θὰ συμφωνοῦν μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ οἱ ἀριθμοί του θὰ ἔχουν ἀρμονίαν. Καὶ θεωρῶ ἐγὼ ὡς τὸν μεγαλειτέρον σοφὸν ὅχι ἐκεῖνον ὃ διόποιος γνωρίζει νὰ ἐκμάττῃ τὰς δαμάνεις βασιλικὰς οἰκογενείας τοῦ Σεσώστριος καὶ τοῦ Πτολεμαίου, τὴν χρονολογίαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὰς Ὀλυμπιάδας, ἀλλὰ ἐκείνος ὃ διόποιος δύναται νὰ μάς ἀποκαλύψῃ τὰ διδάγματα τῆς ἴδιαιτέρας αὐτῆς ἡμέρας. Ἡμιπορεῖ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τοὺς κρυφίους δεσμούς οἱ δόπιοι, δρατοὶ μόνον εἰς τὴν εὐσεβῆ εὐλάβειαν, προστιλόνουν εἰς τὴν πρώτην αἰτίαν τοὺς ἀναι-

ΛΑΙΟΣ

ΟΙ ΔΥΟ ΣΑΤΥΡΟΙ — MONAXON

ΥΠΟ ΡΟΥΜΠΕΝΣ

σθήτους ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τὰ ὅποια
γνωρίζομεν; Τὸ ταχύπτερον αὐτὸ τέταρτον τῆς
ῶρας εἶναι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων
χρόνος καὶ ὅχι αἰώνιότης, εἶναι κατὶ κατώτε-
ρον καὶ ἀνάξιον λόγου, εἶναι μόνον μία ἐπλὶς ἡ
ἀνάμνησις, εἶναι δηλαδὴ ὁ δρόμος πρὸς τὴν
εὐτυχίαν ἢ ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ
εὐτυχία. Ἡμπορεῖ νὰ μᾶς δεῖξῃ πῶς καὶ αὐτὴ
συνδέεται; Ὅστις ἥμπορει νὰ μᾶς ἔξηγησῃ καὶ
τοῦτο, θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν δουλικὴν καὶ
ὑποτελῆ ὑπαρξίαν καὶ θὰ ἔξεγενενίσῃ τὸν τόπον
ὅπου δήποτε καὶ δὲν εἶναι. Ἡ πάμπτωχος αὐτὴ
Ἀμερική, ἡ δοπία στρέφει ἐδῶ κ' ἐκεὶ ἀνήσυχα
βλέμματα περιεργείας, ἡ αἰώνιως ταξιδεύουσα, ἡ
μυητική, ἡ μανιώδης διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν
Ρώμην, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν, τὸ ἀφαιρέσση
πλέον τὰ κονιορτώδη τῆς ὑποδήματα καὶ τὸν
περιηγητικὸν σάκκον καὶ γεμάτη χαρὰν καὶ
εὐφροσύνην θὰ περιορισθῇ εἰς τὸ απίτι της. Εἰς
τὸν ἀπέραντον κόσμον δὲν ενδίσκεται κανὲν ἄλλο
τοιοῦτο τοπίον, οἱ αἰῶνες τῆς ἴστορίας δὲν παρέ-
χουν καμίαν τοιαύτην ὥραν καὶ τὸ μέλλον δὲν
παρουσιάζει καμίαν τοιαύτην δευτέραν εὐκαι-
ρίαν. Ἄς ἀρχίσουν λοιπὸν ἀπὸ τῶρα νὰ ψάλ-
λουν οἱ ποιηταί! Καὶ ἂς ἀρχίσουν αἱ τέχναι
ν ἀναπτύσσωνται!

Ἐναπομένει ὅμως καὶ μία ἀκόμη ἄποψις. Ἡ ζωὴ εἶναι καλὴ μόνον ἐὰν διατηρῇ ὅλα τὰ τὰ θέλλγητρα καὶ τὴν εὐφωνίαν, ἐὰν ὅλα συμβάνουν ἀπὸ ἀδιαιρέτους καρδίας εἰς τὴν ὥραν των καὶ ἐὰν ἡμεῖς δὲν τὴν κατατέμνωμεν καὶ δὲν τὴν κατασκευῶμεν. Τὰς ἡμέρας πρέπει νὰ τὰς μεταχειρίζωμεθα μὲν εὐλάβειαν, πρέπει καὶ σὺ νὰ εἰσαὶ μία ἡμέρα καὶ νὰ μὴ θέλῃς νὰ τὴν ἔξεταζῃς κάθε στιγμὴν ὡς ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητήν του. Ὁ κόσμος εἶναι γεμάτος ἀπὸ μυστήρια — ὅλα ὅσα λέγομεν καὶ ἡξεύρομεν καὶ κάμνομεν — καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τ^ε ἀντιλαμβανώμεθα ὅχι κατὰ τὸ γράμμα, ἀλλὰ ὡς κάτι ζωτανὸν καὶ ἔμψυχον. Ὁφειλομεν νὰ ἡμεδα εἰς τὸ ὑψος τῆς δυντότητός μας διὰ νὰ κατονήσωμεν τι ὁρθῶς. Χρεωστεῖς ν' ἀκροάεσαι τὸ κελαδημα τοῦ πτηνοῦ χωρὶς ν' ἀποπειρᾶσαι νὰ τὸ μεταφράσῃς εἰς οὐσιαστικὰ δύναματα καὶ εἰς ὅγματα. Δὲν ἡμποροῦμεν λοιπὸν νὰ ὑποβληθῶμεν εἰς δλίγην ἔγκοατειαν καὶ εἰς πειθαργίαν:

Τὸ πᾶν ἐν τῷ σύμπαντι γίνεται μὲν καμπύλας.
Δὲν διάρχουν εὐθεῖαι γραμμαί. Ζωηρῶς ἐνθυ-
μοῦμαι ἀκόμη τὸν ξένον ἔκεινον σοφόν, δ
ὅποιος μὲ τὴν ἐπίσκεψίν του ἔκαμεν εὐτυχῆ μίαν
ἔβδομάδα τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας. «Οἱ ἄγριοι
τῶν νήσων, ἔλεγε, διασκεδάζουν παίζοντες μὲ
τὰ κύματα τῆς ἀκροθαλασσιᾶς ἔξαπλώνονται
ἐπάνω εἰς τὰ κύματα καὶ αὐτὰ τοὺς φέρον
ἔως εἰς τὴν ἔχορὰν κατόπιν δίπτονται πάλιν εἰς
αὐτὰ καὶ κολυμβοῦν εἰς τ' ἀνοικτὰ καὶ ἐπὶ ὥρας
διλοκήρους ἐπαναλαμβάνουν τὸ διασκεδαστικὸν

αὐτὸ παιγνίδιον. Ἔτσι καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐδῶ καὶ ἔκει συνίσταται. Μεγαλεῖον χωρὶς ἀφοσίωσιν δὲν ἥμπορει νὰ ὑπάρξῃ. Ἐδῶ ὅμως καὶ ἡ ἀστρονομία σας κατήντησε μία κατασκοπεία. Δὲν τολμῶ νὰ ἔξειλθω καὶ νὰ παρατηρήσω τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, αὐτοὶ ὅμως φαίνονται σᾶν νὰ καταμετροῦν τὴν ἡμερικήν μου ἐργασίαν καὶ σᾶν νὰ μ' ἔρωτοῦν, πόσας γραμμὰς ἡ σελίδας ἔτελείωσα ἀφ' ὅτου τοὺς εἶδα τὴν τελευταίαν φοράν.» Μόνον τὸ γέμισμα τῆς ὕδρας — εἶνε εύτυχία. Γεμίσατε λοιπόν, ὃ θεοί, τὴν ὕδραν μου εἰς τρόπον ὡστε δταν θὰ ἔχω κάμει τοῦτο ἡ ἔκεινο νὰ μὴ λέγω: «Νὰ πάλιν ἐπέρασε μία ὕδρα τῆς ζωῆς μου!» ἀλλὰ νὰ λέγω «ἔζησα μίαν ὕδραν».

Δὲν χρειάζομεθα ἀνθρώπους τεχνητούς, οἱ δόποιοι νὰ κατέχουν μίαν δόποιανδήποτε πολυμαθῆ ἢ εἰδικὴν ἐπιτηδειότητα, νὰ γράφουν στίχους ἢ ν' ἀναλαμβάνουν νομικάς ὑποθέσεις ἢ νὰ διεξάγουν ἄλλα ζητήματα ἀντὶ χοήματος, ἢ οἱ δόποιοι μὲ ίσχυρὰν θέλησιν νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ἵκανότητα πρὸς μίαν ἴδιαιτέραν διεύθυνσιν, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν ἔμφυτον κλίσιν των. "Οχι, πᾶν δ, τι καλλίτερον ἔχει γίνει εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, — τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας δὲν ἔκστισαν τίποτε. Εἰς αὐτὰ δὲν ἀπαιτεῖται καμία κοπιώδης ἐργασία, ἀλλὰ ἡ ἐλευθέρα δοή τῆς σκέψεως. Ο Σαΐζπηρ ἔπλασε τὸν Ἀμλέτον του δπως καὶ τὸ πτηνὸν κτίζει τὴν φωλεάν του. Τὰ ποιήματα ἐγράφησαν μεταξὺ ὑπνου καὶ ἐγρηγόρσεως χωρὶς σχεδὸν νὰ γνωρίζουν πῶς.

Οἱ καλλιτέχναι ἔξωγράφιζαν ἀπὸ ἐσωτερικήν
ἔφεσιν αἰσθανόμενοι εὐχαρίστησιν διὰ τοῦτο καὶ
δὲν ἦξενραν δτὶ ἀπὸ μέσα των ἔξηρχετο καᾶποια
δύναμις. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζωγραφίσουν
τοιαῦτα πράγματα μὲ κρούν αῖμα. Ἐτσι ἔγρα-
ψαν τὰ ποιήματά των καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς
λυρικῆς ποιήσεως. Ἡτο μία ὀδρὸν ἔξωτεράκενευσις
ἀβρῶν δυνάμεων (ὅπως λέγεται καὶ περὶ τῶν
ἐπιστολῶν τῆς Γαλάτιδος — «ἡ ὁραία σύμπτω-
σις τῆς ὁραίας της ὑπάρξεως»). Καὶ τὸ ἄσμα
αὐτὸ δὲν ἔξαντλει ποτὲ τὸν ποιητήν. Τὸ τρα-
γοῦνδι δὲν εἶναι τραγοῦνδι, ἐὰν ἡ ἔξωτερικὴ θέσις
δὲν εἶναι ἐλευθέρα καὶ εὐγενῆς. Ἐὰν δὲν ὀδιδός
τραγοῦνδη ἐκ καθήκοντος ἢ ἀπὸ ὑποχρέωσιν,
θὰ ἐπροτιμοῦσα καλλίτερα νὰ μὴν ἀκούσω κάνεν
τραγοῦνδι. Ἐκεῖνοι μόνον ἥμπτοροῦν νὰ κοιμη-
θοῦν, ὅσοι δὲν καταβάλλουν κάνενά κόπον πρὸς
τοῦτο καὶ γράφουν καὶ ὀμιλοῦν καλλίτερα μόνον
ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν ὑπερτιμοῦν τὸ εἶδος αὐτὸ
τῆς ἔργασίας των.

‘Ο κανὸν αὐτὸς ἔχει τὸ ἕδιον κῦρος καὶ διὰ
τὰς ἐπιστήμας. ‘Ο ἄνθρωπος τῆς ἐπιστήμης
τολλάκις εἶναι ἀπλοὺς μόνον ἐρασιτέχνης. Ἐκεῖνο
δὲ διοῖον κάμνει, συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπεξερ-
γασθῇ διὰ τὴν Ἀκαδημίαν μίαν πραγματείαν
τερὶ σκωλήκων, πεοὶ δεινορούγων ή πεοὶ τῶν

σκελῶν τῆς ἀφάγης, κάμνει δὲ καὶ αὐτὸς τὰς παρατηρήσεις τον δπως τὰς κάμνουν καὶ οἱ ἄλλοι Ἀκαδημιαῖοι χειρίζεται τὸ μικροσκόπιον καὶ ὅταν ἀποπερατώσῃ τὴν πραγματείαν του τὴν ἀναγνώσῃ καὶ τὴν τυπώσῃ, ἀποσύρεται πάλιν εἰς τὴν συνήθη του ὑπαρξίην, ἡ δποία εἶνα ἐντελῶς διάφορος καὶ ξένη ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικήν του. Διὰ τὸν Νεύτωνα ὅμως ἡ ἐπιστήμη οὗτο κάτι τόσον εὐκολὸν καὶ φυσικὸν καθὼς καὶ ἡ ἀνατυνού του — διὰ νὰ μετρήσῃ τὴν σελήνην μετεχειρίσθη τὴν ίδιαν κρίσιν τὴν δποίαν μετεχειρίζεται καὶ διὰ νὰ κονιμβώσῃ τὰ ὑποδήματα του καὶ ὅλη του ἡ ζωὴ οὗτον ἀπλῆ, σοφὴ καὶ ἔξοχος. Τοιοῦτος οὗτο καὶ δ Ἀρχιμῆδης, — πάντοτε ο ίδιος ως τὸ στερέωμα. Εἰς τὸν Λινναῖον, εἰς τὸν Φραγκλῖνον ενδύσκουμεν τὴν ίδιαν γλυκύ τητα καὶ γαλήνην, — δὲν τοὺς βλέπομεν να περιπατοῦν μὲ ξυλοπόδαρα ἢ νὰ πατοῦν μόνον εἰς τὰς πτέρονας καὶ δι' αὐτὸν αἱ ἐπιτυχίαι των εἶναι ὑγιεῖς καὶ ἀξιομνημόνευτοι δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐὰν ξεγυμνώσωμεν τὸν χρόνον ἀπὸ τὰ αὐταπάτας του, ἐὰν προσπαθήσωμεν νὰ εῦρω μεν τί ἀποτελεῖ τὴν καρδίαν τῆς ἡμέρας, θα καταλήξωμεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τῆς στιγμῆς καὶ θ' ἀφίσωμεν κατὰ μέρος τὴν διάρκειαν. Τὸ βάθος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο ὅποι ζῶμεν καὶ ὅχι ἡ ἔκτασις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Δι' ἐκείνου βαίνομεν πρὸς τὴν αἰωνιότητα, τὴν ὁποίας ὁ χρόνος εἶναι ἡ περαστικὴ ἔξωτερη φύσις καὶ πραγματικῶς ἡ παραμικρὰ ἐπιτάχυνση τῆς σκέψεως καὶ ἡ ἐλαχίστη ἔντασις αὐτῆς καθιμνεῖ τὴν ζωὴν νὰ φαίνεται καὶ νὰ ἴηται ἀμετοπή του διαρκείας.

είναι εἰς τὴν κοινωνίαν αὐτοὶ καὶ ὅχι ἄλλοι, οἱ δόποιοι δὲν ἔχουν Ἰδιοφυΐας ή δὲν τοὺς μέλει δι’ αὐτὰς — διότι αὐτοὶ εἴναι κάτι ποὺ ητο πρὸ τῆς Ἰδιοφυΐας καὶ θὰ εἴναι μετ’ αὐτὴν καὶ τὸ δόποιον μεταχειρίζεται τὴν Ἰδιοφυΐαν ως ὅργα- νον, ὃ καρακτήρ δηλαδή, τὸ ὑψιστὸν ὄνομα εἰς τὸ ὄποιον ἔφθασεν ή φιλοσοφία.

Δὲν ἔχει σημασίαν πῶς δὲ ήρως κάμνει τοῦτο
ἢ ἐκεῖνο, σημασίαν διμως ἔχει τὸ τί εἶναι δὲ ήρως
Τὸ τί εἶναι θὰ φανῇ εἰς κάθε νεῦμα του, εἰς
κάθε κύνημά του καὶ εἰς κάθε του συλλαβήν
Καὶ ως πρὸς τοῦτο δὲ χαρακτήρος καὶ η στιγμή^{την}
γίνονται καὶ ἀποτελοῦν ἐν καὶ τὸ αὐτό.

Τὴν ὑπεροχὴν τοῦ χαρακτῆρος ἐπὶ τῆς ἴδιοφυΐας· μᾶς ἀπεικονίζει θαυμασίως ἡ Ἑλληνικὴ μυθικὴ παράδοσις περὶ τοῦ ἄγῶνος μεταξὺ Διός καὶ Φοίβου. Ὁ Φοίβος εἶχε προσκαλέσει τὸν θεούντος εἰς ἄγωνα τόξον. Ὁ Ζεὺς ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν καὶ ὁ "Αρης ἀνέλαβε νὰ ὁριψῃ τὸν κύβους. Ὁ πρῶτος ἔλαχεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ διοῖος ἐτάνυσε τὸ τόξον του καὶ ἔρριψε τὸ βέλος μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Δύσεως. Τότε ἐστηκώθη καὶ ὁ Ζεὺς καὶ μὲν ἐν βῆμα διεσκέλισε τὴν δλην ἀπόστασιν καὶ εἶπε: «Ποῦ τώρα νὸν τοξεύσω; Δὲν ὑπάρχει πλέον χῶρος!» Καὶ ἐστάτη τὸ γέρας ἀπενεμήθη εἰς ἑκεῖνον ὁ διοῖος οὕτα καὶ ἤγγισε τὸ τόξον.

Καὶ αὐτὴ βεβαίως εἰναι ἡ πρόοδος καθενὸς ποὺ ἔχει σοβαρὸν φρόνημα, νὰ βαίνῃ δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν του πρὸς τὴν ἡδονὴν διὰ τὰς ἴκανότητας αἱ ὅποιαι τὰ δεσπόζουν, ἀπὸ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἔργων πρὸς ἔνα ἔμφρονα θυμιασμὸν διὰ τὸ μυστηριώδες αὐτὸς στοιχεῖον τοῦ κορδιού, ἐντὸς τοῦ ὅποιου καὶ αὐτὸς εὗνοίσκεται.

Μεταφοραστής Θ. Χ. ΦΛΩΡΑΣ

ΤΑ ΗΝΝΙΑΔΕΡΦΑ¹

— Τραγοῦδι καθιστό καὶ τοῦ δρόμου —

Γοργὰ καὶ δυνατὰ

(Παραλλαγὴ Α') ["Αχ! μω - ρὲ] Τὰ - τέσ - σε - φα - τὰ - πέν - τε -
["Αχ! μω - ρὲ] τὰ - δι - κον - χτὼ - ξα - δέρ - φια -

Σιγαλά

[τξά - νεμ'] - Κώ - στα - -] τὰ - (νά) - ην - νιά -
[τξά - νεμ'] - Κώ - στα - -] τὰ - (νά) - λι - γούη -

δερ
με

φα
ρα

Λίγο ἀργὰ καὶ σιγαλά

(Παραλλαγὴ Β') Τὰ - - τέσ - σε - φα - τὰ - πέν -
τε τὰ - ην - νιά - δερ - φα - - τὰ -
δι - κον - χτὼ - ξα - δέρ - φια - [τξά - νεμ']
Κώ στα] - - τὰ λι - γούη - με - - φα -

¹ Παραλλαγὲς τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «ἡννιάδερφα» ἔχουν δημοσιεύσει α') Aρι. Passow. Τραγοῦδια Ρωμαικά (popularia carmina) Lipsiae 1860 σελ. 400 «ἡ Μάγισσα». Χάλκη στίχοι 17. β') Μιχ. Σ. Λελέκος Δημ. Ἀνθολογία 1868 Ἀθῆναι σελ. 41 ἀριθ. 28. «Οἱ ἐννέα ἀδελφοὶ καὶ οἱ δεκαοκτώ ἕξαδελφοὶ στίχ. 23. Ὁ συλλεκτης παρεμβάλλει καὶ 8 στίχους 6—14 τοῦ τραγουδιοῦ τῆς Λειβαδίας: Σαφάντα παλληκάρια νάπ τῇ Λειβαδίᾳ . . . τὸ δόπιον ἔχει τὸν ἥχο τῆς Γ' παραλλαγῆς τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «ἡννιάδερφα». γ) Πανάν. Ἀραβαντίνος Συλλογὴ Δημοφδῶν Ἀσημάτων τῆς Ἡπείρου Ἀθῆναι 1880 σελ. 6 ἀριθ. 4 οἱ «Σπαχίδες» στίχ. 23. Τὰ λόγια καὶ τὸν ἥχο τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «ἡννιάδερφα» ἔχοραγα τὸ 1903 στήγη Ἡπείρου. Στή Γλούστα τραγουδοῦν τὴν Α' παραλλαγὴν, στή Χειμάρα, Ἀργυρόκαστρο τῇ Β' καὶ στήν Πρέβεζα τὴν Γ'. Δὲν εἶνε σόλους τοὺς τόπους τῆς Ἡπείρου γνωστό. Ἀγνωστο δὲ στὸ Μωρά τῇ Στ. Ἐλλάδα καὶ Θεσσαλία. Στή Μακεδονία τραγουδιέται, καὶ μάλιστα γύρω στήν Καστοριά. Ο Διδάκτωρ τῆς φιλολογίας Ι. Ζερβός ἀπὸ τὴν Κάλυμνο μοῦ τραγοῦδησε μιὰ παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ τὰ «ἡννιάδερφα» τοῦ τόπου του.

Λίγο γοργὰ καὶ δυνατὰ

(Παραλλαγὴ Γ') Τὰ - τέσ - σε - φα - τὰ - πέν - τε -
τὰ - ην - νιά - [τξά - νεμ'] - Κώ - στα - τὰ ην -
τὰ - ην - νιά - δερ - φα - - "Αχ! τὰ -
νιά - ην - νιά - δερ - φα - - "Αχ! τὰ -
δυνατὰ -
δι - κον - χτὼ - ξα - δέρ - φια - [τξά - νε μ'] - Κώ - στα] τὰ - λι -
γούη - τὰ - λι - γούη - με - φα -

- 5 — Τὰ τέσσερα τὰ πέντε τὰ (νά)¹ ἡννιάδερφα, τὰ δικουνχτῷ ἔσαδέρφια τὰ (νά) λιγούμηερα². Τὸ μήνυμα³ τίς ἥρθε νάπτῳ τὸ βασιλεῖα, νὰ πᾶν νὰ πολεμήσουν χρο (νό) νους δώδεκα.
— Μὲ τὴν εὐκή σου, μάννα, νὰ (νά) κινήσουμε, στὸ μπόλεμο νὰ πάμε, χρο (νό) νους δώδεκα⁴.
— Μὲ τὴν εὐκή μου, γνοί μου, νὰ (νά) κινήσετε, στὸ μπόλεμο νὰ πάτε, χρο (νό) νους δώδεκα⁵.
— Ηννιά πηδιά νὰ πάτε κι ὁ (νο) χτὸν νάρθετε,
τὸ μικροῦ-Κωσταντίνο, νὰ (νά) μὴ φέρετε.
10 Σελώνουν γκαλλιβώνουν⁶, τρέ (νέ) μ' ἡ μαύρη γῆ, τροχήσουν τὰ σπαθιά τους, λά (νά) ματ' ἡ θάλασσα, Ἀδειάζουν⁷ τὰ τουφέκια, σειέν (νέν) ται τὰ βουνά.
Νέκινήσαν καὶ πάτσαν, μὲ (νε) στὸ μπόλεμο.
15 Μὰ πόλεμο δὲ βρήκαν, πί (νη) σω γύρναγαν
Πήραν δίπλα τοὺς κάμπους τὴν (η) καρακαμπιά.
Τὶς φάγανε (ν) δίψες, καὶ (νε) τὰ κάμπους.
Σαράντα μέρες τρέχουν, σώ (νό) νουν τὸ φωμί,
καὶ στές σαράντα πέντε, σώ (νό) νουν τὸ νερό.
20 — Φτά (νά) νουν σὲ μὰ νέρμο, σὲ μὰ κακορημιά.
Βρίσκουν(ε) νὰ πηγάδι, νὰ ξεροπήγαδο.
Χίλιες ουργιές τὸ βάθος, καὶ (νε) τὰ πλατύ.
Κάνθουντα σένα νίσκιο καὶ (νε) λαχνίζουνε⁸, τίνους θὰ πέσῃ νάμπτῃ, στὸ (νό) χιλιόρικο¹⁰.

- 25 — Λίγο νερὸ νὰ βγάλῃ, νὰ (να) δροσίσουνε.
Λαχνίζουν ξελαχνίζουν, δε (νε) κουχτῷ φορές,
κιούλο τὸ Κώστα πέφτει τοῦ (νού) μικρότερον.
— Γιὰ ξαματάσον Κώστα, καὶ (νε) κατέβαινε,
κρύο νερὸ νὰ πάρῃς, νὰ (να) δροσίσουμε.
30 — Μᾶν θάμπτω, μάρο ἄδερφια, πί (νη) σω δὲ θὰ βγῶ.
Εἶνε βαθὺ τὸ ἔχο μα καὶ (νε) σκοταδερό.
— Γιὰ ξύπτα, Κώστα, ξύπτα, καὶ (νε) σὲ βγάνονμε.
— Γιὰ δέστε με, μπρόδερφια, κιὰ (να) πολάτεμε,
κρύο νερὸ νὰ βγάλω, νὰ (να) δροσίσετε.
35 — Νάπτῳ τῇ μέσ' ξιπτάνου, οὖ (νου) λο τραγουδάει,
κιάπτο τῇ μέσ' καὶ κάτου, οὖ (νου) λο νέκλαιε.
— Τραβήτε με, μπρόδερφια, δὲ βρῆ (νη) καὶ νερό!
— Βδῶ νερὸ δὲ νείνε, οὖ (νου) λο γάμιατα! . . .
Elv' οὐλό μανδρα φειδία, κέ (νε) νας δράσοντας,
40 — καὶ τρῶντε τοὺς ἀνθρώπους, μέ(νε)σα πούρχουνται.
Γιωμάτο πὸ κουφάρια, οὖ (νου) λο νειῶν κοριά!
Τὰ τρῶντε τὰ σκουλίνια, καὶ (νε) τὰ ἔριμενα.
— Μὰ μείς τραβήμει Κώστα, σὺ (νυ) δὲ νέρχοσαι.
— Γιὰ βάλτε καὶ τὸ Γρίβα² νὰ(να)τραβάει κι' αὐτός.

¹ Ερπετά. ² Γρίβα καὶ Γρίβο ή Καρά λέγουν τὸ ἄλογο ποῦ ἔχει μανδρούχομα, φαροὶ τὸ ἔχον λευκό, σιδερόγαρο, τὸ ἔχον σιδερόλευκο χρῶμα, ντορὶ τὸ κόκκινο, βλάγρο τὸ υπόκοκκινο, ξανθό, χαλκόχρουν: ἔνας βλάγρος γρόσια, χλιοὶ βλάγροι γχιλια γρόσια. μπάλιο τὸ μανδρούχο λευκό στίγμα, μπάλα, στὸ μέτωπο καὶ ὅν φέρει φοράδα (φορβάς) τοῦτο λέγεται ἀστέρω, φεγγάρω. Τοιαύρια μανδρέρει τὸ παράδοσις τὴν φοράδα τοῦ ἥρωος την ἀναφέρει τὸ παράδοσις τὴν φοράδα τοῦ Διάκου. Μούρτινο, τὸ ἔχον σιδηροῦν χρῶμα, ίδιως εἰς τὸ πρόσωπο: μπάρμπα μὴν εἰδες ἄλογα, τρεῖς μούρτινες φοράδες . . . παρδαλὸ ή λιάρο, τὸ ἔχον χρῶμα μανδροῦ μὲ στίγματα, μπαλώματα, βούλες, λευκά ποδολὸ ή νυχάτο, τὸ μανδροῦ ή κόκκινο μὲ λευκοὺς τοὺς πόδας ἀπὸ τοὺς ἀστράγαλους καὶ κάτουν.

³ Τὲς περισσές συλλαβές ποὺ κλείνω σὲ ἀγκύλες, τὲς μεταχειρίζεται δὲ λαός, μόνον εἰς τὴν Α' παραλλαγὴ διὰ νὰ συμπληρώνῃ τὸ μέλος. Τούτο τὸ κάμπον σὲ πολλὰ τὸ τραγοῦδια. ² Λέγουν καὶ: κοφόημερα. ³ καὶ: τίς ἥρθε νὰ φιμάνι. ⁴ στὴ Μακεδονία: νὰ πᾶμ' νὰ πολεμήσουμε στὴ γκαρακαμπιά, καὶ . . . Αλαμπανά. ⁵ στὴ Μακεδονία: νὰ πάτε στὸ σεφέρι καὶ στὸ πλάσμο. ⁶ καλλιγάνουν, πεταλώνουν. ⁷ καὶ ζέχουν. ⁸ ζέστες, τὸ λιόπορι. ⁹ στὴ Χειμάρα: σκληρίζουν ξεσκληρίζουν τὸ ποιός θὰ κατεβῇ. ¹⁰ εἰχε βάθος, χιλιες δρυνές.

45 — Κιαυτός, Κώσταμ', τραβάει, μ' σὺ δὲ σκόνεσαι.
— Δέ γκλαίγω τὴ ζωή μου, καὶ (νε) τὰ νειάτα μου,
μὸν κλαίγω τὴ γκαλή μου, τὴ (νη) γυναῖκα μου!
Ποιὸς θὲ νὰ τὴ φιλήσῃ, τὰ (να) μεσάνυχτα,
ποιὸς θὰν τὴν γκαλιάσῃ τὰ (να) χαράμιματα!...

50 — Εγώ θὰν τὴ φιλήσω τὰ (να) μεσάνυχτα.
— Αφῆστε με, μπράδερφια, σύ (νυ) φτε στὸ καλό!
Κι ἀν σᾶς ρωτήσῃ ἡ μάννα, ποῦ (νου) γ' ὁ Κω-

[σταντής,

55 — Κι ἀν σᾶς ρωτήσῃ ἡ καλή μου τὸ (νο) τί γίνηκα,
τῆς λέτε πῶς παντρέψτη, στὸ (νο) χλιόρικο!...
Αφίκανε τὸν Κώστα, στὸ (νο) χλιόρικο,
καὶ πήρανε τὴ στράτα, πί (νι) σω γύρναγαν.

Κι' ὁ Κώστας ἀπὸ φτούνους, πά (να) εἰ πιό

[μπροστά.

60 — Πάει καὶ χαιρετάει, τὴ (νη) μαννούλα του.
— Καλημερά σου μάνναμ', — γειά(να)σου γιώσκα μου!
— Νέμεις χαιμένον σέειχαμ', τώ(νω)ρα βρέθηκες!...

Οἱ κάτοικοι τῆς Αὐλῶνας, ἥσαν ἀνίκητοι, δὲν προσκυνοῦσαν στοὺς Τούρκους. Τὸ 1518, ὁ ἀρνητὴς τοῦ Χριστοῦ, Λιάζ Πασσᾶς, ἀπὸ τὴν Παλιάσσα τῆς Χειμάρας, διοικητὴς τῆς Αὐλῶνας, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ναύαρχου Σινάν Πασσᾶ, κατώρθωσε, τῷ 1518, νὰ φέρῃ στὴν Τουρκικὴ Κυριαρχία τοὺς Χειμαριώνες, ἀφ' οὗ ὁ φοβερὸς Σουλτάνος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Σελίμ, τοὺς χορήγησε πολλὰ καὶ σημαντικὰ προνόμια. "Ενα ἀπὸ τὰ περισσότερο σημαντικὰ προνόμια ποὺ πήραν, ἥσαν, καὶ ἡ στρατολογία τους. "Οταν οἱ Σουλτάνοι ἥθελαν νὰ πολεμήσουν, ὅχι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καλοῦσαν σὲ βοήθεια καὶ τοὺς ἀνδρείους Χειμαριώνες. Αὐτοὶ συνάζονταν στὰ Γιάννενα, καὶ κίναγαν, μὲ ἀνοιχτὴ τὴ δικῆ τους σημαία, πούχε τὸν Ἀγιώρηγη κεντημένον ἀπάνου, ὡς τὸν Πίνδο. "Απὸ κεῖ καὶ πέρα δίπλωναν τὴ δικῆ τους, καὶ πλάνων τὴν Τούρκικη. "Ετοι, πήγαιναν κέσμιγαν τοὺς Τούρκους στρατούς.

Τὴν ἀρχήγια καὶ συντήρησι, τὴν εἶχαν οἱ δονομαστότεροι τοῦ τόπου. Αὐτοὶ σύναζαν τοὺς φόρους καὶ συντήραγαν τοὺς στρατολογούμενους, κλπ. Ωνόμαζαν δὲ τοὺς ἀρχηγούς, Σπαχῆδες ἢ Σπαΐδες¹. Οἱ πατέρες ἀφήναν τὸ ἀξιώμα στὰ παιδιά τους κλπ. Καὶ διατηρήθηκαν ἔτσι, ὡς ὅτουν δὲ Σουλτάνος Ἀμυράτ ὁ Δ'. (τὸ 1635) τοὺς ξανάγκασε νὰ τουρκέψουν κλπ.

Ο Π. Ἀραβαντινὸς² γράφει πῶς τὸ ἀριστο-

αὐτὸ τραγοῦδι θάναφέρεται στὸν Σπαχῆδες. Καὶ δὲν εἶνε παράδοξο ὁ λαὸς νὰ τραγουδῇ μὲ τὸ τραγοῦδι τὰ ἡγνιάδερφα, κάποιο περιστατικὸ τῶν ἀντρειωμένων ἀδερφοῖς αδέρφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ο Χαράλαμπος Μαλάμος,—ἀπὸ τὴ Γλουστά τῆς Ἡπείρου,—έρχεται νὰ βοηθήσῃ τὴ γνώμη τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ἡ ὁποία εἶνε καὶ γνώμη δικῆ μας, μὲ τὴν ἑξῆς ἴστορία, ἡ ὁποία ἐξηγεῖ καὶ συμπληρώνει πολλὰ τοῦ τραγουδοῦ, καὶ τὴν δοπία ἀκούσαμε τὸ 1903 στὴν Ἀρτα καθώς καὶ τὸ τραγοῦδι ἀπὸ τὸν πολύτερο Γλουστέο θεοίστη Χ. Μαλάμο.

.... "Ο μικρο-Κωσταντῆς ἥταν ἔνας ξακούστης παλλήκαρος κιάντρειότερος πὸ τὰδερφοῖς αδέρφων του. Γιὰ ταῦτο κιό Βασιλείας τὸν διαλάλησε τὸν ἀρχηγότερο στὸν τόπο του. Ἡ μάννα του χαρίζονταν περσσότερο σαντόνε, γιατῆταν τὸ στερνότερο παιδί, κείχε οὐλα τὰ δέμματα καὶ τὰ φυσικὰ τοῦ πατέρα του. Τὰδέρφων τοὺς τὸν ζήλεβαν γιὰ ταῦτο, κιένας ἔνας παντρέβονταν καὶ ἐχεώριζε. "Ετοι, λίγο λίγο ἀργεψαν οὐλοὶ τους, καὶ παράτηκαν κύριους στὸ γονικό τους τὸν Κώστα καὶ τὴ μάννα τους. Ἀπὸ τὸν Κώστα, ξένασαν καὶ τὴ μάννα τους. Ἡ νυφάδες της δὲν τῆς γύρναγαν μάτι. "Ετοι ζήγαν μάννα καὶ παιδιὰ ἔχωρα κιάμιλητα.

***

"Ο μικρο-Κωσταντῆς, ζήλεψε μιὰ ὄμορφη καὶ μικρὴ τοῦ τόπου¹. Ἡ μάννα του δὲν τὴν ἥθελε, κείνος τὴν ἥθελε, κέτσι, τὴν πήρε δίχως τὴ θέληση καὶ τὴν εὐκή της, κέζηγε ἔχωρα πὸ τὴ μάννα του. Ἡ μάννα του τὸν καταράστη: ἀει στὸ μῆ γύρι² τοῦπε, τὸν ἔγχοραψε, κέκαμε τῶνατης μὲ τὰλλα τῆς παιδιὰ νὰ τὸν ἔκειμουν. "Επεσε γλέπεις

καὶ πλάνωναν τὴν Βασιλεία γιὰ τὸν πόλεμο. Τὰλλα παιδιὰ πήγαν καὶ πήραν τὴν εὐκή της μάννας. Ο μικρο-Κωσταντῆς, περίφανος, δὲν πήγε. Κίνησαν ἀντάμα τὰδέρφων καὶ φτάξαν στὸν πόλεμο, μὰ δὲν βαρέθηκαν³ μὲ τοὺς ὄχτρους. Δώκαν τὰ χέρια⁴. "Ετοι πήραν τὸ πισάχναρο⁵.

***

Στὴ στράτα ποὺ γύρναγαν, γιὰ τὸν τόπο τους, σώσαν τὸ φωμὶ καὶ τὸ νερό. Κεῖ ποὺ πέρναγαν σὲ μιὰ οημιά, βρήκαν ἔνα πηγάδι. Τηρῶν κάτου δὲν ἔφτανε τὸ μάτι, δὲ λάμπιξε νερό. Ρίχτουν νὰ λιθάρι δὲν κούγονταν βρόντος νεροῦ.

¹ Σπαχῆς ἢ Σπαής, Τούρκικα, καὶ μάλιστα Πέρσικα, θὰ πῇ ἐπιτένεις, καθβελάρης. Καὶ ἵως, γιατὶ γυνοῦσαν δὲν καββάλα, δταν σύναζαν τοὺς φόρους, νὰ πῆραν τὸν Σπαχῆς ἢ Σπαής. Διὰ τοὺς Σπαχῆδες γράφουν οἱ: Νεκτάριος Πατριάρχης Τεροφίας» σελ. 399—404.—Ιωάν. Φιλήμων «Δοκίμιον Τετραγόνον περὶ Φιλικῆς Επαρχίας», Ναύπλιον 1834 σελ. 18—19.—Π. Ἀραβαντινὸς «Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου» τόμ. Α' σελ. 225—226. Αθῆναι 1856.

² Π. Ἀραβαντινοῦ, «Συλλογὴ Δημοφῶν Ασμάτων τῆς Ἡπείρου». Αθῆναι 1880 σελ. 6 ἀριθ. 4 οἱ Σπαχῆδες, σημ.

³ Δὲν ἐπολέμησαν.

⁴ Συμφιλιώθηκαν, ἀγάπησαν.

⁵ Επέστρεψαν.

Αὐγατένουν¹ δυὸ τριχιές καὶ δίχτουν τὸ γουβά Τραβᾶν, νερὸ δὲν ἔφερνε.

— Θᾶνε ξερικό, λέει ὁ Κωσταντῆς. Νά, δὲ γλέπετε;... χνάρια δὲ φαίνουνται, τροιχιὰ δὲν ἔχει κομμένα τὰ χείλια του...

— "Οχι! δὲν εἶνε ξερικό. Θᾶνε πλατιὸ κάτου, καὶ τὸ νερὸ ἀπόμερα, κέτσι δὲν τὸ βρήσκει δικῆ γουβάς. Πρέπει ἔνας πὸ τὰ μᾶς νὰ κατέβῃ νὰ φάξῃ. Στρέγετε;

— Στρέγουμε, λένε οὖλοι τους.

***

Ρίχτουν τοὺς λαχνοὺς ποιὸς θὰ κατέβῃ. Μιά, δυό, τρεῖς, οὖλοι τοῦ Κώστα τύχαινε. Τάφκιαν γλέπεις οὖλοι τους. "Ηθελαν νὰ τὸν ξεμεσιάσουν. Εἴδε κιάποτε πιὰ πι' ὁ Κώστας, καὶ τοὺς λέει.

— Δέστε μὲ νὰ κατέβω.

Στρίβουν τρεῖς τριχιές τῶν ἀλόγων, γιὰ νὰ μὴν κοποῦν τάχα, τῆς αὐγατένουν κόμπο, τὸν δένουν σφιχτὰ πὸ τὴς μασκάλες καὶ συρτὰ συρτὰ τὸν προμάνα τους νὰ τῆς πάρουν τὰ συχαρήκια.

Φτάνει στὸ βυθὸ καὶ σκούζει:

— Τραβᾶτε μὲ, ἀδέρφια μου!... δὲν ἔχει νερό. Εἶνε γιωμάτο ξέρικα αἷματα, ἀνθρώπινα κονφάρια, ἀρματα ματωμένα, καὶ διάφορα στολίδια καὶ φυλακτὰ πεταμένα δῶ κέκει!... Φείδια λογιῶν λογιῶν μπαίνουν στὴς τρύπες! "Ηταν κένας δράκοντας καὶ τὸν ἔκοψα. "Απόστασα πιὰ νὰ κόβω! τραβᾶτε μὲ ἀδέρφια μου!...

***

Κεῖνοι κάναν πῶς τραβᾶν, μὰ δὲν ντρέπεσαι!... Τὸν ἀναγέλαγαν² κιόλα.

— Σὲ τραβᾶμε Κώστα, μὰ δὲν ἔρχεσαι!...

Τότες κατάλαβε καὶ κείνος τὴ βανιὰ³ καὶ τὸ μαγέρεμμα μέσα...

¹ Ενόνουν. ² Περιέπαιξαν. ³ Πλεκτάνη.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΚΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ ΚΟΥΜΠΑΡΗ¹

«... Τὸν Φεβρουάριον μῆναν τῷ 1821 ἔτος, τὸ πρῶτον Σάββατον τῆς ἀγίας μεγάλης τεσσαρακοστῆς τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, λαμβάνω ἐπιστολὴν ἀπὸ Κισνόβιν παρὰ τοῦ Ἄλ. "Ψηλάντη, δὲν ποτίσοις μοὶ ἔγραψεν οὕτως: «'Άδελφε Σταμάτη Κουμπάρη! εἶναι καιρός· ἥλθεν ἡ ὥρα, διποὺ δὲν ἀποφασίσθη ἡ τύχη τῆς πατρίδος μας καὶ τῶν ἀδελφῶν μας· ἔγως μὲ τοὺς κατασκευάζουν τὸ ρογό ἀπὸ σανίδια καὶ τὸ λέγονταν ἀμπάρι. Ρογὶ λέγουν καὶ τὸ πήλινο ἢ μετάλλινο δοχεῖο, κοινῶς λαδικό, που νέτουν τὸ λάδι.»

¹ Απὸ τὸ βιβλίον «Φιλικὴ Επαρχεία» τοῦ κ. Σακελλαρίου Ι. Σακελλαρίου, τὸ διποὺ έχομεν ἀναγγείλει εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος.

— Γιὰ βάλτε, τοὺς λέει, νὰ τραβήξῃ κι' ὁ Γρίβας μου!...

— Εδεσαν κέκενοι τὴν ἀκρη τῆς τριχιᾶς πὸ τὸ λαμπό ταλόγου του, καὶ τοῦλεγαν μὲ γέλοια.

— Νά! Κώστα! τραβάει κι' ὁ Γρίβας σου, καὶ δὲ σκόνεσαι.

— "Ε!... παρατάτε με, τοὺς λέει, καὶ σῦρτε πίσω!... ***

Ρίχγουνται ἀρραδίς¹ στὰλογά τους καὶ φεύγουν. Μὰ τοὺς στραβώσεις ἡ ἀμάρτια, κιάφηκαν τὰλογο τοῦ Κώστα πὼς ἡταν δεμένο. "Ετρεχαν κείνοι, ἔτρεχε καὶ τὰλογο τοῦ Κώστα πίσω τους, χρέοις ξερικούς οὖλοι τους. "Ηθελαν νὰ τὸν ξεμεσιάσουν. Εἴδε κιάποτε πιὰ πι' ὁ Κώστας, καὶ τοὺς λέει.

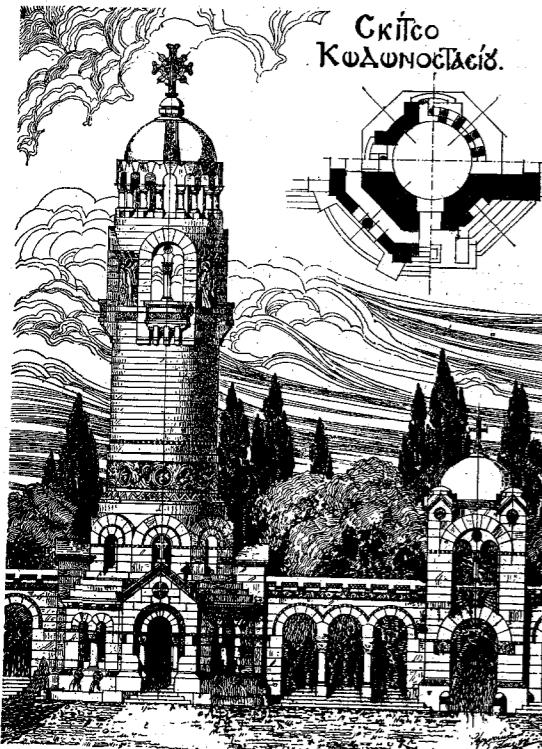
— Δέστε μὲ νὰ κατέβω.

Στρίβουν τρεῖς τριχιές τῶν ἀλόγων, γιὰ νὰ μὴν κοποῦν τάχα, τῆς αὐγατένουν κόμπο, τὸν δένουν σφιχτὰ πὸ τὴς μασκάλες καὶ συρτὰ συρτὰ τὸν προμάνα τους νὰ τῆς πάρουν τὰ συχαρήκια.

Φτάνει στὸ βυθὸ τραβᾶτε μὲ, ἀδέρφια μου!... Ετοι, πήγαν νὰ παρηγορήσουν τάχα τὴν Κώσταντα, καὶ ξερόκλαιαγαν. Παρσιάζεται τότε κι' ὁ Κώστας. "Ολοι τὸν ἀγκαλίασαν καὶ τὸν φίληγαν. Τοὺς συμπάθησε κι' ὁ Κώστας κέζηγαν πιὰ ἀδερφωμένα...

ΘΕΟΔ. Δ. ΚΑΛΡΟΝΟΜΟΣ

(ΒΑΛΤΕΤΣΙΩΤΗΣ)

ΚΩΔΩΝΟΣΤΑΣΙΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ Α. ΖΑΧΟΥ

έμποδισαν, καὶ ἔγραψαν τὸν Ἀλ. Ὑψηλάντην οὕτως: «Ο Σταμάτης Κουμπάρης μᾶς εἶναι ἐδῶ ἀναγκαῖος, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἔμποδισομεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ αὐτῷ».

«Ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔλαβα τὴν ἄνω ἐπιστολὴν τοῦ Ὑψηλάντη, Σάββατον δὲ, ἔφευγε καὶ πόστα διὰ τὸ Ταϊγάνιν. Γράφω εἰς Ταϊγάνιν μίαν ἐπιστολὴν κοινῶς πρὸς τοὺς ἔκει Γραικούς, ὡς ἀκολούθως: «Φίλοι καὶ ἀδελφοί ἔλληνες πατριόται!» Αβριον εἰς Ἰάσιον ὑψώνεται ἡ Σημαία τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος μας παρὰ τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη. Νέοι τρέξατε, πλούσιοι βοηθήσετε, Γέροντες παρακινήσετε. Ἡ Ἑλλάς, ἡ δυστυχισμένη Πατρίς μας, μᾶς κράζει νὰ τὴν ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὸν σκληρὸν καὶ αἰμοβόρον τύραννον». Τὴν ὑπόγραφα αὐτὴν τὴν σύντομον ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἐπανόργαφα εἰς δόνομα τοῦ Νικολάου Πλέσον. Λαμβάνοντας δὲ Πλέσος αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἀναγινώσκοντάς την, εὐθὺς ἔτρεξεν εἰς τὸν καφενέν, ὅπου ἐσύναζοντον οἱ Ἑλληνες, τοὺς διαβάζει τὴν ἐπιστολὴν, τὴν πέρονουν δοιοὶ οἱ Ἑλληνες καὶ τὴν πηγαίνουν εἰς τὸν Γέρον Βαρβάκην. Καθὼς ἐδιάβασεν αὐτὸς τὴν ἐπιστολὴν μου, εὐθὺς μὲ τὸν γραμματικὸν τοῦ στέλλει ἐδῶ εἰς τὴν ἐφορίαν ἐκατὸν χιλιάδες δρῦμπλια εἰς ἀσυγκράταις, τὰ δοποῖα τὰ παρέλαβεν δὲ κασσέρης (ταμίας) τῆς ἐφορίας, δοποῦ ἦτον δὲ Ἰωάννης

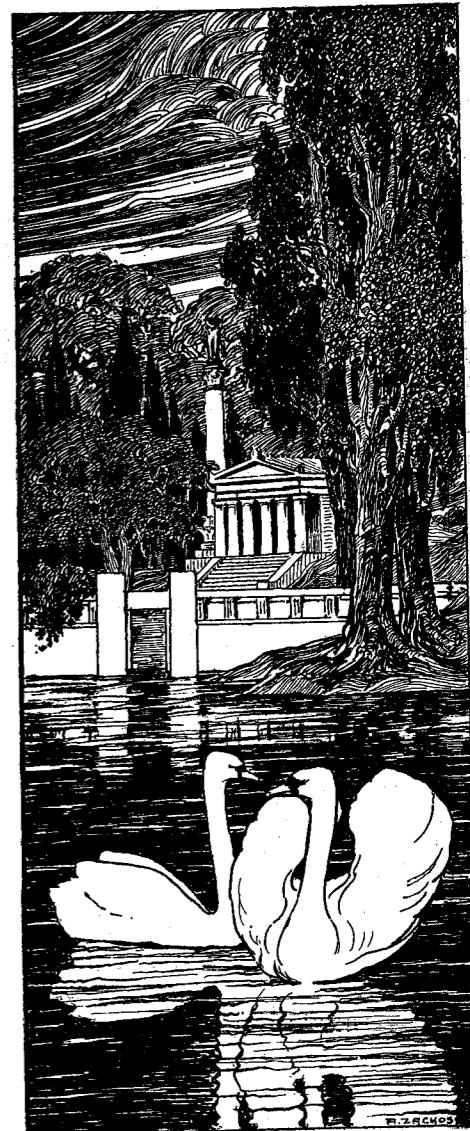
Ἀμβρόσιος. Οἱ λοιποὶ βοῦθησαν μὲ χρήματα καὶ δπλίσαν τοὺς νέους καὶ τοὺς στείλαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην.

«Ἄντικρους εἰς τὸ νότιον μέρος, εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, ὁνομαζόμενος Νίστρος κεῖται μία πόλις, δύναμι τὸν Ἀκκερομάνι, κατοικημένη μὲ ἀρκετοὺς ἔλληνας, φυγάδας κατὰ καιρούς ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν βαρβάρων Ὀθωμανῶν. Ἐνῷ δὲ Ὑψηλάντης πλέον εἰς Ἰάσιον στρατολογεῖ, ἔξευρα δτι αὐτοὶ δὲν εἶχαν καμμίαν ἵδεαν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, καὶ δτι πλέον δὲ Ὑψηλάντης ἔκινεται τὰ ὅπλα κατὰ τῶν τυραννῶν. Στέλλω εἰς αὐτοὺς τὸν Χατζῆ Φαρμακάκην, τοὺς γράφω καὶ αὐτοὺς μίαν ἐπιστολήν, λέγοντάς τους οὕτως: «Ἐλεῖς δόσα σᾶς εἰπῆ δὲ επιφέρων τὸ παρόν μου, δώσετε πίστιν εἰς τοὺς λόγους τούς» ἐπιστρέφει αὐτὸς Φαρμακάκης καὶ μοὶ λέγει οὕτως: «Μοὶ εἴπαν ἀς ἔλθῃ δὲ Σταμάτης Κουμπάρης. Τῇ ἴδιᾳ ὥρᾳ (ἥτον πρὸς τὸ ἐσπέρας), πέρον ἄλλογα τῆς πόστας, φθάνω τὴν νύκτα εἰς τὴν Ὁβιδιόπολιν τὸ πρῶτη ἐπάνω τοῦ πάγου ἀπεροῦν τὸν ποταμὸν καὶ πηγένων ἀντικρυς εἰς τὸ Ἀκκερομάνιν. Ἐνρίσω τὸν Ἑλληνας ἔκει εἰς δύο κόμματα καὶ κατατρέχοντον διὰ τὰ πολιτικά, τοὺς ἐσύναξα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κωνσταντῆ Μπάλας, τοὺς ἀγάπισα, τοὺς δρκωσα τὸν μέγαν δρόκον, ἔπειτα τοὺς ἔβαλα καὶ ἀσπασθῆκαν ἀλλήλους των (εἴδα τὸν περισσοτέρους νὰ δακρύσουν οἱ δφθαλμοὶ τους, ἐδίόρισα ἔγγραφως δύο ἐφόρους, ἔναν ἐκ τοῦ ἐνδὸς κόμματος καὶ ἔναν ἐκ τοῦ ἄλλου (εἴχα ἔγγραφως τοιούτη πληρεξουσίτητα), αὐτοὶ ἐσύναξαν τὰς συνεισφορὰς τῶν ἄλλων. Εὐθὺς ἔκει ἔκαμαν κατάλογον καὶ ἐκαταγράφαν δὲ καθεὶς τὴν συνεισφοράν του, οἱ δὲ ἔφοροι τὰ ἐσυνάξαν, καὶ δπλίσαν τοὺς νέους καὶ τοὺς ἐστείλαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην. Ο πάγος τοῦ Νίστρου ποταμοῦ ἐπάγωσε περισσότερον καὶ ἔως νὰ βάλω εἰς ἀρμονίαν καλὴν τὸν ἀκκερμάνιδας, ἔχαλασεν καὶ δὲν ἡμιπορούσα νὰ ἀπεράσω ἀντικρυς, οὔτε περιπατόντας, οὔτε μὲ πλοιάριον. Ἐκάθισα ἔκει δύο ἡμέρας ἀργός. Ἐπειτα βλέποντας, δτι ὀγλήγορα δὲν θὰ ἡμιπορέσω νὰ ἀπεράσω, ἔπηρα ἄλογα τῆς πόστας, καὶ ἔτρεξα γύρουν εἰς τὸ Μαγιάκην, ἔφθασα ἔκει μὲ τὸ σκότος. Εὐθὺς ἐνοικίασα μίαν μπρίτσκαν (μικρὸν ὄχημα) καὶ τὸ μεσονύκτιον ἐφθάσα εἰς τὴν Ὁβιδιόπολιν, ἔκει εἴχα ἀφίσῃ τὸ ὄχημά μας, ἐστάθην δύο ἡμέρας ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἄλογα εἰς τὴν πόσταν διὰ νὰ μοὶ δώσουν, ἐλιόναν τὰ πολλὰ χιόνια, καὶ ἦσαν μεγάλαις λάσπαις καὶ νερά, διὰ τοῦτο δὲν εῦρισκα νὰ νοικιάσω ἄλλα ἄλογα διὰ νὰ μοὶ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Ὁδησσόν. Ἐπειτα μοὶ δώσαν τέσσαρα ἄλογα ἀπὸ τὴν πόσταν καὶ τὸ πρῶτη ἔκινησα διὰ τὴν Ὁδησσόν. Λάσπαις μεγαλόταταις, ἥραμεν ἐν ποταμάκιν (ζιακαν) καὶ ἔξ αἰτίας, δοποῦ λιόναν τὰ χιόνια, ἐκατέβασεν τόσον δρμητικὸν νερόν, δοποῦ ἦτον

ἀπέραστος. Φθάνοντας ἔκει ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τοῦ δίακα, καθώνταν πλῆθος ἀνθρωποι χωρικοί, δοποῦ ἥθελον νὰ ἀπεράσουν τὸν δίακα καὶ δὲν ἡμιπορούσαν, φοβούμενοι μὴν πνιγοῦν. Ἐγὼ φθάνοντας εἰς τὸ χίλιος τοῦ δίακα, λέγω τὸν γεμτζίκον (δὲ ἀνθρωπος δοποῦ διώκεται τὰ ἄλλα) νὰ ἀπεράσωμεν. Αὐτὸς δὲν θέλει λέγει, θὰ πνιγοῦμεν εἶναι βαθὺ καὶ δρμητικόν τέλος τὸν ἔβιασο καὶ ἔκινησεν. Οἱ χωρικοὶ ἀνθρωποι, δοποῦ ἐκαθώνταν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ δίακα ἀπὸ τὸ ἐν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐφωνάζαν. θὰ χαδῆτε! ἔγω εὔγαλα τὴν γούναν μου καὶ τὸ σουρτούκο, ἀν χρείας τυχούσης, νὰ ἡμιπορέσω νὰ πλεύσω ἐναντίον εἰς τὰ δρμητικὰ ὑδατα; τὸ ὄχημα (καλιάσκα) ἔγειμισε νερόν ἔγω ἐσηκώθην δρόδος, ἔπειτα μὴν φθάνοντας τὰ πόδια τῶν ἀλόγων εἰς τὴν γῆν, ἀρχισαν νὰ πλέουν. Ἐπειτα ἀρχισε νὰ πλέη καὶ τὸ ὄχημα τὸ δεῦμα τῶν ὑδάτων μᾶς ἐπῆρεν καὶ μᾶς ἐπίγενεν εἰς τὴν διάκρισιν τῆς δρμῆς του.

«Ο ἀνθρωπος ἔχτυποῦσε τὰ ἄλογα καὶ μοὶ ἐκαταράπτο, δοποῦ ἔγεινα αἴτιος νὰ χαδῇ καὶ ἔκεινος μαζύ μου, δσον μὲ ἐπήγανε τὸ δεῦμα κάτω, ἔχονται καὶ οἱ ἀνθρωποι, δοποῦ εὑρέθησαν ἔκει, ἀν εἰμπορέσουν νὰ μᾶς δώσωσι βοήθειαν. ἔγω ἔλεγα: Σταμάτη! μὴ φοβεῖσαι! ή εὐήρη τῶν δμογενῶν σου θὰ σὲ σώσῃ! τέλος ἔπειράσαμεν ἀντικρυς εἰς τὸ χεῖλος δοποῦ μᾶς ἐπῆργε τὸ δεῦμα ἔτυχεν, δοποῦ νὰ εἶναι ἡ ἔηρά δημητὴ καὶ δὲν εἰμπορούσαν τὰ ἄλογα νὰ ἐβγάλουν τὸ ὄχημα, ἔγω ἐρρίχθηκα εἰς τὴν ἔηράν, οἱ ἀνθρωποι ἐβοήθησαν καὶ ἔβγαλαν τὰ ἄλογα καὶ τὴν καλιάσκαν (άμαξίδιον) τόση λάσπη ἦτο, δοποῦ τὰ τέσσαρα ἄλογα τῆς πόστας ἀπὸ τὸ πρῶτη καὶ μόλις τὸ μεσονύκτιον ἐφθάσα εἰς τὴν Ζαστάβαν, βρεμένος, καταπαγωμένος, κατανασμένος ἐμβήκηα εἰς τὸν γέρων Παλατίνον καὶ μοὶ ἔδωκε τσάι καὶ εῦθυς ἐκίνησα διὰ τὴν Ὁδησσόν. Φθάνοντας εἰς τὴν οἰκίαν μου, δλοι ἐκοιμούνταν. Τὸ πρῶτη μοὶ δίδει δὲ Ἀλέξανδρος (ἀδελφὸς του Σταμάτη) ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Κυριακὸν (ἔτερον ἀδελφὸν του δμοίως) πρὸς ἔμε, δὲ ὁ δποῖος μοὶ ἔγραφε νὰ ὑπάγω εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ πάρω τὴν φαιμελιὰν καὶ νὰ τὴν φέρω εἰς Ὁδησσόν, δοποῦ νὰ εἶναι αὐτὸς ἐλεύθερος, δποτε τὸν βιάση δ κίνδυνος νὰ εἰμπορέσῃ νὰ φύγῃ. Εὐθὺς στέλλω καὶ ἔβγαλω τὸ διαβατήριον μου διὰ Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἀλέξανδρος μοὶ λέγει οὕτως: «Καὶ ἀποφασίζεις νὰ ὑπάγης νὰ κινδυνεύσῃς;» τοῦ εἴπα: «Ναί!

εἶναι καιρὸς δποῦ πρέπει τινὰς νὰ κινδυνεύσῃ!» μοὶ λέγει: «δὲν βλέπεις δποῦ καθημερινῶς ἔχονται ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν τὰ πλοῖα φορτωμένα ἀπὸ φυγάδας γραικούς, γυναικόπαιδα, δποῦ καταφεύγουν ἐδῶ διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωὴν των, ἀφίνοντες τὸ θερερινόν των καὶ πολλοὶ τὰ πατιδιά των καὶ φεύγουσι;» ἔγω δὲν ἦτον ἔχουσα».

ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝ

ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ ΤΑΞΙΔΙΟΤΟΥ

Σιώ πέλαγος. Ἀνοιχτή ἀπὸ παντοῦ καὶ ἀτέλειωτη ἡ θάλασσα. Κλείνω τὰ μάτια σὰν νὰ μὲ τρομάζῃ τὸ ἄπειρον. Γλυκεία μορφή, ποὺ τῷρα δὲν σὲ φοβᾶσει τῶν ξένων ἡ ματιά καὶ γλήγορα πετᾶς ἐδῶ σιμά, νὰ γείρης τὸ κεφάλι στὸ στῆθος ποὺ σὲ ἀποζητεῖ.

*

Ποιὰ δύναμις ἔμαγεψε τὰ κύματα καὶ σταμάτησαν μονομάς τὸν δρόμο τους; Ἐχουν τὴν ἀγάπην τους καὶ αὐτά.

Ἄπ' τὸ γαλάζιο πέλαγος σὲ Ἑαγαναντέω, Κρήτη! Τοῦ δειλινοῦ τὰ σύννεφα χρυσὸς σου πλέκουν στέμμα. Κι' δὲ Ἡλιος, βασιλεύοντας κατὰ τὸν Ψηλορείτη, Σμύγει τὸ αἷμα τὸ σύρανον μὲ τὸ δικό σου τὸ αἷμα.

Νά, ποὺ τρέχουν πάλι μανιασμένα, καὶ μᾶς κυνηγοῦν, καὶ μᾶς φθάνουν, ἔπειτα ἀλλα καὶ ἀλλα. Πολεμοῦν νὰ καταβάλουν τὸ καράβι καὶ ἀθέλα ζεύνονται στὸ δρόμο μας καὶ τοῦ ἀνοίγοντὸν δρόμο. Μὰ εἶναι στιγμὲς ποὺ μοιάζουν τὸν ναῦτες τοῦ χάρτινου καραβιοῦ ποὺ σώζεται ἀκόμα ἀπὸ τὰ πρωτοχρονιάτικα δῶρα τοῦ παιδιοῦ μου καὶ τοῦ καμιὰ φροδὰ παῖδες οἱ δυό, πατέρας καὶ γυιός.

*

Στὴ χώρα τοῦ Νείλου. Ράθυμα τὰ δένδρα ἀπὸ τὸ θερμὸν ἀγκάλιασμα τοῦ Ἡλιού τεντόνον τὰ χέρια τους καὶ βλέπεις χυμένη ἀπάνω τους τὴν κούραση καὶ τὴν νάρκη τῆς ήδονῆς. Νά, ἡ φοινικιά: ψηλή καὶ ἀλύγιστη, γράφει τὴν ζήια μονότονη γραμμὴ τῆς πρωτογενοῦς αἰγυπτιακῆς τέχνης. Τὴν βλέπεις καταδικασμένη νὰ ζήσῃ καὶ νὰ πεθάνῃ στὸν μικρούτσικο καὶ στενὸ τόπο ποὺ πιάνει ὁ κορδός της, νὰ βλέπῃ τὸν αἰώνιο δρόμο τοῦ Ποταμοῦ ποὺ κυνηγᾶ ἀλλες ἀγάπες σὲ ἀλλοὺς τόπους, ὀδιάφορος στὸ σιωπηλὸ παράπονο τῆς ἔρωτος φοινικιδῶς, ἀπληστος γιὰ νέα ζωὴ καὶ γιὰ νέους δρίζοντας.

Τέτοια ἦτον ἡ πρώτη δρομὴ του τρέχοντας ἀπὸ τὴν μακρινὴ καὶ ἀγνωστὴ πατρίδα του, δποὺ ἔχωρισε σὲ δύο, στὴν Ἀνατολική, τὰ δριὰ ποὺ θέλησαν ν' ἀνακόψουν τὸν δρόμο του, καὶ ἀπὸ τότε τὸ ρεῦμα του τρέχει ἀνάμεσα σὲ δυὸ σειρὲς ἀπόκρημνων βουνῶν, ποὺ στέκουν παραμερισμένα νὰ καμαρώσουν τὸν Τιτᾶνα ποὺ περνᾶ.

*

Σταματῶ στὸν πρῶτο καὶ μεγάλο σταθμὸ τῆς Αἰγύπτου, τὴν Ἀλεξάνδρεια, δποὺ γίγαντες μὲ χέρια στιβαρὰ καὶ τίμια σὰν τὸν Μπενάκη, τὸν Ζερουσαλήμη, τὸν Χωρέτη, τὸν Συναδινό, τὸν Σαλβάγο καὶ τόσους ἀλλούς κινοῦν τὸν μεγάλο μοχλὸ τοῦ ἐμπορίου, καὶ μαζὶ μὲ χλιούς

μικρότερους ἔργατες χαλκεύουν ἔξω τοῦ Βασιλείου τὴν δύναμιν τοῦ Ἐθνους. Σχολεῖα, ἰδρύματα, τράπεζαι, χίλια κέντρα ἡλληνικὰ ἔργασιας καὶ φιλανθρωπίας στολίζουν τὴν πόλιν καὶ χαρίζουν τὴν εὐημερία ποὺ παρέχει εύκολα ὁ πλούτος. Τώρα τελευταῖα μιὰ ζωὴ πνευματικὴ δείχνει ἵδιατέραν κίνησιν. Νά, ἡ «Νέα Ζωὴ» μὲ τὸ δύναμιν περιοδικόν της ποὺ συγχεντρώνει τοὺς ἀνθρώπους τῆς μελέτης καὶ τῆς πένας, δὲ «Σύλλογος Ἐπιστημόνων» δποὺ πολλὴν θέσιν ἔχει ὁ ἀγαπητὸς συνεργάτης τῶν «Παναθηναϊών» κ. Παῦλος Γνευτός, καὶ ποὺ εἰμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ θέξῃ τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἀλλών μελῶν τὰ ὅποια τιμοῦν τὴν ἡλληνικὴ παροικία, ὅτι εἶναι ἡ ψυχὴ νοῦ νέου σωματείου.

*

Ἄκρον ἀντὸν κατεργαῖας ἀράπικης: νὰ τρυπᾷ τὸ πορτοκάλι, νὰ φουφάξῃ κρετετὸν χυμὸν καὶ νὰ τὸ πουλῆ ἔπειτα στοὺς ἔξυπνους εὐρωπαίους, στοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμούς.

*

Τί ἔμορφα σώματα, γερά, καλά, πλασμένα. Τί δέσμῳ τέλειο κεφαλῆς καὶ κορμοῦ. Συχνὰ μοῦ θυμίζουν ἀρχαῖα ἀγάλματα. Καὶ μὲ τί χάρη κάποτε φορεῖ δὲ Ἀράπης τὴν γκελεμπίτια, μὲ τί ἐλαφρὰς πτυχώσεις σκεπάζει τὸ ἀθλητικὸν σῶμα του.

*

Οἱ λέξεις βγαίνουν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν λάρουγγα χωρὶς νὰ ἔγγιζουν τὸ κοῦλον τοῦ στόματος.

*

Καθετή, ἀνθρώπους καὶ πράγματα, τὰ βλέπω πρῶτα-πρῶτα ζωγραφικῶς. Τὸ σχῆμα, ἡ γραμμή, τὸ χρῶμα μιλοῦν βαθύτερα ἀπὸ διὰ τὰ προσέχομε. Κ' ἔτσι, ἀπὸ τὴν ζωγραφικὴν ἐντύπωσι γεννιέται σιγὰ-σιγὰ καὶ φανερώνεται ἡ σκέψις ποὺ ἔργασθηκε, ἡ καὶ αὐτὴ ἡ αὐτόματος δύναμις ποὺ πρωτοστάτησε σὲ μιὰν δύοιαν ἀπόδημοτε δημιουργία, μικρὸν ἡ μεγάλη, δυνατὴν ἡ ἀσύμμαντη. Καὶ τὴ σκέψι τοὺς γεννήθηκε μέσα μοῦ μὲ δρέσει νὰ τὴν ἐκδηλώνω πολλὲς φορὲς μὲ μιὰ εἰκόνα πάλι, μὲ σχῆμα, μὲ γραμμὴν καὶ μὲ χρῶμα δικό της.

*

Τόσες-τόσες, ψηλές ὅσο τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου, ἀπλόνονται, μιὰ μᾶζα δλες μαζί, οἱ κατοικίες τῶν Φελάχων. Δὲν τοιμῶ νὰ τὶς δυομάσω οὕτε καλύβες. Χέρι ἀνθρώπου δὲν τὶς ἔγγισε. Σὰν νὰ πετάχθηκαν ἔτσι ἔτοιμες ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς Γῆς μὲ μιὰ δυνατὴν ἀνάσα της, νὰ στεγασθοῦν δπως-δπως τὰ πρωτογενῆ παιδιά τις

μὲ τὰ πρωτογενῆ αὐτὰ ἄντρα. Ἀκόμα καὶ στὴ λέξι ἀντρὸν ἔχοιεισθηκε νὰ προσθέσω τὸ ἐπίθετον αὐτὸν γιὰ νὰ εἶναι πιστὴ ἡ ζωγραφιά.

*

Βαρὺς ποὺ θὰ ἥταν ἐπὶ τόσους αἰῶνας ὁ ὑπνος τῶν Φαραὼν κατώ ἀπὸ τὸν τετράγωνον αὐτὸν κώνους, ποὺ ἐνθυμίζουν μέσα στὴν ἔρημο τῆς Ἀφρικῆς τὰ ἐφείπτα τῶν κυκλωπείων πυραμίδων τῆς Ἀργολίδος καὶ τὴν καταγωγὴν των ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἴγαίου. Τοποθετημένοι τώρα μέσα στὶς γυάλινες θήκες τους τοῦ Μουσείου τοῦ Καΐρου δὲ Ραμσῆς Β' μὲ τὴ γαμψὴ μύτη καὶ τὴν ἔξυπνη φυσιογνωμία του, ὁ Σένως Α' μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια ἐπάνω στὸ στῆθος, ἀκαμπτος, ἀλύγιστος καὶ ἀλλοι παραπέρα βασιλεῖς, δυναστεῖαι ὀλόκληροι, ποιὸς ξεύρει ἀν δὲν προτιμούσαν τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀπόμερην μέσα στὴν ἔρημο κατοικία τους ἀπὸ τὴν ἀνελαβῆ ἀντὴν ἐπίδειξη σὲ κάθε ξένον, ἕαπλωμένοι μὲ τοὺς ἐπιδέσμους καὶ τὰ τόσον δλίγον ἡγεμονικὰ ὁράκη των, σὰν μέσα εἰς αἰθουσαν ἀπέραντου νοσοκομείου. Ἀλήθεια, τί στυγνὴ ἡ βασιλικὴ αὐτὴ παράταξις, στὴν νεκρόπολι αὐτὴ τοῦ Καΐρου.

Ολύγα βήματα παρακάτω, δημοκρατικότατα, μὲ τὶς ἴδιες προφυλάξεις μέσα σὲ γυάλινες θήκες, οἱ προσωπογραφίες τοῦ Φαγιούμ, ἀπλοὶ ἀστοὶ ποὺ οὕτε διειρεύθηκαν ποτὲ πώς θὰ ἔφθανε ἡμέρα δποὺ θὰ τὸν εἰμιοῦσε ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη ὅσο καὶ τὸν ισχυρούντας ἡγεμόνας τῆς χώρας των. Καὶ σταματῶ περισσότερον ἐμπρός στὶς ἀπλές αὐτὲς εἰκόνες, ζωγραφισμένες ἀπὸ ἔνα πρόχειρον τεχνίτην ἐπάνω σὲ μιὰ σανίδα, δποὺ μερικές ἀπὸ αὐτὲς δείχνουν ζωὴν ἀφελῆ, καὶ ἐλεύθερη πινελιά, καὶ δποὺ πολὺ πιστεύω νὰ ὑπῆρξαν, δπως κάποιος νομίζω τὸ ἔγραψε, τὰ πρῶτα ὑποδείγματα τῆς βιζαντινῆς τέχνης.

Σὲ μιὰν αἰθουσαν κοσμημάτων εἶναι φυλαγμένο διάδημα τῆς πριγκηπίσσης Κνουμνίτ, μὲ ἀγροιούλουδα ἀπὸ λεπτότατα πετράδια τεχνικώτατα δεμένα, καὶ ἔνα ἀλλο ἀπὸ ἀνεμῶνες. Νομίζεις νὰ βγῆκαν χθὲς ἀκόμη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ τεχνίτου, ἀληθινὸν κομψοτέχνημα, καὶ τὸ ἀκούμπητος ἔκει, ἐπάνω στὸ βελούδο ἡ πριγκίπισσα, γιὰ νὰ τὸ φορέσῃ σὲ καμιὰν ἐπίσημην ὑποδοχή.

*

Τί κινηγμένη φοδοδάφνη εἶναι γιὰ μένα μικροῦλα εἰκὼν τῶν Ἀθηνῶν. Ποιὰ πόλις θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ σου ἀμφισθήτῃ τὰ πρωτεῖα τῆς ἔμορφας, ὡς ἀγαπημένη; Καὶ σκέπτομαι σὰν ἔγωστής: νὰ ἐψηφίζετο νόμος, νὰ παύσωμε νὰ δεχώμεθα νέους μετανάστας. Νὰ μείνη ἔτσι δπως τὴν ἔγωρίσαμε, ἡ προνομούχος πόλις ποὺ ἐλάτερευσε τὴν Λημνίαν Ἀθηνῶν καὶ ἐπευφήμησε τὴν Ἀντιγόνην.

KIMON MICHAILIDIS

οφείας καὶ ἔγω — εἶχαμε ἀποφασίσει νὰ πᾶμε πεζοὶ. Συμῆνος καμηλιέρηδων μᾶς ἀκολούθουσαν κατὰ πόδας. Ἐπιτέλους ὑποκύψαμε. Πρέπει κανεὶς νὰ δοκιμάσῃ ὅλα τὰ παράδοξα ἐνὸς τόπου. Ἐπειτα, ἥταν τόσο προκλητικὴ μιὰ νεωτάτη καμηλὰ μὲ τὸ ὄνομα τῆς Σάρας Μπερνάρα. Εἶχε ταξιδέψει ἐπάνω της ἡ παρισινὴ τραγωδός, καὶ δὲ ἔξυπνος ἀράπης ἐσκέφθη νὰ βαφτίσῃ τὸ ὑποζύγιον του μὲ τὸ ὄνομα τῆς καλλιτέχνης.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀρκετὰ κουραστικὸν λίκνισμα ἐφθάσαμε ἐμπρός στὴ Σφίγγα. Ἐκάθισα ἐπάνω στὴν ἄμμον ἀπέναντι της, εἰς ἀπόστασιν, καὶ τὴν ἐκύτταζα, τὴν ἐκύτταζα. Τίποτε δὲν ἐκινήθη μεσά μονον πιεσμένη καὶ ἀπαθῆ νὰ προσπαθῇ ν' ἀκούσῃ τὴν σιωπὴν τῆς ἔρημου.

Τὸ Καΐρον, ἡ καρδιὰ τῆς ἀραπιᾶς. Καὶ δύμως παντοῦ, δποὺ σταθῶ, δπως ωραίσω: ἀμαξῖς, καταστηματάρχης, διαβάτης, δλοι ἔλληνικὰ μού ἀπαντοῦν.

Νὰ καὶ δίληγη Ἐλλὰς εἰς τὸ ἔργαστηρι τῆς κυρίας Φλωρᾶ-Καραβία. Τύποι ἔλληνικοί, τοπία ἔλληνικά, ποὺ μὲ αὐτὰ ζῆ, δπως μοῦ ἔλεγε, παντοτεινὴ νοσταλγίας τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ δὲ ο. Τσιριγώτης, μὲ τὰς ἀραπικὰς συνθέσεις του, τόσον καλὰ μᾶς δείχνει τὰ θαυμαστὰ χρώματα τῆς ἔρημου καὶ μᾶς γνωρίζει μὲ τὸν τόσον χαρακτηριστικὸν κόσμον τοῦ Παλαιού Καΐρου. Καὶ δὲ ο. Θεοφάνης Δημητρίου ποὺ μὲ ἀγάπη ζηλευτὴ ἔργαζεται ἐπάνω στὸν πηλὸ νὰ δώσῃ μορφὴν πραγματικὴν εἰς τὰς ωραίας σκέψεις του.

Πλοῦτος βλαστήσεως καὶ πλοῦτος ζώων εἰς τὸν Ζωολογικὸν κήπον τοῦ Καΐρου. Ὁλόενακες νυμφαῖς, χαριτωμένα παραπάσσονται σὲ μιὰ μικρὴ τεχνητὴ λίμνη, καὶ ἐτοιμάζονται νὰ υποχωδύσουν τὴ λατρευτὴ τους. Μιὰ ωροδόδαφνη κάπου ἔκει, σὲ μιὰ παράμερη γωνιά, ξενητεμένη, μὲ παράπονο γέροντες τὰς αὐτές της κλωνιάς. Κάτι μοῦ κρυφολέει: ἔνα χαριτευτικὸν στὶς εὐτυχισμένες τῆς ἀδελφὲς τῆς Ἀττικῆς.

*

Η μοναχεμένη φοδοδάφνη εἶναι γιὰ μένα μικροῦλα εἰκὼν τῶν Ἀθηνῶν. Ποιὰ πόλις θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ σου ἀμφισθήτῃ τὰ πρωτεῖα τῆς ἔμορφας, ὡς ἀγαπημένη; Καὶ σκέπτομαι σὰν ἔγωστής: νὰ ἐψηφίζετο νόμος, νὰ παύσωμε νὰ δεχώμεθα νέους μετανάστας. Νὰ μείνη ἔτσι δπως τὴν ἔγωρίσαμε, ἡ προνομούχος πόλις ποὺ ἐλάτερευσε τὴν Λημνίαν Ἀθηνῶν καὶ ἐπευφήμησε τὴν Ἀντιγόνην.

16

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ : ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Άπο τὴν «Ἐπίτομον Ἰστορίαν τῆς Κρήτης» τοῦ συνεργάτου μας κ. Στεφάνου Ξανθουδίδη ἐφόρου ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ, ἀναδημοσιεύομεν μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα ἀποστάσματα :

ΜΙΝΩΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Τὴν νεοιλιθικὴν ἐποχὴν διαδέχεται κατὰ τὴν τετάρτην π. Χ. χιλιετρίδα, ἡ λεγομένη Μινωϊκὴ ἐποχὴ, ἡ ὥστιν φθάνει μέχρι τοῦ τελευταίου μέρους τῆς δευτέρας χιλιετρούδος κατὰ τὸ 1200 π. Χ., ὅτε τίθενται οἱ ἡρωῖκοι χρόνοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων.

Οὐόκληρον τὴν περίοδον τῶν τοιῶν περιόπου χιλιετρῶν κατέχει ἡ Μινωϊκὴ ἐποχὴ ὑποδιαιρουμένη ὑπὸ τῶν ὀρχαιολόγων εἰς Πρώιμον, Μεσαίαν καὶ Ὀψιμον Μινωϊκὴν ἐποχήν.

Ο πολιτισμὸς τῆς μακρᾶς αὐτῆς περιόδου εἶχε κέντρον καὶ ὀφετηρίαν τὴν Κρήτην, ἐπειδὴ τὰ ἐνταῦθα εὑρεθέντα λείψανα αὐτῆς εἶναι καὶ ἀρχαιότερα καὶ μεγαλοπετεότερα καὶ πλέον πρωτότυπα τῶν ἀλλαχοῦ εὑρεθέντων. Ἐντεῦθεν ὀνομάσθη καὶ Κρητικὴ ἐποχὴ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μίνως ἔθεωρήθη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, ἔλαφος τὸ δύομα τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς.

ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ : Α'. ΓΡΑΦΙΚΗ

Ομιλοῦντες προηγουμένως περὶ τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ ἀνεφέρουμεν τὰς τοιχογραφίας, αἱ ὥστιν ἐκόσμους τοὺς τοίχους τῶν μεγάρων, τῶν διαδρόμων καὶ τῶν στοῶν. Μολονότι τὰ σωθέντα τεμάχια εἶναι ἐλάχιστον μέρος τῶν ὑπαρχόντων ποτὲ ἔκει, πάλιν εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ καταρτίσωται πινακοθήκην.

Ο τρόπος τοῦ ζωγραφεῖν κατὰ τὴν Μινωϊκὴν ἐποχὴν ἡτοῖ ἡ λεγομένη νωπογραφία (fresco), ἐξωγράφουν δηλ. ἐπὶ τοῦ ἔξι ἀσβέστου χρισμάτος τῶν τοίχων, δε τούτῳ ἡτοῖ ἀκόμη νωπόν, καὶ οὐτας τὰ χρώματα ἐμποτίζοντα τὸ κονίαμα ἀπετέλουν τὴν γραφήν ἀνεξίτηλον. τὰ χρώματα, τὰ ὄποια μετεχειρίζονται ἡσαν τὸ λευκόν, τὸ ἔρυθρόν, τὸ κίτρινον, τὸ καστανόχρωμον, τὸ κυανοῦν, τὸ χρυσοειδές, τὸ μέλαν. Τὸ σχέδιον καὶ τὸ περίγραμμα εἶναι ὡς τὰ πολλὰ ἀκριβῆ, λείπει μόνον ἡ προοπτική, οἱ κανόνες τῆς ὥστιν ἡσαν ἀκόμη ἀγνωστοι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῆν.

Τὰ ἀντικείμενα τὰ ὄποια εἰκόνιζον ἡσαν ποικιλώτατα, σκηναὶ τοῦ καθημερινοῦ βίου, θρησκευτικαὶ τελεταὶ, συστάι καὶ στονδαι, πομπαὶ καὶ πανηγύρεις· ἔπειτα τοπία μετὰ δένδρων καὶ θάμνων αἱ σκηναὶ αὐταὶ ἐποικιλλοῦντα διαφοροπόρως διὰ τῆς παρεμβολῆς ἡ πλαισιώσεως πλουσίων καὶ κομψῶν κοσμημάτων. Ἐνίστε ἡ φυσικότης καὶ ἀκρίβεια τῶν εἰκόνιζομένων ἀντικείμενων ἐγείρει τὸν θαυμασμόν.

Ως κάλλιστα δείγματα τῆς γραφῆς τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς ἀναφέρομεν τὸν λεγόμενον Ρυτοφόρον νεανίσκον τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ, τὴν πομπὴν τῶν νέων τῶν φερόντων τὰ δῶρα πρὸς τὴν Βασιλίσσαν, τὸν πίνακα τῆς ταυρομαχίας ἐκ τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ, καὶ τὴν τοπογραφίαν τοῦ ἀνακτόρου Ἀγίας Τριάδος μὲ τὸν αἴλουρον ἐπιτίτεοντα κατὰ τὸ πτηνοῦ. Διὰ τὴν σημασίαν δὲ τῶν εἰκόνιζομένων θρησκευτικῶν σκηνῶν καὶ τὴν καλὴν διατήρησιν εἶναι ἀξίας ἰδίας μνείας ἡ περίφημος σαρκοφάγος τῆς Ἀγίας Τριάδος, τῆς ὥστιν δημιουρούμενη μίαν τῶν μακροτέρων πλευρῶν, ἐν ἣ παρισταταὶ στονδὴ καὶ προσφοραὶ ζώων καὶ πραγμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν τῇ λάρνακι τεθαμμένου ἐπισήμου νεκροῦ.

Πλὴν τῶν καθ' αὐτὸν γραφῶν εὑρέθησαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Κνωσοῦ (καὶ ἐν δεῖγμα ἐκ Ψείρας) ἀρκετὰ δεῖγ-

ματα ἀναγλύφους γραφικῆς. Ή εἰκὼν κατεσκευάζετο εἰς χαμηλὸν ἀνάγλυφον ἔξι ἀσβέστου καὶ ἐκολλᾶτο εἰς τὸν τοῖχον, κατόπιν δὲ ὁ ζωγράφος ἐπεξειργάζετο τὰς λεπτομερεῖας διὰ χρωμάτων. Λαμπτὸν δεῖγμα τοῦ εἰδους τούτου εἶναι ἡ εἰς φυσικὸν μέγεθος ἀλλ' ἀτυχῶς κοιλοβῆ εἰκὼν Ἡγεμόνος Κνωσοῦ, φέροντος στέμμα ἔξι ἀνθέων κρίνου καὶ ἀνω πτερὰ τῶν. Τοιοῦτον εἶναι καὶ ἡ θαυμασία διὰ τὴν τελειότητα καὶ φυσικότητα κεφαλῆ ταύρου προερχομένη ἐκ μεγάλης ἀναγλύφου ταυρομαχίας τοῦ ἀνακτόρου Κνωσοῦ.

Β'. ΠΛΑΣΤΙΚΗ

Πολυαριθμότερα καὶ σημαντικότερα εἶναι τὰ λείψανα τῆς πλαστικῆς, τὰ εὑρεθέντα ἰδίως εἰς τὰ Ἀνάκτορα Κνωσοῦ καὶ Ἀγ. Τριάδος. Ή πλαστικὴ τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς στεφεῖται τῶν ἀτελεῶν τῆς γραφικῆς καὶ παρουσιάζει τελειότητα τέχνης καὶ ἴκανότητα συλλήψεως καὶ ἐπεξεργασίας ἀποτελέντου. Αναφέρομεν τὰ ἐκ πορσελάνης κατασκευασμένα ἵερα εἰδωλα Κνωσοῦ, τὸ ἐλεφάντινον ἀγαλμάτιον Κνωσοῦ τὸ εἰκονίζον κυβιστήρα, καθ' ἣν στιγμὴν ἔχει ἐκτελέσει τὸ ἐπικίνδυνον ἄλλα ἐπὶ τοῦ ταύρου· ἡ φυσικότης τοῦ μικροῦ αὐτοῦ πλαστικοῦ ἀριστονομήματος, ἡ ἀνατομικὴ ἀκρίβεια τοῦ σώματος εἶναι ὄτι τέλειον δύναται νὰ κατασκευάσῃ χειρὶ ἀριστοτεχνικῆ.

Ο γλυπτῆς τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς μεταχειρίζεται ποικιλωτάς ὄλας, ἐλέφαντα, χαλκόν, χρυσούν, πηλόν, διάφραγμα εἰδη ἀλιθων ἀπὸ τοῦ μαλακοῦ ἔγχωρον στεατίτου μέχρι τοῦ σκληροτάτου λιπαρότου λίθου, τοῦ δόπιον εὑρέθησαν μεγάλα τεμάχια ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Φαιστοῦ ἀκατέργαστα εἰσέτι κομισθέντα ἐκ τῶν Λιπαρίων νήσων.

Ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι καὶ τὰ τοία ἐκ στεατίτου περίφημα ἀγγεῖα τῆς Ἀγ. Τριάδος. Τὸ ἐν ἔχει ἀνάγλυφον παράστασιν πολεμιστῶν ἡ ἐργατῶν λιχνιστῶν, τὸ ἄλλο εἶναι κωνικὸν ποτήριον μὲ στρατιωτικὴν παράστασιν, καὶ τὸ τρίτον εἶναι μέγα ωυτόν, ἐφ' οὗ κατὰ ζώνας εἰκονίζονται ἀγωνιζόμενοι πυγμάχοι, παλαισταὶ καὶ ταυρομάχοι.

Ἐξοχον δεῖγμα πλαστικῆς τελειότητος καὶ ἀκρίβειας εἶναι καὶ τὸ ἐκ σχήματι κεφαλῆς ταύρου ωυτόν τὸ εὑρεθέν πέρουσιν εἰς τὸ μικρὸν ἀνακτόρον Κνωσοῦ, καὶ τὸ ἄλλο ἐν σχήματι κεφαλῆς λεαίνης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου.

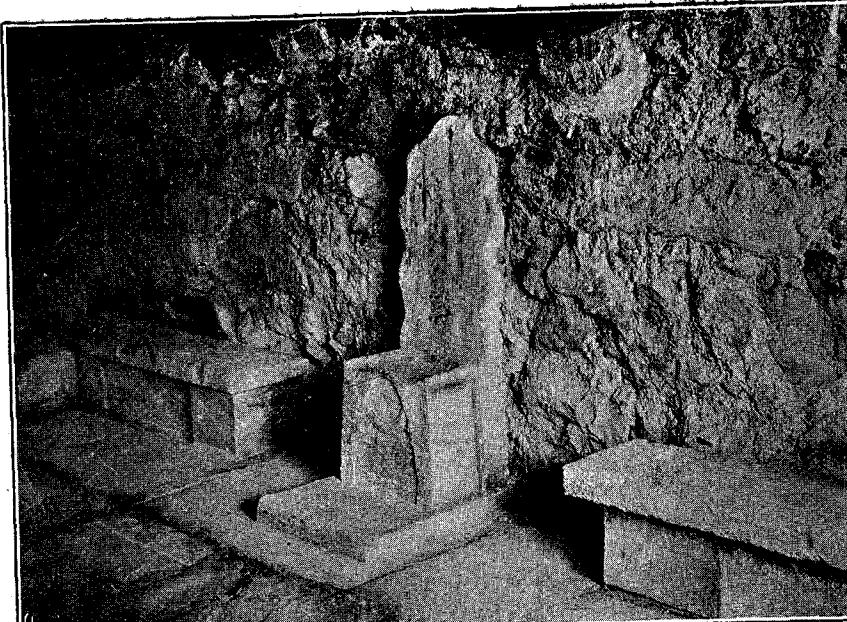
Η κατεργασία τῶν λίθων πρὸς κατασκευὴν ἀγγείων καὶ σκευῶν εἶναι ἡδη ἀκμαία κατὰ τὴν πρώιμον Μινωϊκὴν ἐποχήν, δηποταὶ δεικνύειν ἡ πλουσία σειρὰ τῶν κομφοτάτων ἐκ χρωμάτων μαρμάρων σκευῶν τῶν εὑρεθέντων κατὰ τὸ παρελθόν ἐτος εἰς τὴν νησίδα Μόχλον ἐν Σητείᾳ, ἐγνώριζον δὲ καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ τόρον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῆν, ἐν φ δὲν εἶχον εῦρει ἀκόμη τὸν κεραμικὸν τόρον.

Οι γλύπται εἰχον τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις. Εἰς ἐν ἐκ τῶν δωματίων τοῦ ἀνακτοροῦ Κνωσοῦ εὑρέθη μέγα καὶ κομψὸν ἀγγεῖον ἔξι ἀλαβάστρον, παρ' αὐτὸν δὲ ἐτερον ἡμιτελές, δύπως τὸ ἀφῆκε κατὰ χώραν ὁ τεχνίτης.

ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

Ως ὅπλα ἐπιθετικὰ μετεχειρίζονται τὸ ἔγχειριδιον, τὸ ἔιφος, τὸ δόρυ, τὸ διπλοῦν πέλεκυν πάντα χαλκᾶ ὅπλα καὶ βέλη. Τὸ σχῆμα τῶν ἐπιθετικῶν ὅπλων δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὰ γνωστά τῆς ιστορικῆς ἐποχῆς.

Αμυντικὰ δόπλα εἰχον τὸ μεταλλικὸν κράνος, ὡς βλέπομεν αὐτὸν εἰς τὸ ωυτόν τῆς Ἀγ. Τριάδος μὲ γενιειστήρας καὶ περιωνχέντων, ἀσπίδα μεγάλην, ψυρεὸν

ΘΡΟΝΟΣ ΜΙΝΟΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ ΚΝΩΣΟΥ

Κλισέ Ελλ. Εκδ. Εταιρείας

ΙΕΡΟΝ ΚΝΩΣΟΥ. Η ΘΕΑ ΤΩΝ ΟΦΕΩΝ

Κλισέ Ελλ. Εκδ. Εταιρείας

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΚΡΗΤΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
Κλισή 'Ελλ. Ἐκδ. Ἐταιρείας

τετράγωνον κοῖλον ἐπικεκαλυμμένον διὰ βροείου δέσμιας, τὴν μίτραν ἵνα σπετάξῃ τὰ μαλακά μέρη τῆς κοιλίας, καὶ τὸν θώρακα καὶ τοῦτον πιθανῶς μεταλλικόν.

Μεγάλη διαφορά παραπομέται μεταξύ τής ἐνδυμασίας τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς τῶν γυναικῶν κατὰ τὴν Μινωικήν ἐποχήν. Οἱ ἀνδρες κατὰ μὲν τὰ ἄλλα παρουσιάζονται γυμνοὶ, φέρουσι δὲ μόνον περὶ τὴν ὁσφὺν περιζωμα, τὸ διοικὸν ἡ εἶναι τεμάχιον ὑφάσματος διαπεριώμενον τὰ δια τῶν σκελῶν καὶ κρατεῖται ἐμπόρος καὶ ὅπισθ διὰ τῆς ζώνης, ἡ εἶναι φαττὸν καὶ πολυτελέστερον πεποικιλμένον διὰ κεντημάτων καὶ χρυσοποιίκιλτον. Εἰς τὰς τοιχογραφίας Κνωσοῦ τὸ κάτω μέρος τοῦ περιζωμάτου καμπυλούμενον τοξοειδῶς φαίνεται ἔνεκα τῆς ἀκαμψίας του μεταλλικόν, καὶ ἔμπροσθεν κρέμαται δικυτωτόν τι μὲ βάρῃ κάτω, πιθανῶς ἵνα κρατῇ τὸ περιζωμα καὶ τὸ ἀφίνη νά ανεμίζεται καὶ ὑψοῦται. Ἐκτὸς τοῦ περιζωμάτος οἱ ἀνδρες φέρουσι ζώνην πολύτιμον, διῆς ἐπετηρηθεύοντο νά σφρύγωσιν ὑπερμέτρως τὴν ὁσφὺν καὶ τὴν κάμνωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν λεπτοτέραν. Κοσμήματα φέρουσιν οἱ ἀνδρες συχνά, ἥτοι περιδέραια καὶ περισφύρια καὶ περιβραχίονια καὶ λίθινος πολυτίμους εἰς τὸν καρπὸν τῆς χειρός.

‘Η ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, τοῦλάχιστον τῶν εὐπο-
ωτερῶν, ήτο συνθετώτερα. Περὶ τὸν θώρακα φέρουσι
περικόρδιμον στενόν, τὸ δόποιον λογχυρό πιεζόμενον
δι’ ἴματων ἡ λαλως πως, ἀφίνει νά διαγράφωνται οἱ
μαστοί, ἡ καὶ μένουν ἐντελῶς ἔξω τοῦ ἀνοικτοῦ περι-
κορδίμου, διπως εἰς τὰ ἐκ πορσελάνης περίτημα εἰδόλα
τῆς Κνωσοῦ (σελ. 243). Κάτω φέρουσι βαρεῖαν καὶ
πλουσίαν ἐσθῆτα, ἥτις πλυνόντες πρὸς τὰ κάτω γινο-
μένη κωδωνοειδής δικιάζουσα πρὸς κινολίνον. ‘Η
ἐσθῆτής περικοσμεῖται δι’ ϕάσ (φαρματαλᾶ) καὶ στολί-
δον ἀλλεπαλλήλων. Ἐκοσμοῦντο αἱ γυναικες καὶ διὰ
πολυτίμων κοσμημάτων ἐξ εὐγενῶν μετάλλων καὶ πολυ-
τίμων λίθων.

“Η πολυτέλεια τῆς ἐνδυμασίας τῶν γυναικῶν τῆς Μινωϊκῆς ἔποχῆς ἐν ἀντιθέσει ποός τὴν κατόπιν ἀπλοτητὰ τῆς ἐνδυμασίας κατά τὴν Ἑλληνικὴν ἔποχὴν κάμενι ἐκπληξίν. Αἱ Κυρίαι τῆς Αὐλῆς τοῦ Κνωσσοῦ ἀν-

κτόρου νομίζει τις, ὅτι εἶναι ἐνδεδυμέναι κατὰ τοὺς Παρισιούς συρμούς.

Οἱ ἄνδρες ἡ ἔτεροφον κόμην μακράν, ἡ δοία κατὰ πλοκάμους κατήρχετο ἐπὶ τῶν ὅμων ἡ ἔκειρον αὐτῆν· Συνήθωσας ἔξυπλέοντο τὸ γένειον καὶ μάλιστα τὸν μύστακα.

Αἱ γυναῖκες πάντοτε ἔτρεφον κόμην, ἥν περισσῶς περιεποιοῦντο καὶ ἐσχημάτιζον ποικίλας κομμάσεις καὶ ἐκόσμουν ἀντὴν διὰ πολυτίμων κοσμημάτων.

Ανδρες καὶ γυναικὲς ἐβαδίδον συνήθως γυμνόποδες. Μόνον δὲ μετέβαινον εἰς ἔξοχὴν ἡ προχοντα εἰς πόλεμον ἡ θῆραν ἔφερον ψυχῆλα ὑπόδηματα, τὰ διποῖα ἔδενον κατὰ τὴν κνήμην ἀλλὰ οὐκέτι ἴμαντων. Η γυμνοποδία μάλιστα ἐντὸς τοῦ οἴκου ἦτο γεννή, ὅσσν καὶ ἀν μᾶς φαίνεται σῆμερον παραδόξος, διὰ τοῦτο τὰ δάπεδα τῶν δωματίων καὶ τῶν αἰθουσῶν ἥσαν ἀσβεστωμένα καὶ χωματισμένα.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΚΑΙ ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΜΙΝΩΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τίνος φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ καταγωγῆς καὶ προελεύσεως ἦτο δὲ λαός, ὃς τις ἀνέπτυξε τὸν προηγουμένως περιγραφέντα πολιτισμόν;

Αύτό είναι τὸ δυσχερέστατον πρόβλημα τὸ ἐθνο-
λογικόν, τὸ δποῖον δὲν ἔλυσαν οἱ ἀνασκαφαὶ ἀκόμη.
Ἐχογήγησαν στοιχεῖα ἀρκετά πρὸς ἔρευναν, καὶ ίδιως
μᾶς ἔδωκαν τὰ πολυάριθμα γραπτά μνημῆα, ἀλλὰ
ταῦτα είναι ἀκόμη μάρτυρες ἀλλοι. Ἄν ποτε κατορ-
θωθῇ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐπιγραφῶν ἐκ τῆς γλώσσης
καὶ ἵσως καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν πινακίδων, θά λυθῇ
μόνον του τὸ ἐθνολογικόν. Ζήτημα.

"Ἐν εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ λαὸς αὐτὸς ἀπετέλει ἴδιον
ἔθνος, ὅτι δὲν ἦσαν οὔτε Κᾶρες οὔτε Φοίνικες, ὅτι

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ ΚΡΗΣΣΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
Κλισή 'Ελλ. 'Εκδ. 'Ειαιρείας

ἥλθον μὲν εἰς συχνὴν ἐπαφήν μὲ ἀλλὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγαίου, ἀλλ᾽ ὅτι διετήρησαν πλήρη τὴν ἔθνικήν των ὑπόστασιν καὶ τὸν ίδιαζόντα πολιτισμόν των. Οἱ λαὸς αὐτὸς κατώφκησεν ἐν Κρήτῃ καὶ ταῖς νήσοις καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἐλλήνιας κερδουσήσους καὶ ἵσως καὶ εἰς ἄλλα παράλια ίδιων μέρη τῆς Μεσογείου ἥτοι διογενής, διότι καὶ ὁ πολιτισμός του παρουσιάζεται τοιοῦτος, καὶ ἡκολούθησε τὴν φυσικὴν ἔξελιξιν τῆς βαθμιαίας προοδίου καὶ ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον μεγαλιστῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀλμῆς, καὶ κατόπιν ὑπέτεσσεν εἰς παρακμήν, καὶ τελευταῖον ἐπήλθε πτώσις καὶ καταστροφή, οἷς οὐχὶ τοῦ λαοῦ ἀλλὰ τοῦ Κράτους καὶ τοῦ ἀντοῦ ἐκπροσωπουμένου πολιτισμοῦ.

Ποια γεγονότα πολιτικά ἐπέφερον τὰ ἀποτελέσματα αὐτᾶ δὲν γνωρίζομεν. Ή παρακὴ τοῦ λαοῦ παρετητήθη ίδιως εἰς τὸ ἀνάκτορον Κνωσοῦ, ὅπου οἱ τελευταῖοι κατοικοὶ είχον φύσασε εἰς κατάστασιν μεγίστης καταπτώσεως, περιορισμέντες νά κατοικῶσιν εἰς μέρη μόνον τινὰ τοῦ ἀνακτόρου, ἐν ᾧ τὰ ἄλλα ἡσαν ἐρείπια, καὶ ἀφῆκαν ἐκεῖ τὰ λείψανα τῆς πενιχρᾶς αὐτῶν καταστάσεως. Ἰσως καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἀγώνες περὶ ἐπικατάστησεως ἐφέρον τὴν ἔξαντλησην αὐτῆς. Βέβαιον εἶναν, ὅτι ταπακὴ μεγάλη προηγήθη τῆς πλήρους καταστροφῆς τοῦ ἀνακτόρου διὰ τοῦ πυρός καὶ τοῦ σιδήρου ἐπιδρομέων ἄλλοισεν ἐλθόντων.

Κατὰ κρανιολογικάς τινάς μελέτας τὰς ὅποιας ἔκα-
μαν εἰδικοὶ κρανιολόγοι ἐπὶ κρανίων Μινωϊκῆς ἐποχῆς
ὅ λαός αὐτὸς ἡτοῦ διογενῆς κατοικοῦ καθ' ὅλην τη^ν
Μεσσήνην, οἱ ἀνθρώποι ἡσαν ἀναστήματος διλύγον·
μικροτερέουν τῶν σημερινῶν Κορητῶν, ἡσαν δὲ μᾶλλον
διλύγοντες οἱ σημερινοί "Ελληνες καὶ Κορητες"

οὐλιχούσαντο λαμπάς οὐ πηγαδίνησαν. Στρατόπεδον
· Ἡ ἔξωτερη μορφὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὡς εἴκο-
νίζονται εἰς τὰς τοιχογραφίας μᾶς παρουσιάζει τοὺς
χαρακτῆρας τῆς Ἀρείας φυλῆς, κανονικά καθαριτῶς
στικά, καὶ τὰ πρόσωπά των αναγνωταὶ νά θεωρήσουσι
· Ἐλληνικά, μολονότι δὲ παρουσιάζουσι τὴν λεγομένην
ἔλληνικὴν κατατομήν, διὰ τὴν ὄποιαν ἡρόεσκοντο τόσοι
πολλοὶ καὶ τὴν ἐπετήδευν κατὰ τὴν Ἰστορικὴν ἐποχὴν

Μία πρὸ πάντων θεωρία φαίνεται μέχρι τούδε τοῦ μάλλον ἐπικρατοῦνσα, διτὶ ὁ λαός αὐτὸς είναι οἱ Πελασγοὶ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ ιστορικῶν, λαὸς ἐλληνικῆς φυλῆς ὁ νοτιώτερος, ἃς εἴπωμεν οὕτως, ἐλληνικὸς λαός.

Ἡ νοτία αὐτὴ ἐλληνικὴ φυλὴ τυχόντα καιρῷν εὐνοῦ
κῶν καὶ χώρου προσφόρου πόρος ἀνάπτειν ἐποιήσθη
πρωτιμώτερον τούν ἄλλου Ἐλληνικοῦ, καὶ ἀνέπτυξε δύ^ν
ναμιν θαλασσίαν καὶ κατὰ ἔηράν, δι' ἣς ἐνωρὶς ἤλθε
εἰς συνάρτειαν καὶ σχέσεις ἐμπορικάς καὶ πολιτικάς
πρὸς ἄλλους πολιτισμένους τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς.
Αἰγαπτίους καὶ Δίβιας, παρ' ὧν ἐδανείσθη καὶ ἐδίδο-
χθη τινὰ, μάλιστα κατὰ τὸ πῶτον στάδιον τὴν λεγο-
μένην Πρώτων Μινωϊκὴν ἐποχὴν, ἀλλ' ὅτι κατόπιν
ἐπέτεινε τὸ Κοάτος αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν Κρήτην.

καὶ τὰς νῆσους καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλην. Χερσο-
νῆσου καὶ τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου, ἐδιώξας
ἄλλους λαούς κατέχοντας τὰς χώρας αυτῶν καὶ μάλιστα
τοὺς Κᾶρας τῶν νήσων. Οὕτως ἐπικυρώντας καὶ ἡ μαρ-
τυρία τοῦ Θουκυδίδου, τὴν δοιάν τοι βαθύνους ἐκεῖνος
ἰστορικὸς θὰ ἐμόρφωσε βασισθεὶς ἐπὶ ἀρχαιοτέρων
πηγῶν, ὅτι δηλ. «ὁ Μίνως παταλούπιτος ἀπ' οὗσον ἀδού-
ομεν ἀπέκτησε ναυτικὸν καὶ ἐκνιδάρχος τοῦ μεγίστου
μέρους τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης, ἐκνιρίευσε τὰς Κυκλά-
δας καὶ κατόψις τὰς πλείστας ἔξι αὐτῶν ἐγκαταστή-
σας ἔκει ἥγεμόνας τοὺς μιούς του».

Περιγράφοντες προηγουμένως τὰ τῆς θρησκείας και τῆς λατρείας τῆς Μινώτης ἐποχῆς εἰδούμεν πόσον ταῦτα διμοιάζουσι πόδες τὰ τῆς Ἐλληνικῆς ἐποχῆς. Ο τρόπος τῆς λατρείας, αἱ θυσίαι, αἱ σπονδαί, αἱ προσφοραὶ εἶναι τὰ ίδια: ἔπειτα αἱ δεήσεις και προσευχαὶ πόδες τοὺς θεούς, ἡ λατρεία τῶν ἀργῶν λίθων και τῶν δένδρων εὑρίσκονται και εἰς τοὺς δύο. Ο τρόπος τῆς ταφῆς, ἡ κατόδυσις και ἡ καθίσις, τὰ κτερίσματα τῶν νεκρῶν, τὰ ἄλλα νομιζόμενα πόδες τοὺς νεκρούς, αἱ προς αὐτὸὺς ἀπονεμόμενα θεῖαι τιμαί, αἱ χοαί, αἱ θυσίαι, αἱ προσφοραὶ δὲν διαφέρουσιν ἀπό τοὺς ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον λαόν. Αἱ ὁμοιότητες αὐταὶ εἶναι σπουδαιότατα τεκμήρια φυλετικῆς συγγενείας, διότι αὐτὰ πρὸ πάντων ἐκφράζουσι τὰ ἀλληλή μνήματα αἰλούρηματα τῆς ψυχῆς, αὐταὶ εἶναι αἱ γνήσιαι ἐκδηλώσεις τοῦ χαρακτήρος ἐκάποιης φυλῆς. "Οπου ἀραι βλέπομεν τοιαύτας ἀναλογίας και διμοιότητας περὶ τὰ οὐσιωδέστατα τῆς ψυχῆς αἰσθήματα μετοξεῦ Ἐλλήνων και Μινώων πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ παραδεχθῶμεν, διτοι οι λαοὶ αὐτοὶ ήσαν ἔθνη διμόφυλα, η πολὺ συγγενῆ.

Καθ' ἦν ἐποχὴν τὸ Μινωϊκὸν Κράτος είχε περιπέσει
εἰς τὴν παρακμὴν, φῦλα ἄλλα Ἑλληνικὰ μᾶλλον εὔρω-
στα καὶ ζωηρά είχον ἀρχήνει νὰ κατέρχωνται ἐκ τῶν

βορείων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος νοιτιώτερον καὶ νὰ καταλαμβάνωσι τὰ νοιτιώτερα τῆς Στερεᾶς καὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ διαπεραιώνται εἰς τὰ νήσους ἐκδικούντες τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους ἡ ὑποτάσσοντες αὐτούς. Η κάθοδος αὗτη τῶν βορείων ἑλληνικῶν φύλων, ἡτις συνήθως καλεῖται κάθοδος τῶν Δωριέων, τίθεται κατὰ τὸν 12 π. Χ. αἰῶνα. Πολλοὶ τῶν ἐκδικούμενών κατοίκων ὃν κατήχοντο καὶ αὐτὸν νοιτιώτερον καὶ ὃν ἔπειτασσον τοὺς ἄλλους λαοὺς τοὺς ὅποιους εῖσισκον ἐτραπήσαν. Ἡ μὲν τοὺς ἡγάγακον νὰ τοὺς δε-

ευρισκον ενταῦθα, οὐ τούς πράγματα, ταὶ μὲν γένη τοῖς
χθῶσιν. Οὗτος ἐπῆλθε γενικὴ ἀναστάτωσίς τῶν Ἑλλη-
νικῶν φύλων καθ' ἄποσταν τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον
καὶ ἀνάμειξις παντοδιαπῆ. Ἐπὶ τέλους οἱ Δωριεῖς
ἥλθον καὶ εἰς Κρήτην καὶ μετὰ πολυχρονίους ἀγώνας
πρὸς τὸν εὐχαριστὸν εὑρέντοι κύριοι τῆς νῆσου καὶ
κατέλυσαν δριστικῶς τὸ προηγούμενον Κράτος καὶ
τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ, ἀρχεταὶ δὲ ὁ ἀρραικότερος ὅλῃ
ἀδρότερος βόρειος Ἑλληνικὸς βίος καὶ ἡ Κρήτη γίνε-
ται νῆσος Δωριεῖ.

ΣΤΕΦ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΝΕΟΙ ΔΙΔΛΟΓΟΙ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ — ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Μεταξύ Έρμία και Χρονίτα — Αποτέλεσμα της έντυπόσεως των φαινομένων.

Α πό την ζωὴν ἀκούεται μία βοή παράξενη, Άδεια Έρμια. Καὶ εἰς ἔκεινους, ποὺ τὴν ἀκούουν, φαίνεται σὰν στεναγμὸς ἐπιθυμίας καὶ σὰν μοιρόγρι ἐπικειμένης συμφορᾶς. Εἶναι δὲ στεναγμὸς καὶ τὸ μοιρόλογι τοῦ θανάτου, διότι ἀληθινὰ ἡ ζωὴ τὸν ἐπιθυμεῖ καὶ τὸν φοβᾶται τὸν θάνατον.

— Αναστρέφεις τὰ πράγματα, Χρονίτα, μικρόλογε. Διότι ἀληθινὰ δὲ θάνατος ἐπιθυμεῖ τὴν ζωὴν καὶ δὲ θάνατος τὴν φοβᾶται. Ἀπὸ τὴν σαπίλα βγαίνει μὲ κάποιαν φιλαρέσκειαν καὶ μὲ ἀνεξάντλητον δροσερότηταν ἡ ζωὴ καὶ τὴν στιγμήν, ποὺ ἡ εὐρωστία τῆς καὶ ἡ δύναμις τῆς προβάλλει, ἀπομακρύνεται εἰς τὰ τάρταρα ἡ σκιὰ τοῦ θανάτου.

— Άλλ' ὅμως τελικὴ ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς δὲν εἶναι τάχα δὲ θάνατος;

— Τῆς ζωῆς κάθε ἀτόμου ναί. Ἅλλ' ὅχι καὶ τῆς ζωῆς τῶν συνόλων.

— Καὶ τί πρὸς ἐμὲ τὰ σύνολα; Καὶ ἀκόμη τί πρὸς σὲ αὐτὸν καὶ πρὸς κάθε ἄλλον; Σημασίαν ἔχουν αὐτὰ διὰ καδένα μας ἀνεξήγητον καὶ μόνον διὰ τὰς πλέον λεπτὰς καὶ τὰς πλέον σκοτεινὰς ἀπολαύσεις μας. Χρησιμένουν εἰς τὴν σκέψιν μας πρὸς διασκέδασιν αὐτῆς καὶ τὸν σκέψιν παρηγορίαν τῆς...

— Δὲν εἶναι διασκέδασις οὕτε παρηγορία ἡ ἀντίληψις τῶν διλοτήτων, Χρονίτα. Εἶναι τάσις ἀνίκητη τῆς σκέψεως καὶ μάλιστα ἐπιθυμία τῆς ἀδάμαστη. Καὶ κάθε ἐπιθυμίαν τῆς σκέψεως τὴν ἐνθαρρύνει ἡ δύναμις καὶ τὴν τρέφει ἡ ἀγάπη. Γίνεται τοιουτορόπως ἀπόλαυσις.

— Απόλαυσις ὅμως σημαίνει ἔξαντλησιν καὶ ἡ ἔξαντλησις εἶναι θάνατος.

— Τὸ παλαιὸν αὐτὸ δεῖξωμα ἔξαγόμενον περιωρισμένης συνειδήσεως ἔφερε τὴν ἀπελπισίαν καὶ μάλιστα προσήλωσε τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς κάποιαν οὐτοπίαν καὶ τοῦ ἐδημιούργησεν ἔνα αὐθέντην.

— Ωστε νομίζεις ὅτι τὸ λατρεύομενον Υπέρτατον Ὁν δὲν εἶναι ἀνάγκη τῆς ψυχῆς καὶ δὲν εἶναι σημεῖον εἰς τὸ διόποιον μοιραίως φέρονται καὶ θὰ φέρωνται πάντοτε δλαι αἱ ἐπίκεντροι γραμμαὶ τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως.

— Τὸ νομίζω, Χρονίτα, καὶ θὰ σοῦ τὸ ἀποδεῖξω εἰς ἄλλην στιγμήν, ὅταν μέσα εἰς τὴν

περιφερικὴν βοήν τῶν στεναγμῶν τῆς ἀπολαύσεως καὶ ἐπάνω εἰς τὰς καμπύλας τῶν ἡδονικῶν παλμῶν σὲ σπρώχω νὰ αἰσθανθῆς ἀνεπιφύλακτα καὶ νὰ διακρίνῃς τὸν αἰλώνιον κύκλον ἀπὸ τὸν διόποιον ἀρχῆςει καὶ εἰς τὸν διόποιον καταλήγει κάθε φαινόμενον καὶ κάθε ὑπόστασις.

— Ἄλλα δὲν εἶναι ἡ ἀντίληψίς σου αὐτή, Έρμια, καὶ τοῦ διοικούντος καὶ τοῦ ἀνάλογον μὲ τὴν ἀντίληψιν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ἡ διόποια ἔπλασε τὸν λατρευόμενον δημιουργὸν τῶν συνόλων — τὸν ἄναρχον καὶ τὸν αἰλώνιον;

— Ὁχι. Διότι ἡ ἀντίληψίς ἔκεινη τῶν παλαιῶν ἔδωκε προσωπικὴν ὑπόστασιν εἰς τὸ σύνολον καὶ τὸ ἐπρόκινε μὲ ἀτομικὰς ὁδούτητας εὐνοίας καὶ ἔχθρας, δργῆς καὶ ἀγαθότητος... Τοιουτόρπως ἔγεινε τυραννικὸς αὐθέντης δὲ λατρευόμενος δημιουργὸς τοῦ συνόλου, ὑποθετικὸς ὅλως διώλου ὡς πρὸς τὴν ἀρχῆν τὸν ὑπόστασιν τοῦ καὶ πραγματικὸς εἰς τὸ ἀποτελέσματα. Καὶ ὡς ἔξαγόμενον τῆς ὑπάρχεως τοῦ καὶ μάλιστα τῆς δργῆς τοῦ ἡ τῆς εἰρωνείας ἡ τῆς σκληρότητος αὐτοῦ κανειρώθησαν νόμοι ἀπαγορευτικοὶ τῆς ἀπολαύσεως καὶ περιοριστικοὶ τῶν κυριωτέρων ἔνστικτων κάθε ζωῆς.

— Ωστε ἡ ἀπόλαυσις, Έρμια, δὲν εἶναι θάνατος;

— Ὁχι. Ἅλλα σκοπὸς τῆς ζωῆς καὶ αἰτία αὐτῆς.

— Καὶ ἡ ἐγκράτεια δὲν εἶναι θεμελιώδης νόμος τῆς συντηρησίας τῶν ὀτόμων;

— Ἐπίσης ὅχι. Εἶναι δὲ μᾶλλον ἡ ἐγκράτεια τρόπος πονηρὸς τῆς φύσεως, μὲ τὸν διόποιον κατορθώνει νὰ συνωστίζωνται εἰς μικρὸν χῶρον οἱ ἀσθενέστεροι διὰ νὰ ἀφήνουν εὐρυχωρίαν καὶ ἀνεστίνειν εἰς τοὺς πλέον δυνατούς. Χωρὶς οἱ δυνατοὶ νὰ κοπιάζουν πολὺ διὰ νὰ πατισχύσουν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ζωῆς.

— Ἅλλα καὶ οἱ δυνατοὶ ἐκλείποντες πάντοτε καὶ μάλιστα πολὺ γρήγορα, ὅταν ἀχαλίνωτοι παραδίδονται εἰς τὴν ἱκανοποίησιν κάθε ἐπιθυμίας των καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν κάθε πόθου των.

— Εστω, Χρονίτα. Δὲν εἶναι ὅμως ἡ διάρκεια, ἀλλ' ἡ ἔκτασις ποὺ καθορίζει τὴν σημασίαν κάθε ζωῆς. Καὶ ἡμιορεῖς νὰ πιστεύσῃς ὅτι μία στιγμὴ ἔξαιρετικῆς ἀπολαύσεως εἶναι κάτι σημαντικώτερον ζωῆς αἰώνοβιον. Δι᾽ αὐτὸ ἀληθινὰ ζῆται περισσότερον ἔνας ἀνθρωπός ἐντὸς δλίγων ἐτῶν, παρ᾽ ὅτι ἔνας βράχος εἰς διάστημα χιλιετρῶν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια.

I. ZEPBOΣ, APETAS

ΠΑΛΗΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΠΟ ΤΟ Ζ ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

Καὶ ἡ καλόθρον ἵλιθος. Ἡώ καὶ ἔγειρε ἀπὸ τὴν κλίνη τὴν λαμπροφόρα Ναυσικᾶ, ποὺ σ' τὸ ὄνειρο ἀποδοῦσε· καὶ τῶν γονέων νὰ τὸ εἰπῇ, τοῦ ἀγαπητοῦ πατρός της καὶ τῆς μητρός, κίνησ' εὐθύνς, καὶ μέσα ἔκεινους ηὔρε. μὲ ταῖς θεράπαιναις αὐτὴ καθύνταν σ' τὴν γωνία, μαλλὶ γαλάζιο κλώνοντας ἀπάντησεν ἔκεινον, πρὸς τοὺς ἐνδόξους βασιλεῖς ὃς ἦταν κινημένος γιὰ τὴν βουλή, ποὺ οἱ θαυμαστοὶ Φαίακες τὸν καλοῦσαν. σ' τὸν ποθητὸν πατέρα της ἐσίμωσε καὶ τοῦ πε-

«Πατέρα, δὲν μοῦ ἐτοίμαζες ἔνα υψηλὸν ἀμάξι καλότροχο, τὰ δὲλόλαμπρα φορέματα νὰ πάρω, ποὺ καθύνονται μου ἀκάθαρτα, νὰ πλύνω εἰς τὸ ποτάμι; καὶ ἔσενα πρέπει, διὸ ἔξοχος σ' τοὺς πρώτους μέσα ὑπάρχεις, εἰς ταῖς βουλαῖς νὰ κάθεσαι μὲ ἐνδύματα καθάρια: καὶ πέντε ἔχεις σ' τὸ σπίτι σου υίονς ἀγαπημένους, δυὸ νυμφευμένους, καὶ ἄλλους τρεῖς, καμαρωμένους, ἀγόρια: καὶ αὐτοὶ θέλουν μὲ νηόπλυτα πάντοτε νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν χορό· καὶ γι' ὅλ' αὐτὰ φροντίζω ἐγὼ καὶ μόνη».

Αὐτά πεν, ὅτι τοῦ πατρὸς ἐντράπη νὰ προφέρῃ τὸν τερπνὸν γάμον ἔνοιωθεν ἔκεινος δλα, καὶ εἴπε:

«Καὶ τὰ μουλάρια, τέκνο μου, λάβε, καὶ δι, αὐτοὶ ἄλλοι θέλεις, καὶ σὲ τὴν ἀμάξαν οἱ δοῦλοι σ' ἀρματώσουν, νά ναι υψηλή, καλότροχη, μὲ κάλαθον ἐπάνω».

Εἶπε, καὶ εὐθὺς ἐπιρρόσταξε τοὺς δούλους καὶ ὑπακοῦσαν, καὶ ἀρμάτωσαν καλότροχο φορτωτικὸν ἀμάξι, καὶ εἰς τὸν ζυγὸν ὑπόταξαν καὶ ἔζεψαν τὰ μουλάρια. τὰ φωτεινὰ φορέματα μέσον ἀπὸ τὸν κοιτῶνα ἔφερονε ἡ κόρη καὶ ἔθεσε σ' τὸ τορνευμένον ἀμάξι: καὶ ἔνα κανίστρο ἐφόρτωσε τροφαῖς δλον ἡ μητέρα, καὶ ἔνα κοπιάζουν πολὺ διὰ νὰ πατισχύσουν εἰς τὸν ἀγῶνας τῆς ζωῆς. καὶ μὲ κρασὶ γεμίζει τράγινο ἀσκί: καὶ ἡ κορασιὰ σ' τὴν ἀμάξη ἀναίβαίνει καὶ λάβε διόρθωσο δοῦλος σ' τὴν δίδει ἀκόμη, μαζῆ μὲ ταῖς θεράπαιναις τὸ σῶμα τῆς νὰ χρίσῃ. καὶ αὐτὴ πήρε τὴν μάστιγα καὶ τὰ λαμπτρὰ λουρία, καὶ τὰ μουλάρια δάβδισε, ποὺ ἐκίνησαν μὲ κρότο, καὶ ἀπαυτα ἐτρέχαν καὶ ἔφεροναν τὰ ὑπακοῦσαν κατόπι, μόνην δχι: ή θεράπαιναις ἐβάδιζαν κατόπι, καὶ εἰς τὸν εύμορφον ως ἔφθασαν καὶ πρόσχαρο ποτάμι, ηὔραν ἐκεῖ τὰ πλυσταρειά, καὶ ἀφθονον ἀναβρούσει καλὸ νερό, ποὺ ναι ἀρκετὸν νὰ βγάλῃ κάθε δύπο. καὶ τὰ μουλάρια ἔζεψαν αὐταῖς καὶ τὸ πολλοῦσαν εἰς τὸ ἀφρισμένου ποταμοῦ τὴν ἀκοη, αὐτοῦ νὰ τρώγουν τὴν ἀγριάδα τὴν γλυκειά τὰ ὑπακοῦσαν καὶ ἀπολῦσαν

σήκωσαν, κ' ἔμπασαν νερὸς μαῦρο, καὶ ὅλαις ἀντάμα
΄ς τοὺς βόθρους μέσ' ἀντίζηλα μὲ βιὰ ποδοπατοῦσαν.
καὶ ἀφοῦ τὰ ἐπλύναν καὶ καλὰ τοὺς δύπους ἐκαθάραν,
εἰς τ' ἀκρογιάλι τ' ἄπλωσαν ἀραδικῶς,΄ς τὸ μέρος
΄ποῦ τὰ χαλίκια΄ς τὴν ξηρὰν ἐλεύκαινε τὸ κῦμα.
κ' ἔκειναις, ἀφοῦ ἐλούσθηκαν καὶ ἀλείφθηκαν μὲ λάδι,
΄ς τὸ πλάγιο ἔκει τοῦ ποταμοῦ γευμάτισαν, καὶ ὁστόσο
τὰ ἐνδύματ' ἔμεναν΄ς τοῦ ἥλιοῦ τὴν λάμψιν νὰ στεγνώσουν.
καὶ ἀφοῦ χαρῆκαν τὴν τροφὴν ἡ δούλαις μὲ τὴν κορῃ,
ἔβγαλαν τὰ μαγνάδια τους καὶ μὲ τὴν σφαῖρα ἐπαῖξαν.
καὶ ἡ λευκοχέρα Ναυσικᾶ ἀρχίζε τὸ τραγοῦδι.
καὶ ὡς ἡ τοξεῦτρα Ἀρτέμιδα τὰ δῷη καταιβαίνει,
ταῖς δάχαις τοῦ ὑψηλότατου Ταῦγέτου ή τοῦ Ἐουμάνθου,
κ' ἔχει΄ς τοὺς κάπρους ἡδονὴ καὶ΄ς τὰ γοργὰ τὰ λάφια
καὶ ἡ νύμφαις ἡ ἀγροκάτοικαις, τοῦ Δία θυγατέρες,
παῖζουν μαζῇ της, καὶ ἡ Λητὼ΄ς τὰ στήθη ἀναγαλλιάζει.
καὶ ἡ κεφαλή, τὸ μέτωπον αὐτῆς ἔξεχείς εἰς ὅλαις,
καὶ αὐτὸς εἶναι καλογνώριστη, ἀν καὶ ὅλαις εἰν τὸ δραίαις
δύοια΄ς ταῖς κόραις ἔλαμπεν ἡ ἀνύμφευτη παρθένα.

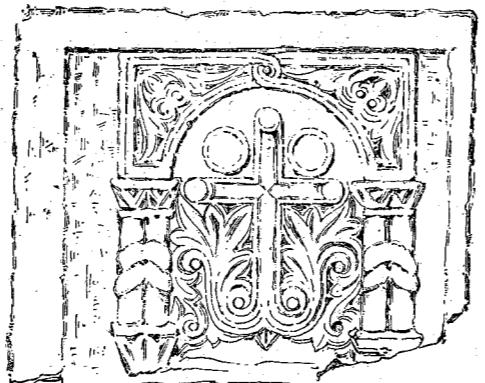
ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΔΑΣ

Μουσεῖον Θηβῶν. — Βυζαντινά κοσμήματα
Σχεδ. A. Ζάχου

Μουσεῖον Θηβῶν. — Βυζαντινὸν ἀνάγλυφον
Σχεδ. A. Ζάχου

Θηβαι. — Βυζαντινὸν ἀνάγλυφον ἐντειχισμένον
εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Δημητρίου, παρι-
στάνον πύλην. Σχεδ. A. Ζάχου

Μουσεῖον Θηβῶν. — Βυζαντινά κοσμήματα
Σχεδ. A. Ζάχου

ΜΕΛΑΧΡΑ — ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ¹

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

[Η σκηνοθεσία τῆς Α΄ πράξεως]

ΣΚΗΝΗ Α'

ΝΕΔΟΣ, ΜΕΛΑΧΡΑ καὶ ὑστερα ΠΕΡΟΥΖΕ

[Η σκηνὴ ἀδεια: Μόλις ἀνοίξῃ ἡ σκηνὴ βγαίνει ἡ Μελάχρα ἀπὸ τῆς Βενετιάς τὴν καλύβα, ἀφίνει ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα, πηγαίνει καὶ ἀνοίγει τὴν πόρτα τοῦ ἔργα-
στηριοῦ. Άκουνται σφυριές ἀπὸ μέσα].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀφοῦ ἀνοίξῃ τοῦ ἔργαστηριοῦ τὴν πόρτα]. — Νέδο, Νέδο, μπορῶ νὰ σοῦ πῶ; . . .

ΝΕΔΟΣ, [βγαίνει στὴν πόρτα μὲ τὸ σφυρό]. — Τί θέλεις, Μελάχρα;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀφοῦ δουλεύεις . . . ἔλα νὰ κά-
τσουμε καὶ λίγο μαζί, τώρα ποὺ ἡ Περούζε
λείπει. Τραβήξε κατὰ κεῖθε [δείχνει τὸ βάθος] καὶ
δὲν ἔχουμε νὰ φοβηθοῦμε ἀπὸ τὴ ζήλεια τῆς].

ΝΕΔΟΣ, [προχωρεῖ καὶ ἡ πόρτα τοῦ ἔργαστηριοῦ
μένει ἀνοικτή]. — "Ἄσε με γιατὶ ὁ γέρος γκρινιά-
ζει [εἰρωνικά] βλέπεις, μὲ τρέφουνε καὶ πρέπει νὰ
δουλέψω, τί νὰ κάνω;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν κρατάει]. — Κάτσε τώρα καὶ σὲ
λίγο πηγαίνεις . . . Κ' ἔγω τότε σὰν ἐσύ θὰ δου-
λεύῃς, θὰ πάω στὸν κάμπο παπαροῦνες νὰ μα-
ζέψω. Θὰ πάω νὰ τρέξω στοὺς κάμπους σὰ
λαφίνα! . . . ἀκού δῶ, μὲ ἀρέσει, θέλω νὰ μὲ
λες λαφίνα! . . . Ξέρεις ποιὸς μὲ ἔβγαλε ἔτσι;

ΝΕΔΟΣ — Ποιός;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Δὲν τὸ φαντάζεσαι; . . . Ο Ἄγκου-
πης, ἀμα μὲ βλέπει φωνάζει: Νὰ καὶ ἡ Λα-
φίνα! . . . Καὶ πῶς μὲ κυττάζει; πῶς μὲ κυττά-
ζει; δὲν ἔχεις ιδέα! . . . [ἄλλαζε υφος]. Καὶ μοῦ
ταιριάζει αὐτὸ τὸ δύομα, ἔτσι δὲν εἶναι; . . .

ΝΕΔΟΣ, [τῆς δίνει μὰ χαϊδευτικά]. — Τρελλή . . .
[κάνει νὰ φύγη].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ποῦ πᾶς;

ΝΕΔΟΣ — Μέσα: σοῦ εἴπα πῶς . . .

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν τραβάει καὶ μὲ νάζι]. — Μὴ φεύ-
γεις ἀπὸ κοντά μου δὲ θέλω . . .

ΝΕΔΟΣ — Τσ . . . [Κ' ἔπειτα κουνάει τὸ κεφάλι
του σὰν κάτι νὰ σκέπτεται καὶ στὸ τέλος ἀναστενάζει].
Ἄλλοιμονο! . . .

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί ἔχεις, Νέδο, τί συλλογίζεσαι; . . .

ΝΕΔΟΣ — Τίποτα!

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Οχι! Κάτι συλλογίζεσαι, δὲ μὲ
γελᾶς ἔμένα! Πές μου, σὲ μένα πρέπει νὰ τὰ
λες ὅλα, στὴ Μελάχρα σου!

ΝΕΔΟΣ, [ήσυχα, σὰν σὲ ἀπαγοήτευσι]. — Τί νὰ σοῦ
πῶ καὶ νὰ μὴ σοῦ πῶ! Αηδίες! . . . "Οταν
ἥμουνα παιδί ἀκόμα, φανταζόμουνα πῶς θὰ

μπορέσω μιὰ μέρα καὶ τὸ χρυσάφι νὰ δουλέψω,
χίλιων λογιῶν στολίδια νὰ πλάσω ἀσύγκριτα,
ποὺ μὲ αὐτὰ νὰ στολίζωνται οἱ δύμορφες κυρά-
δες! . . . Μὰ φαίνεται πῶς δλα αὐτὰ δὲν γί-
νονται, εἶναι παιδιάτικα δηνειρα . . . δὲ γίνονται
πειδά θάματα, Μελάχρα . . . Πάντα στὸ μπροῦντζο
εἶναι γραμμένο νὰ δουλεύω καὶ στὸ σίδερο.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Κ' ἔγω δταν ἥμουν μικρὴ ἥθελα
ἔναν πρόγκηπα: νόμιζα ἀληθινὰ πῶς μοῦ ἀξίζει
εμένα ἔνας τέτοιος, ἀμα κυτταζόμουνα στὸ θέμα
γιὰ νὰ βάλω δράσια σὲ ταξι τὰ μαλλιά μου.
[σιάγνει συγχρόνως τὰ μαλλιά της] Δὲ βρῆκα που-
θενά! Μόνο καμιὰ φορὰ σὰν ἔκανα τὴν ψεύ-
τικη βασιλοπούλα, εὔρισκα ἔναν ψεύτικο πρόγ-
κηπα. Φαίνεται δὲν ὑπάρχουν πειδά βασιλόπούλα
τῶν παραμυθιῶν . . . πέθαναν . . . Ισως πήραν
μαζί τους καὶ τὸ χρυσάφι. Εύχαριστήσου στὸ
μπροῦντζο καὶ τὸ σίδερο.

ΝΕΔΟΣ — Πρὸν ἔρθης σὰν νὰ σὲ περίμενα,
σὰν νὰ νόμιζα πῶς ἐσύ θὰ μοῦ φέρης τὸ χρυ-
σάφι μὲ τὸν ἔρχομό σου!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί κάθεσαι τώρα καὶ πονοκεφα-
λᾶς μὲ αὐτά. Δὲ σοῦ φτάνω; . . . Δὲν είμαι γῶ
γιὰ σένα νὰ βασιλοπούλα ποὺ κάθεται στὰ χρυσά
παλάτια; . . . Θέλεις καὶ ἄλλα χρυσάφια;

ΝΕΔΟΣ — "Εχεις δίκηο: ἐσύ δὲ βλέπεις παρὰ
τὴν ἀγάπη σου καὶ μόνο γι' αὐτὴ φροντίζεις.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ τί ἄλλο θέλεις νὰ δῶ;

ΝΕΔΟΣ, [μὲ πόνο]. — "Εγὼ δύμως ἔχω καὶ ἄλλες
λαχτάρες.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — "Α! δὲν τῶξερα! . . .
ἐσύ τότε εἰσαι σπουδαῖος χά! χά! χά!

ΝΕΔΟΣ, [τὴν πάνει χαϊδευτικά νὰ τὴ δείξῃ]. —
"Ε, κοροϊδεύεις; κοροϊδεύεις;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τὸν φεύγει καὶ ἔκεινος τὴν κυνηγάει.
Ἐκείνη παιγνιδιάρικα]. — "Οχι . . . δχι εἰσαι ἀλή-
θεια σπουδαῖος! [τὴν πάνει, ἔκεινη σπάει στὰ γέλια]
Χά! χά! "Έλα, φρόνιμα!

ΝΕΔΟΣ — "Ε . . . Δὲ σοῦ γιομίζω τὸ μάτι; . . .
ς; . . . ; [τῆς δίνει χαϊδευτικά μπατσάκια].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Πῶς . . . τί λόγος! . . . [τὸν φεύγει]
Γιὰ δὲς μοῦτρα ποὺ θὰ δουλέψῃ τὸ χρυσάφι;
χά! χά! . . . [τὴν ξαναπάίνει καὶ ἔκεινη γελάνταξ].
Ναί, ναί, θὰ τὸ δουλέψῃς γαί . . . [ἄλλαζε υφος,
πάντα δύμως γελαστῇ] Μὰ δὲν μοῦ λές, ἔχεις δῆ
ποτὲ χρυσάφι, η είνε καὶ αὐτὸ σὰν τὶς βασιλο-
πούλες ποὺ ἀρπάζες χά! . . . χά! . . .

ΝΕΔΟΣ, [τὴν ἀπειλεῖ χαϊδευτικά ἐνῷ τὴν ἔχει στὴν
ἀγκαλιά του]. — Εἰσαι δσχημη, εἰσαι δσχημη,
εἰσαι τέρος!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μπᾶ! . . . Μὰ δὲ μοῦ λές τὸ χρυ-
σάφι σου θὰ εἶναι ἀληθινὸ σὰν τὰ παλάτια μου,
σὰν τὰ μπρολλάντια μου ζ; . . . χά! . . . χά! . . .

¹ Συνέχεια, τεῦχος Ιουλίου σελ. 185.

η σὰν τὰ ξανθά μου τὰ μαλλιά [πιάνει τὰ διόδια μαλλιά της].

ΝΕΔΟΣ — Τί παλιόμαλλα είναι αντά; ούφ! [έπειτα τὴν τινάζει μὲ τὰ δυό του χέρια ἐνῷ τὴν κρατάει ἀπὸ τὰ μπράτσα της]. — Σὲ συχάνουμαι, νὰ καθῆς!... Ἀσχημοκόριτσο!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀφελῶς]. — Δὲ μοῦ λές, γιὰ μουριὰ μὲ πρόσωσες καὶ μὲ τινάζεις ἔτσι, νὰ πέσουν τὰ μοῦρα μου;

ΝΕΔΟΣ, [τὴν μουτζώνει]. — Νά!... δὲν μπορεῖς καθόλου νὰ σοβαρευτῆς... [τὴν ἀφίνει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Α!... τὸ σοβαρό... γιὰ δὲς μοῦτρα χά, χά, χά [του κάνει μιὰ ὑπόκλισι]. Ὑψηλότατε!...

ΝΕΔΟΣ, [κάνει νὰ τὴν πιάσῃ, ἔκεινη τοῦ φεύγει καὶ τὴν κυνηγάει]. — Νὰ σὲ πιάσω καὶ νὰ δῆς!...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ένῳ τοῦ φεύγει χτυπάει τὴ δεξιά της γροθιὰ στὸν ἀριστερὰ τῆς παλάμη γὰ νὰ τὸν πεισμώσῃ]. Φτειάσεις στὸλιδια ἀπὸ μπροῦντζο καὶ ἀπὸ σίδερο, τότε θὰ πῶ, πῶς εἶσαι σπουδαῖος, [τὴν ἔχει πειά πιάσῃ καὶ τὴν ἀρχῆς σ' ἀδιάκοπα φιλιά, ἔκεινη μέσα ἀπὸ τὰ φιλιὰ σὰν νὸ γαργαλιέτα]. Χά! χά!... ἀπὸ χουσάφι ἔρω νὰ φτειάνω κ' ἔγω! Φαντάζεις μονάχο του!

ΝΕΔΟΣ, [μέσα στὰ φιλιά του]. — "Ε, ξέρεις καὶ σύ... ξέρεις καὶ σύ.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Χά! χά! χά! Εγὼ δὲ θὰ τὰ φοράω;

ΝΕΔΟΣ — "Εσύ, τίποτα, τίποτα!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ μπροῦντζινα ἀν εἶναι, σὰν χρουσάφι θὰ φαντάζουν γιὰ σένας θυμᾶσαι τὶς χάντρες μου;... [ἰστὸς τὴν κυττάει μὲ θαυμασμό] "Η θέλεις καὶ ἄλλες νὰ στολίζῃς;... ξέρεις, εἶμαι ζηλειάρα!...

ΝΕΔΟΣ, [παιχνιδιάρικα χαϊδευτικά]. — Μὰ σοῦ εἴπα μιὰ φορά, δὲν ἀγαπῶ ἔσένα πειά, δὲν σ' ἀγαπῶ, μάθε το...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [τοῦ φεύγει]. — Μπᾶ!... τὸν φευτοπρίντζηπα!... Πήρε θάρρος, δρίστε μας.

ΝΕΔΟΣ — Τώρα θὰ δῆς ξύλο πὸν θὰ φᾶς... [τὴν πιάνει καὶ ἀρχῆς είναι νὰ τὴν γαργαλάῃ. Τώρα η Περούζη φαίνεται καὶ παραμονεύει ἀπὸ τὸ βάθος, κοντάει τὸ κεφάλι της σὲ ζήλεια].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Χά! χά! χά!... Νὰ ζήσης, Νέδο, νὰ ζήσης, ἀσε με...

ΝΕΔΟΣ — Εἴμαι σπουδαῖος;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Σπουδαιότατος!... μὰ ἀσε με... Χά, χά....

ΝΕΔΟΣ — "Ορκίσου!"

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Ορκίζουμαι. Χά! χά!"

ΝΕΔΟΣ — "Ας ἔχῃς χάρι λοιπόν!... [τὴν ἀφίνει].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [μόλις γλυτώσῃ]. — Τί λόγος!

ΝΕΔΟΣ — "Ω, δὲν ὑποφέρεσαι πειά.

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Οχι!... δχι!... [τρέχει].

ΝΕΔΟΣ, [τὴν πιάνει]. — Νά, νά, νά... [φιλιά].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τρελλέ!...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [προχωρεῖ ἀγρια]. — "Ορίστε μας!... Δὲν ντρεπόσαστε καὶ μπροστά μας ἀκόμη;

Εκανα πῶς θὰ πάω λίγο σεργιάνι γιὰ νὰ δῶ τί θὰ κάνετε!... Σὰν νὰ τῶξερα!...

ΝΕΔΟΣ — Τί σὲ νοιάζει ἔσένα; Γιατὶ μᾶς παραφύλαξ πάντα;... Δὲ σοῦ πέφτει πειὰ λόγος!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ετσι ἔ;... Δὲ μοῦ πέφτει πειὰ λόγος!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὰ ποιὰ εἶσαι σύ;... Δὲν εἶσαι σὺ η Περούζε. [κάνοντας τὴν τρελλή] Γιατὶ η Περούζε πήγε σεργιάνι... "Α!... ἄ!... μιὰ λάμια ποὺ ντυμήκε τῆς Περούζες τὴν ὄψι...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Σώπα σύ... τὴν τρελλή θέλεις νὰ κάνης; "Εννοια σου καὶ δὲν μὲ γελᾶς μ' αὐτά σου τὰ καμώματα!

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Εγὼ μιὰ μικροῦλα πῶς νὰ γελάσω ἔσένα, ποὺ θάχης γνῶσι περισσότερη, ἀφοῦ εἶσαι καὶ στὰ χρόνια περασμένη;...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἄγρια]. — "Ε! τί λές, ἀδιάντροπη... τὴ γλώσσα σου νὰ κόψῃς γιὰ νὰ μῆ... [τάσει νὰ δριμήσῃ ἐπάνω τῆς].

ΝΕΔΟΣ, [πιάνει τὴν Περούζε, μπαίνει στὴ μέση]. — "Ε! τί εἶναι αὐτά;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἔξω φρενῶν καὶ μὲ ἀγριες φωνές]. — "Αφισέ με... θέλω νὰ τὴν... ἀφισέ με...

ΝΕΔΟΣ — "Ε! ήσυχία!... [τὴν ἀπόμακρυνει].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [κάνει νὰ τὸν φύγῃ καὶ μὲ ἀγριες φωνές]. — "Ασε με, σοῦ λέω, ἀσε με!... [Βγαίνουν ἀπὸ τὴν καλύβα τους ταραγμένοι ὁ Γιάσαρης, νέος γύφτος ντυμένος πλούσια μὲ καμουσίκι, περασμένο σὰ μεγαλόσταυρο, καὶ πίσω του η Βενετία καὶ ἀπὸ τὸ ἔργαστηρι του μὲ τὸ σφυρὶ στὸ χέρι δ τὸ Μελάχρο].

ΣΚΗΝΗ Β'

Οἱ ἄνω. ΓΙΑΣΑΡΗΣ, ΒΕΝΕΤΙΑ, ΤΕΜΕΛΚΟΣ

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [μόλις ηρθε βιαστικός]. — Τί τρέχει;... πάλι φωνές καὶ μαλώματα;... [στὴν Περούζε] Ξέρεις πῶς αὐτά δὲν μ' ἀρέσουν; [τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι ἀμέσως ἀπότομα καὶ τὴν ἀπομακρύνει]. "Ελα δῶ!... [μὲ κομπορυμασύνη] Εἶμαι ἔγω δ Γιάσαρης ποὺ δὲν ἀκούει ἀπὸ γυναίκεια καμώματα... ἀπὸ τὸ χέρι ἔτσι, δλες σᾶς κρατώ!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Πάλι η Περούζε σκοτίζεται γιὰ ξένες ξέννοιες...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ποὺ πολεμάει νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ Γιάσαρη]. — Γιατὶ λοιπὸν θέλετε νὰ σκοτίζουμαι;... νοιάζουμαι γιὰ κείνο ποὺ ἀγαπῶ!... Γιατὶ διτι ἀγαπῶ εἶναι δικό μου, καὶ κανεὶς δὲν ξει δικαίωμα νὰ μοῦ τὸ πάρη [κυττάει τὸν Νέδο].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Σοῦ εἴπα μιὰ φορὰ νὰ μὴ σὲ νοιάζῃ γιὰ τὸ Νέδο πειά!... Εγὼ εἶμαι δῶ!... Κύττα με καλά. Φαίνεται δὲ μὲ εἰδες ἀκόμα!;...

ΝΕΔΟΣ — Καλὰ σοῦ λέει δ Γιάσαρης, μὴ σὲ νοιάζῃ πειά γιὰ μένα, ξει ἀλλη ξέννοια, δποια καὶ ἀν θέλης....

ΠΕΡΟΥΖΕ, [στὸ Γιάσαρη]. — "Ε! ἀσε με πειά... [καὶ κάνει νὰ τὸν φύγῃ].

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [στὸ Γιάσαρη]. — "Αστηνε πειά, θὰ τῆς σακατέψῃς τὰ χέρια.

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Γέρο ξεμωραμένε κάν τη δουλειά σου!

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [πηγαίνει ἀπελπισμένος μακρύτερα]. — "Εγὼ εἶμαι τ' ἄμονι, ποὺ δὲν ἔκειται... θυτάσιος θεριά... ἀν θέλης ἔρχεσαι μαζί μου εἰδεμὴ λίγο μὲ νοιάζει, οἱ γυναικες μὲ παρακαλῶ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [γλυκά]. — "Άσε τώρα τὰ πείσματα. [δείχνει δλους τοὺς ἄλλους] "Άστος δλους αὐτοὺς νὰ πάνε νὰ καθοῦνται καὶ λέγανες μὲ γελάδες...

BENETIA — "Η μεγαλείτερη τοῦ κόσμου εὐτυχία!... συλλογίσου, Περούζε!..."

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [ήσυχος]. — Πέτσ ντέ, μάννα, πέτσ τα της... [μὲ κομπορυμασύνη] Πῶς μὲ κυττάνε οἱ κυράδες ἄμα περνάω ἀπ' τὶς πολιτεῖες καὶ πῶς οἱ βασιλοπούλες ἀνοίγουν τῶν παλατιῶν τὶς θύρες γιὰ νὰ μὲ δεχτούν στὴν ἀγκαλιά τους... Μὰ ἔγω δλες... δλες τὶς καταφονάω γιὰ χάρι σου, γιὰ σένα Περούζε... [τῆς σφίγγει τὸ χέρι μὲ πόνο].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [κοροϊδευτικὰ καὶ μὲ κακία]. — Δὲν κάνεις εἰσαγάπης αὐτόπιο μέτρο κατά την καταφοράς της, καὶ τὸν χρόνον της πονάει τὶς κακομοιόρες ἡ καρδιά σου;...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [θυμωμένος]. — "Ε! κοροϊδεύεις κι' δλας! [τὴν κυττάει ἀπότομα]. Παλιογυναΐκα!..

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ε! ποιὰ βρίζεις, ποιὰ σπρώχνεις; Τί μ' ἔχεις; γυναίκα σου; Καὶ κανεὶς δὲ βρίσκεται νὰ μὲ υποστηρίξῃ... [κυττάει τὸ Νέδο πὸν μιλάει μὲ τὴν Μελάχρα].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [βρίζει τὸ καμουσίκι καὶ τὸ τινάζει]. — Σώπα γιατίτι...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Αὐτὸς μᾶς ἔλειπε τώρα κι' δλας!... Φύγε, φύγε ἀπὸ δῶ διμέσως, ἀσε με ήσυχη!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — "Ε, ποιὸν διώχνεις; ποιὸν διώχνεις; [τῆς τραβάει μὰ ξώφαρση μὲ τὸ καμουσίκι].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Χά! χά! χά! [γιελάει].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [συγχόνως]. — "Α!... [στὸ Γιάσαρη] δχι πῶς μὲ πόνεσε, μὰ θέλεις νὰ μὲ ἔξεντελίζῃς καὶ μπροστά της;... [στὴν Μελάχρα] Τί γελᾶς ἔσύ; Τί γελᾶς; ε;...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μπᾶ, δικαίωμά μου νὰ γελάω, ξένεια τί σὲ νοιάζει;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί μὲ νοιάζει ε; Πρόσεξε καλά γιατὶ σοῦ ξεριζώνω τὰ μαλλιά σου... [καὶ δριμάει στὴν Μελάχρα].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [τὴν πιάνει ἀπότομα]. — "Ε, ήσυχία, ήσυχία λοιπόν.

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἔξω φρενῶν]. — Στὸ διάολο, σοῦ εἴπα, ἔσου!... ἀσε με, ἀσε με...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [τὴν σπρώχνει ἀπ' τὴν κυττάσιον μὲ τὸ καμουσίκι]. — "Ε νά, στὸ λοιπόν... [οἱ ἀλλοι τρέχουν νὰ τὴν γυναίκα σουν καὶ φωνάζουν δσ' τηνε δλοι μαζί καὶ η Μελάχρα έκτὸς τοῦ Νέδον].

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ετσι ε;... έτσι ε;... ἀλλοίμονο! ἀλλοίμονο ποὺ κατήντσα! [τραβάει τὰ μαλλιά της στὸ θυμό της, σκίζει τὰ δούνχα της καὶ πέφτει τότε ἀποκαμωμένη στὸ γυμένο δένδρο βογκῶντας] ἀ!... ἀ!... ἀ!...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Μάθε τὸ πῶς ἔτσι πάντα θὰ τὴν παθαίνης ἵσα με ποὺ νὰ ἀλλάξῃς γνώμη... Πάω νὰ ἔτοιμασθω, σὲ λίγο θὰ κυνήγη τὸ σκοτεινό τοῦ σκοτεινού... ἀν θέλης ἔρχεσαι μαζί μου εἰδεμὴ λίγο μὲ νοιάζει, οἱ γυναικες μὲ παρακαλῶ... ἀκολουθεῖς δὲ μητέρα του].

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΤΕΜΕΛΚΟΣ, ΜΕΛΑΧΡΑ καὶ ΝΕΔΟΣ

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [στὴν Περούζε ποὺ κάθεται, ἀποκαμωμένη πηγαίνει κοντά της, καὶ τὴν χαϊδεύει]. — "Ελα πήγαινε ἀπάνω νὰ ήσυχάσῃς, Περούζούλα μου, δὲν εἶσαι καλά, θέλεις λίγο δακί;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [ἀποκαμωμένη]. — "Άσε με, ἀσε με, δὲν θέλω τίποτα: θὰ πεθάνω, θὰ πεθάνω· ἀσε με τώρα καὶ σύ.

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Καλά, Καλά, [στὴν Μελάχρα] "Ηρθες ἔστιν δδῶ καὶ μᾶς ἔφερες ἄνω κάτω, καινούργιους νόμους μᾶς ἔφερες τώρα στὰ γερατειά μας, χμ! χμ! χμ! χμ! Τί νὰ κάνουμε δμως πὸν εἶσαι καὶ δμορφοῦλα χά! χά! χά! [τὴν χαϊδεύει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μπᾶ, σ' ὀρέσω; "Εννοία σου καὶ θὰ περάσουμε δραῖα, δλοι μαζί εδῶ.

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — "Ετσι νομίζεις ε;... Ποτέ μου δὲν πέρασα δραῖα παρὰ στὰ δνειρά καὶ ξύπνησα γέρος... [στὸ Νέδο] "Ε! έσύ, Νέδο, δὲ δ' ἀρδηγῆς μέσα νὰ τελειώσουμε; [έτοιμασθεῖς τὸ πόδι]

ΝΕΔΟΣ, [εἰδωνάκα]. — "Ας πάω λοιπὸν νὰ κάμω ἀπὸ τὸν πόνον μου! Πόσο μ' ὀρέσει νὰ τὸν στολίδια [κάνει νὰ φύγῃ].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ἀπομακρυνομένη]. — Κ' ἔγω μὲ προσφούντης μου! Πόσο μ' ὀρέσει νὰ τὸν στολίδια στὸν πόνον μου! Πόσο μ' ὀρέσει νὰ τὸν στολίδια στὸν πόνον μου! Πόσο μ' ὀρέσει νὰ τὸν στολίδια στὸν πόνον μου! Πόσο μ' ὀρέσει νὰ τὸν στολίδια στὸν πόνον μου! Πόσο μ' ὀρ

ΠΕΡΟΖΕ — Ξέρεις πώς έγω δεν έχω τίποτα μαζί σου, μόνο με τὸ Νέδο είμαι κακιωμένη. Μήν κυττάς, ποὺν θύμωσα, μὰ ξέχασέ τα, μὲ συμπαθάς...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τότε σὰν νὰ λέμε εἴμαστε φίλες, ἔτσι δὲν είναι;

ΠΕΡΟΖΕ — Ναί, διμορφοῦλα μου! [τὴν χαϊδεύει σὰν νὰ τὴν πνίγῃ]. Εσὺ τὶ φταῖς... Πώς μού πῆρες τὸ Νέδο; "Αν δὲν ήθελε αὐτός, ἀν μ' ἀγαποῦσε, θὰ μποροῦσες νὰ μοῦ τὸν πάρογς;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Είναι ἀλήθεια, πώς θὰ ἡτον πειό δύσκολο, μὰ στὸ τέλος θὰ τὸν ἔπαιρνα...

ΠΕΡΟΖΕ — "Α!... τὴ μικροῦλα! Βλέπω πώς ξέρεις τὴ δύναμι ποὺ έχουν οἱ γητείς σου!... [τὴ χαϊδεύει τὸ ίδιο] Καὶ δύμως είναι ἔνας ποὺ δὲν θὰ τὸν πλάνευες ποτέ!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μήπως είναι δι Γιάσαρης, δι ξακουστὸς δι κυνηγὸς ποὺ ξετρέλανεται γὰρ σένα; [κοροῦδευτικά]. Καὶ γὰρ χάρι σου καταφρονάει δλες τὶς ἀρχόντισες ποὺ τὸν λαχταρᾶνε;

ΠΕΡΟΖΕ — Αὐτός! Βέβαια αὐτός!... Σοῦ βαστάει; "Αμ' δέ!" Αν ήθελες θὰ μποροῦσες νὰ τὸν κάνης νὰ ξετρέλαθῃ καὶ μαζί σου;

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Έγω έχω τὸν δικό μου, θέλεις νὰ σοῦ πάρω καὶ τὸν ἄλλο;... Τότε τὶ θὰ σοῦ μείνῃ;...

ΠΕΡΟΖΕ — "Αστ' αὐτά! Δὲν μπορεῖς, γι' αὐτὸ τὸ λέσ!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — "Ισως!...

ΠΕΡΟΖΕ — Χι!... Τί τὸν νόμισες τὸ Γιάσαρη;... Δὲν είναι εὔκολο, Μελάχρα μου!... [τὴ χαϊδεύει τὸ ίδιο].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Φθάνει νάθελα τέτοιους δσους θέλεις!

ΠΕΡΟΖΕ — Σοῦ φαίνεται.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Σὰν σκυλλάκι θὰ τὸν ἔσερνα πίσω μου!

ΠΕΡΟΖΕ — "Αμ' δέ, ἀν δέλης δοκιμάζουμε!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ὀνάγκη νὰ δοκιμάσουμε.

ΠΕΡΟΖΕ — Γιατὶ δὲν μπορεῖς, γι' αὐτὸ δὲ θέλεις νὰ δοκιμάσῃς... Δὲν είναι δι Γιάσαρης ἀπὸ κείνους ποὺ γίνονται παιγνίδια τῶν γυναικῶν! Σὰν σοῦ βαστάει....

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μήν καὶ θέλεις νὰ τὸν ξεφορτωθῆς, καὶ γι' αὐτὸ μὲ βάζεις νὰ τὸν πλανεψω;

ΠΕΡΟΖΕ — Μπᾶ! έγω ἡ κακομοῖρα! τὶ λέσ!... θέλω μονάχα νὰ δῶ ὡς ποὺ φτάνει ἡ δύναμι σου. "Ελα, έλα, ἀξίζει δι κόπος νὰ δοκιμάσῃς... "Ε! μικροῦλα μου; [τὴ χαϊδεύει].

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, μὰ καλλίτερα νὰ πηγαίνω τῷρα γιὰ τὶς παπαροῦνες μου!... [κάνει νὰ φύγῃ].

ΠΕΡΟΖΕ — Γιατὶ, διμορφοῦλα μου;

ΜΕΛΑΧΡΑ — Φοβᾶμαι μὴ ἔκει ποὺ μὲ χαϊδεύεις, κάνης λάθος καὶ μὲ πνίξῃς... [τὴ Περούζε τὴν κυττάει μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα] Τόση καλωσύνη μαζί μου τῷρα, γιατὶ ἀραγες;... Κι' αὐτὰ ποὺ

μοῦ λές γιὰ τὸ Γιάσαρη;... [κάνημα ἀπορίας] Ποιὸς ξέρει τὶ έχεις στὸ νοῦ σου! ποιὸς ξέρει τὶ μελετῆς νὰ κάνης... [φεύγει πεταχτῇ καὶ τὴν ἀφίνει σύντλα].

ΠΕΡΟΖΕ — "Έγω, τὶ λέσ! Δὲ σοῦ εἶπα... δὲν έχω τίποτα μαζί σου... [Ἐνῶ έχει ἀπομακρυνθῇ ἡ Μελάχρα, μὲ κακία] Χι! χι! [κουνάει τὸ κεφάλι της καὶ ἐπειτα σὰν κάτι νὰ θυμήθηκε φωνάζει] Μελάχρα! ἄκουν ὅδω μιὰ στιγμή! Μελάχρα!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [ξαναφανερώνεται ἀπὸ μακρυά]. — "Ε! τὶ θέλεις;

ΠΕΡΟΖΕ — Τώρα ποὺ θὰ τραβῆς στὸν κάμπο, στὴν πρώτη λεύκα ἀριστερά, ὅδω καμιὰ δεκαριά βρήματα, στὰ τελευταῖα τσιγγανοκάλυβα, μέσα στὴν κουφάλα τῆς λεύκας, κάθεται δι Αγκούπης!

ΜΕΛΑΧΡΑ — Ναί, ξέρω!...

ΠΕΡΟΖΕ — Πέξ του σὲ παρακαλῶ, πώς τὸν θέλω νὰ περάσῃ ἀπὸ δῶ. Τί έγεινε τὸσες μέρες.

ΜΕΛΑΧΡΑ, [γελαστή]. — Τὸν ἐπιθύμησες μήπως; ξννοια σου, στὸν στέλνω [κάνεται πεταχτά].

ΠΕΡΟΖΕ — Χι! χι!... [κουνάει μὲ κακία τὸ κεφάλι της] Ποῦ θὰ μοῦ πῆς, ἀδιάντροπο!... Θὰ σοῦ δεῖξω έγω!... [ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς Βενετιάς καὶ φωνάζει πρὸς τὰ μέσα] Βενετιά! "Ε

ΣΚΗΝΗ Ε'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΒΕΝΕΤΙΑ καὶ υστερα ΓΙΑΣΑΡΗΣ

ΒΕΝΕΤΙΑ, [ἀπὸ μέσα]. — "Ε! τὶ θέλεις;...

ΠΕΡΟΖΕ — "Ελα έξω, κάτι θὰ σοῦ πῶ...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Τί πρᾶμα;

ΠΕΡΟΖΕ — Μὰ έβγα καὶ θὰ δῆς!...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [φανερώνεται στὸν πόρτα]. — "Ορίστε, λέγε τὶ τρέχει;

ΠΕΡΟΖΕ — Θὰ κάτσῃ πολὺ αὐτὴ ἀκόμα ὅδω;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ποιά, παιδί μου;

ΠΕΡΟΖΕ — Τίποτα!... Κάνεις πώς δὲν τὴν ξέρεις; "Η προκομένη σου!... Καιρὸς νὰ τὴ διώξῃς...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Τὶ σὲ πειράζει ἡ κακομοῖρα!... Μήπως, νοιώθει τί κάνει;

ΠΕΡΟΖΕ — Δὲν τὸ κατάλαβα νομίζεις;... Τὸ κάνεις ἐπίτηδες, γιὰ νὰ πεθάνης ἐμένα!

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μπᾶ! "Έγω ἡ κακεφερή κάνω μιὰ καλωσύνη! Αὐτὸ ηταν ὅδο ποὺ ήθελες νὰ μοῦ πῆς; Γι' αὐτὸ μ' ἐφώναξες;

ΠΕΡΟΖΕ — "Οχι! Ηθελα νὰ σοῦ πῶ, πώς ἐπὶ τέλους καὶ γὰρ τὶ νὰ κάνω, δι' ἀποφασίσω νὰ πάω μὲ τὸ Γιάσαρη, αὐτὸς μόνος μοῦ ταιριάζει, ἔκει θὰ καταλήξω.

ΒΕΝΕΤΙΑ — "Αμποτες!...

ΠΕΡΟΖΕ — Καλά, δῆλα, δῆλα θὰ γείνουν, Βενετιά!... Μὰ ἀς τὸ ἀφίσουμε τῷρα αὐτά... κάτι δῆλο θέλω νὰ σοῦ πῶ, κάτι θέλω κι' έγω νὰ σὲ παρακαλέσω. [εἰρωνικά] "Αφοῦ ὅδο καλωσύνες κάνεις!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — "Ο, τι θέλεις, ματάκια μου!... Έγω γιὰ σένα ξέρεις....

ΠΕΡΟΖΕ — "Άκου λοιπὸν ὅδω μιὰ δλάκαιοη ιστορία: Προχτὲς ποὺ γύριζα στὴ κάρδα, εἶδα μιὰ κυρά, μιὰ μεγάλη κυρά νὰ κάθεται στὸν ἔξωστη της σκεφτικὴ καὶ λυπημένη. Σὰν περνοῦσα μὲ ἐφώναξε, καὶ μοῦ εἶπε πώς διαβόνιασε τὸ γινό της μὲ μιὰ πεντάμορφη κόρη, ποὺ διγύιός της ἀγαποῦσε, καὶ ἐκείνη μὲ αὐτὸν ξετρέλαινόταν... δῆλα τὰ προικιὰ ἡταν ἔτοιμα καὶ οἱ καλεσμένοι ξεχόντουσαν ἀπὸ μακρυά, τὸ γάμο νὰ προφτάσουν, δῆλα οὐτείς θέλει η νεά κάνει τὴν ἀγάπη της, κι' ἔκει ποὺ ξετρέλαινόταν, οὐτείς νὰ δῆη θέλει στὰ μάτια τὸν καλό της. Τώρα δι γινός της ἔπεισε βαρύνα στὸ στρῶμα καὶ τονε χάνει ἡ μάννα του, ἀν δὲν γυρίσουν τὰ μιαλὰ τῆς κόρης... Μάγια θέλει νὰ τῆς κάνη, θέλει βοτάνια ποὺ νὰ σκλαβώνουν τὶς καρδιές. Τῆς έταξα νὰ κάνω δι, τι μπορέσω, κι' ἀμέσως συλλογίστηκα ἐσένα, Βενετιά, ποὺ καὶ τὸ ἀστρα προδειξεις!... Χρυσάφι μὲ μοῦ δώσῃ μὲ τὴ κονφτα, κι' ἀν θέλης, δῆλο ἐσένα θὰ στὸ δώσω!... Έγω μόνο λυπᾶμαι τὴν κυρά καὶ γι' αὐτὸ θέλω τὰ μάγια νὰ πετύχουν!... "Ελα Βενετιά, κάνε μου αὐτὸ τὴ κάρη.

ΒΕΝΕΤΙΑ — Αὐτὸ ηταν ὅδο!... δι, τι θέλεις, Περούζε μου!... Νὰ... πάρε αὐτὸ τὸ βοτάνι [βράζει ἀπὸ τὸν κόρφο της] Ενύχαριστῶ, Βενετιά μου. Ενύχαριστῶ... δῆστε θὰ γυρίσουν; Θὰ γυρίσουν τὰ μιαλὰ τῆς διμορφοῦλας;...

ΠΕΡΟΖΕ, [συλλογισμένη]. — Βέβαια, βέβαια είσαι!... δι... [τὸ κρύβει στὸν κόρφο της]. Εύχαριστῶ, Βενετιά μου. Ενύχαριστῶ... δῆστε θὰ γυρίσουν; Θὰ γυρίσουν τὰ μιαλὰ τῆς διμορφοῦλας;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ποιὸς ξέρει!...

ΠΕΡΟΖΕ — Ποιὸς ξέρει λέει;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ, δὲν πετυχαίνουν σ' δῆλους τὸν ἀνθρώπους τὰ μάγια!... Εσένα πόσες φορὲς ήθελα νὰ σὲ μαγέψω γιὰ τὸ Γιάσαρη καὶ δμωας δὲν έκανα τίποτα, δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ἀγαπήσῃς... Είναι ἄλλοι ποὺ τὰ μάγια τὸν φέρουν ἀνω κάτω... "Αν ἀγαποῦσες ἄλλη δι Γιάσαρης, θὰ τὰ είχα καταφέρη μιὰ καρά...

ΠΕΡΟΖΕ — "Αν ἀγαποῦσε;... δῆστε ποῦμε... δῆστε ποῦμε... τὴ Μελάχρα;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ού!... ἀμέσως στὰ βρόχια μου τὴν ἔπιανα...

ΠΕΡΟΖΕ, [μὲ κρυμμένη καρά]. — Ποῦ τὸ ξέρεις; Ποῦ τὸ ξέρεις;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Πολλὲς φορὲς φαίνουνται ἀπὸ τὰ μάτια, οἱ ἀνθρώποι ποὺ τὸν πιάνουν τὰ μάγια.

ΠΕΡΟΖΕ — Πώς φαίνουνται;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Αὐτὸ έγω τὸ ξέρω...

ΠΕΡΟΖΕ — Καὶ η Μελάχρα ξέχει τέτοια μάτια;

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μὰ δὲν ήρθε νὰ ζητήσῃ τὸν πρίγκηπα ποὺ έτσι στὸν ποταμό της έταξε; Φαντάσου ἀν τὸ έλεγα στὸν ἀλήθεια... Μόνο μὲ τὰ λόγια μου γιὰ χρόνια μαγεύτηκε.

ΠΕΡΟΖΕ — Λές πώς ήρθε γι' αὐτό;... Δὲν πιστεύω... "Ωστε λές πώς ἀν τῆς έδινε κανεὶς αὐτὸ τὸ βοτάνι... τὸν πρῶτον ἀντρα ποὺ θά βλεπε... δῆστε ποῦμε... δῆστε ποῦμε... δῆστε ποῦμε..."

ΒΕΝΕΤΙΑ — Μὰ βέβαια!

ΠΕΡΟΖΕ, [μὲ σκέπτεται καὶ νὰ μιλάῃ μόνη της]. — Λές;... λές; [μὲ διακόπτει τὴν σκέψη της δι πλισμένος γιὰ κυνῆγι].

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — "Α! καὶ ἡ Περούζε, πάλι δῶ;... αὐτὸ εἰδούμωσες!...

ΠΕΡΟΖΕ, [μισοκακούμοιφα]. — "Ε! ξέρεις, έτσι είμαι πάντα έγω, θυμόνω καὶ πάλι ξεθυμόνω, δὲν κρατάω κάμια, Γιάσαρη!...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καὶ πότε δι' ἀλλάξης γνώμη νάρθης στὴν ἀγκαλιά μιαν νὰ πέσῃς;

ΠΕΡΟΖΕ — Κυνῆγι πηγαίνεις;

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ναί πάρω νὰ φερικὰ βόλια στὴν τύχη, νὰ πέσουν μερικὰ θεριὰ ἀλυχα στὰ πόδια μου... Μὰ μὴν ἀλλάξης κονβέντα καὶ πές μου αὐτὸ ποὺ σὲ ρωτάω [τὴν πιάνει]. Πότε δι' ἀλλάξης γνώμη;

ΠΕΡΟΖΕ, [συγκαταβατικά]. — Θ' ἀλλάξω γνώμη καὶ γρήγορα, αὐτὸ έλεγα τῆς μητέρας σου τώρα!...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Ναί, παιδί μου, αὐτὸ μούλεγε!... "Ε! ξδωσαν οἱ μοίρες νὰ μερέψῃ τὸ θεριό!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [στὴν Περούζε]. — Καὶ πότε ἐπὶ τέλους;...

ΠΕΡΟΖΕ, [σκεδὸν τρίβεται ἀπάνω του μὲ νάζι]. — Τώρα κοντά... Μὰ ποῦ νάρθες!... [τὸν παίρνει ιδιαιτέρως]. Νά, ἄκουν ὅδω!... Κάτι θέλω νὰ σοῦ πῶ σπουδαῖο, έτσι κρυφά, ναί, θέλω νὰ σοῦ πῶ... [κυττάει μὲ τρόπο τὴν Βενετιά].

ΒΕΝΕΤΙΑ — "Αν είναι γιὰ νὰ σᾶς μποδίζω έγω, πηγαίνω, πῆτε τα, πῆτε τα μὲ τὴν ήσυχία σας... [κάνει νὰ φύγῃ]. Καὶ πότε θάρθης, Γιάσαρη;...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — "Ε! τὸ πρωΐ δύπως πάντα...

ΒΕΝΕΤΙΑ — Καλά. [ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς καλβασίου καὶ μπαίνει μέσα].

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'

ΠΕΡΟΥΖΕ, ΓΙΑΣΑΡΗΣ καὶ υστερα ΑΓΚΟΥΠΗΣ

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μὰ σὺ δὲν τὸ πιστεύεις βέβαια
... Δὲ σὲ ξεγελᾶνε τέτοια ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — "Ετσι μιλᾶν ὅλες αὐτὲς π' ἀνα-
θεμά τες! ... Ἐγὼ γυρίζω καὶ τὶς ἔρω, ἐμένα
μοῦ λέσ; ... Ἐμεῖς μιλᾶμε ἀλλοιώτικα καὶ τὶς
πέρονυμε αὐτὲς γιὰ τρελλές! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶμαι τῆς γνώμης σόν, Γιάσαρη
... αὐτὲς ποὺ ἔχουν τοὺς ἄντορες παιχνιδάκια ...
[χειρονομία]. "Οπως λέσ εἶναι, πῶς ἔχεις τὶς γυναῖ-
κες, ἀν λέσ ἀλήθεια δηλαδή! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [μὲ πεῖσμα]. — Μάθε πῶς εἶσαι ἡ
μόνη γυναῖκα ποὺ μοῦ ἔσψυγες. Μὰ σ' αὐτὸ δὲ
φταίω ἔγω, [χειρονομία ἀνάλογη]. Φαίνεται πῶς δὲ
μπορεῖς αὐτὸ τὸ πέταμα τὸ Νέδο, γὰ ἔχεσσης...
"Αχ! [χειρονομία]. Ἐμένα ποὺ οἱ γυναῖκες μὲ
παραπαλᾶνε!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Σὲ παραπαλᾶνε! Χά! χά!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ναί, κι' ὅσες δὲ θέλουν ἔχω τρόπο
... [τινάξει τὸ καμουτσίκι του].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Δὲ μοῦ φαίνεται νὰ λέσ ἀλήθεια.
Εἶναι πολλὲς γυναῖκες ποὺ σοῦ ἔσφεύγουν, Γιά-
σαρη! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [θυμωμένος τῆς δίνει μιὰ ἔώφαρση μὲ
τὸ καμουτσίκι]. Τί λέσ!

ΠΕΡΟΥΖΕ, [όλη θυμό]. — Μὴ χτυπᾶς! Κι' ἄκου
δῶ, τί εἴπε ἡ Μελάχρα γιὰ σένα ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Τί εἴπε; ... Καὶ ποιὰ γυναῖκα
τολμάει νὰ πῆ γιὰ μένα;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μιμούμενη]. — "Α! αὐτός! ... χά!
χά! χά! ὅς γελάσω ... Ἐγὼ σὰν κι' αὐτὸν κάνω
καλὸ χῆλιος! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Εἴπε τέτοια λόγια αὐτή! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ μόνο αὐτό; Ἐγὼ μπορῶ νὰ
τὸν πλανέψω καὶ νὰ τὸν σέρνω σὰ σκύλλο πίσω
μου! χά! χά! χά!

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [χαμένα ἀπὸ τὸ θυμό του]. — Ποιόνε;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ποιὸν ὅλλον παρὰ σένα;

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καὶ σύ ... Πιστεύεις τὰ λόγια
μᾶς ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τρελλῆς θὰ ἥθελες νὰ πῆς ... χά!
χά! χά! Μὰ δὲν τὸ πιστεύεις πῶς εἶναι ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — "Ετσι ... ἔλεγε; "Ε, λοιπόν! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Λοιπὸν οἱ γυναῖκες σὲ κάνουν
ὅπως θέλουν, Γιάσαρη! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Ἐμένα;

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Εօσενα βέβαια! ... Καὶ πῶς ἔγω
θὰ πιστέψω ἀν τὰ δσα μοῦ λέσ εἶναι ἀλήθεια;
Δὲν τὴν είδα αὐτὴ τὴ δύναμι σου ποὺ ἔχεις στὶς
γυναῖκες ... λέσ πῶς κάνεις καλὰ τὰ θεριά, πῶς
εἶσαι δυνατός, αἴ; — αὐτὸ τὸ ἔρονυμε ὅλοι γιατί
κοι τὸ εἴδαμε. — Μὰ τὸ ὅλο, πῶς πλάνεψες καὶ
ἀρχόντισες ἀκόμη ... Μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀλή-
θεια, δῆμως ἀπ' αὐτὰ δὲν εἴδαμε τίποτα πρέπει
κατί νὰ ὅῶ γιὰ νὰ πιστέψω ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καὶ σὰν τί θᾶθελες νὰ δῆς ...
[έρχεται δ 'Αγκούπτης σιγὰ πολὺ, σχεδὸν σέρνεται καὶ
κάθεται πίσω καὶ παράμεσαι].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μπορεῖς τὴ Μελάχρα νὰ τὴν δρ-

πάξης καὶ νὰ τὴν πᾶς στὴ σπηλιά σου ἀπόψε;

"Ε, τότε θὰ πῶ πῶς εἶσαι Γιάσαρης ἀληθινός! ...
ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Μὰ δὲν τὴν θέλω, δὲν τὴν ἀγα-
πάω, ἐσένα θέλω.

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Α! Δὲν μπορεῖς καὶ πολεμᾶς νὰ
ξεφύγης ... Κρίμα σ' ἑσένα, Γιάσαρη! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [κομπάξων]. — Δὲν μπορῶ λέει! χά
χά! χά!

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ε! σὰν μπορεῖς, τότε κ' ἔγω σοῦ
βάζω σὰν τὶς παλιές βασιλοπούλες ἔνα στοί-
χημα, ποὺ μ' αὐτὸ θὰ μὲ κάνης δική σου ...

"Αν πᾶς ἀπόψε τὴ Μελάχρα στὴ σπηλιά σου,
αὔριο εἶμαι δική σου, γιατὶ τότε τὴ δύναμι σου
θὰ νοιώσω καὶ σύγχρονα θὰ δεῖξης στὴ Μελά-
χρα, πῶς δὲν εἶσαι ἀπὸ κείνους ποὺ νοιμίζει ...
Εἶσαι δ 'Γιάσαρης ποὺ σὰν μπαίνεις στὶς πολι-
τεῖες, οἱ κόρες στρώνουν τὶς πλεξούδες τους γιὰ
νὰ περάσῃς ... "Ετσι λέσ, ἔσν δηλοδή, ἀλλὰ νὰ
μᾶς κάνης νὰ τὸ πιστέψουμε πρέπει.

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Δὲν πιστεύεις λοιπόν;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί, ψέματα θέλεις νὰ σοῦ πῶ;
... χά!, δὲ σὲ πιστεύω! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καλά. Δός μου τὸ χέρι σου ...
ἀπόψε δ 'Μελάχρα θὰ εἶναι στὴ σπηλιά μου ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ἐγω θὰ κάνω τρόπο ν' ἀνταμω-
θῆτε. Πήγανε στὸ κυνῆγι σου καὶ κατὰ τὰ με-
σανύχτα ἔλα πάλι ... αὐτὴ τὴν ὥρα θ' ἀνταμω-
θῆτε ... Κι' ἀν δὲ θέλῃ νάρθη, ἀρπαξέ την μὲ
τὸ στανιό, ἀρκετὰ δυνατός εἶσαι, ἀκούς; μὲ τὸ
στανιό! ... [πηγαίνει κοντά του καὶ γίνεται] Γιατὶ
αὔριο θὰ είμαι δική σου! ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [πάρε νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ]. Ναί, ναί,
Περούζε μου! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τοὺς φεύγει]. — "Οχι σήμερα, αὔριο
εἴπαμε ... κι' ἀν δὲ θέλῃ, μὲ τὸ ζόρι ἀρπαξέ
την ... τὰ μεσάνυχτα σὲ περιμένω ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Καλὰ... θάρθω... Καλὴ ἀντά-
μωσι. [καθὼς κάνει νὰ φύγῃ βλέπει τὸν Αγκούπτη]
"Ε, παλιόκορμο, γιατὶ τόσο καρό δὲν ἔρχό-
σουνα; Σὲ χρειαζόμουνα κι' δλας.

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ στὸ Γιάσαρη]. —
Περούζε, μ' ἔφωναξες; ... μὲ θέλεις; ... Η
λαφίνα μοῦ εἴπε πῶς μὲ γυρεύεις ...

ΓΙΑΣΑΡΗΣ — Βρέ, ἔγω σοῦ μιλάω καὶ δὲν
ἀπαντᾶς; "Ε! [τοὺς δίνει μιὰ μὲ τὸ καμουτσίκι].

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Περούζε, ἔχω πολλὲς μέρες νη-
στικός, μὰ δὲν πειράζει... Δὲν ἔρχόμουνα, γιατὶ
δὲν μὲ ἥθελες... Τώρα τί μὲ θέλεις; Τόσες
μέρες δὲν ἀκούσα νὰ χορέψης... Δὲν ἀκούσα τὸ
σύνθημά μου! Γιατί; Τί σου συμβαίνει;

ΓΙΑΣΑΡΗΣ, [ποὺ σ' δλο αὐτὸ τὸ διάστημα τὸν
ἀγκούπτητάξει]. — "Ω! διάσολε! ... Σου μιλάω, σὲ
χτυπάω, καὶ δὲ φωνάξεις; [τοὺς δίνει ἀλλη μιᾶ].

ΠΕΡΟΥΖΕ — "Ελα, πήγανε, ἀσ' τα τώρα...
[τὸν σπρώχνει]. Βλέπω πῶς εἶσαι ἀγοριεμένος μή-
πως ἀρχισαν καὶ τὰ λόγια της νὰ σὲ ξεγελᾶνε;
Μήπως; ...

Η ΓΚΟΥΕΡΕΡΟ

ΥΠΟ Φ. Α. ΚΑΟΥΛΜΠΑΧ

γιὰ τὴν Περούζε, σχεδὸν χροεύει ἀπ' τὴν χαρά της ἄμα μιλάει]. Τί ὥραιος ποὺ ἡταν δὲ κάμπος; 'Ο ἥλιος γένοντας πίσω ἀπὸ τὸ βουνό, εἶχε ἀνάψη πυρ-καὶδα σ' δλο τὸ χωριό! ὁ! τί μεθύσι... [σιγά, σιγά ἔπαλώνται χάμω καὶ οἱ παπαροῦνες πέφτουν καὶ τὴν καλύπτουν δόλακαρη]. ... Κ' οἱ παπαροῦνες κόκκινες κατακόκκινες ἦταν βαριμένες ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔσφαξα χμ! χμ! χμ! [στὴν Περούζε]. Γιὰ δὲς γύρω μου οἱ ἀδικοσφαγμένοι [δείχνει τὶς παπαροῦνες]. Νάτους! θὰ μὲ πνίξουν! ... [μιλάει μὲ τὶς παπαροῦνες καὶ πέρνει μερικὲς στὰ χέρια τῆς: οἱ ἄλλοι τὴν κυττοῦν μὲ ἀποφίᾳ]. Τώρα μὲ βρήκατε, μὲ πετρύχατε! καλὰ ἔκανα κι' ἔγω καὶ γυρίζα ἀπὸ τὴν μιὰ πολιτεῖα στὴν ἄλλη καὶ ἄλλαζα κάθε μέρος γιὰ νά μὴ μὲ γνωρίσετε... Πότε βασιλοποῦλα, πότε ξητιάνα, πότε τῶν κάμπων Νεράϊδα καὶ πότε τῶν θαλασσῶν Γοργόνα... τί θέλετε ἐδῶ; Φύγετε δὲν εἴμαι γώ... Ἐγὼ εἴμαι μιὰ γυνφτοπόῦλα ποὺ βρήκε τὸ βασιλόπουλο τῶν παραμυθιῶν... [γυρίζει στὴν Περούζε]. 'Ετσι δὲν εἶναι Περούζε; [ξέσφινα ἀλλάζοντας ὑφος στὸν Ἀγκούπη]. Νά καὶ δὲ 'Αγκούπης!

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [σὰν νὰ τοῦ ἀφέσῃ]. — 'Ο Ἀγκούπης, λαφίνα μου! Πότε δὲ ἀνταμωθῆς μὲ τὸ ζαράκι σου;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κωτῶντας μὲ τὸ μάτι τὴν Περούζε]. — Τί λέει;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Κ' ἐσὺ τί λέει;

ΒΕΝΕΤΙΑ, [βγαίνει μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι]. — Νά, τῶφερα πάρο το. [τὸ δίνει τῆς Περούζε].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τὸ δίνει στὸν Ἀγκούπη]. — 'Ορίστε! ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [τὸ παίρνει καὶ τὸ κυττάει παθητικά].

— Χά! χά! Σάμπως νὰ χόρτασα!...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Τί θὰ τὸ κάνῃς τὸ τουφέκι, Ἀγκούπη;

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Θὰ βγῶ στὸ κυνῆγι...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Οὔτε πουλὶ πετούμενο νὰ μὴ βρεθῇ μπροστά σου!

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Σ' εὐχαριστῶ, λαφίνα μου!...

Γειά σας. [κάνει νὰ φύγη].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [σὰν φοβισμένη]. — Φεύγεις ἀπὸ τώρα;...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ — Τί ἄλλη δουλειὰ ἔχω; ... Εέρεις πότε θάρθω;...

ΒΕΝΕΤΙΑ — 'Αμ' δλοι δὰ τὸ ξέρουμε, ποὺ κακὸ χορό νάχης... τὸ σύνθημα περιμένεις... Μόλις τ' ἀκούσης τσούμι! πρῶτος καὶ καλλίτερος! ... Νὰ χαθῆς... νὰ χαθῆς...

ΑΓΚΟΥΠΗΣ, [μὲ ἔννοια]. — Καὶ βέβαια τὸ σύνθημα περιμένω! ... τὸ νοῦ σου Περούζε, ἀκούς; τὸ σύνθημα! ... [φεύγει].

ΣΚΗΝΗ Ι'

ΜΕΛΑΧΡΑ, ΠΕΡΟΥΖΕ καὶ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κοροϊδευτικά]. — Τί σύνθημα περιμένεις δὲ 'Αγκούπης! 'Έχεις καὶ σύνθημα μαζί του;

ΠΕΡΟΥΖΕ, [τὰ χάνει]. — Ούφ! Ξέρω γώ τί λέει αὐτός;

BENETIA — Τὸ βιολί ντε περιμένει ν' ἀκούσῃ γιὰ νὰ ὅρῃ νὰ σὲ καμαρώσῃ ποὺ χροεύεις... πάντα ἔτοι δὲ γίνεται; ... ξύλο ποὺ τοῦ χρειάζεται! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [χαμένα]. — Βέβαια τὸ βιολί... ίσως... ποιὸς ξέρει... μπορεῖ... αὐτὸ περιμένει... τί ἄλλο;

ΜΕΛΑΧΡΑ, [παίζοντας]. — Εἶναι κακὸ δύμως σύνθημα δὲ χορὸς μὲ τῆς Μοίρας τὸ βιολί! ... Μπορεῖ οἱ Μοίρες νὰ θυμώσουν ἀκοῦς, αὐτὸ νὰ ἔχῃς γιὰ σύνθημα; καὶ τότε κακοὺς νὰ στείλουν δαιμόνους, γύρω στὸ χορό σου, ἄλλους ἔωτικονς νὰ κάνουν χορούς! ... Συλλογίσου τῆς Μοίρας τὸ βιολί ποὺ κόσμους γκρέμιζε καὶ κόσμους ἔπλαθε καινούργιους, τὸ βιολί ποὺ ἔκανε τὸ θάμα, τὸ θάμα Περούζε! ... νὰ τῶχης γιὰ σύνθημα τοῦ Ἀγκούπη! ... 'Α! ... [ή Βενετιά δὲ ἀπὸ αὐτὸ τὸ διάστημα κουνάει τὸ κεφάλι της σὰν νὰ οἰκτείῃ τὴ Μελάχρα].

ΠΕΡΟΥΖΕ, [σὲ νευρικὴ ταραχὴ σὰν νὰ τὰ πιστεύῃ ἀπὸ τὸ φόβο της]. — Τί λέεις Μελάχρα! [στὴν Βενετιά] Τί λέει; [ή Βενετιά κουνάει τὸ κεφάλι της]. Πιστεύεις ποτὲ; Κοροϊδεύεις! ... Χόρνια τώρα χορεύω καὶ ποτὲ δὲ γίνεται τίποτα, χά, χά! Πιστεύεις δσα λέει δὲ τὴ Τεμέλιος γιὰ τῆς Μοίρας τὸ βιολί; ... Τί λέει, Βενετιά, ἐσὺ πιστεύεις; Πές μου εἶναι αὖθησια; ...

BENETIA — Μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ στὰ περασμένα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Βέβαια, βέβαια στὰ περασμένα... έτσι...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Μὰ γιατί φοβᾶσαι ἔτσι; ... τί ξέρεις; ... 'Έγω σὲ πειράζω, δὲν εἴπεις πρὸιν πῶς εἴμαστε φίλες; ... [πηγαίνει πολὺ κοντά της]. Γι' αὐτὸ σὲ πειράζω [τὴν πιάνει] μὰ σὺ τρέμεις, νά, φοβᾶσαι, ... λές πῶς ηρθάν στ' ἀληθινὰ τὰ κακὰ δαιμόνια.

BENETIA, [στὴν Περούζε]. — Τὰ βλέπεις, κάθεσαι καὶ συνεργίζεσαι! Δὲ σούλεγα γώ; Καὶ σὺ δὲ μὲ πίστευες, μὲ ωτοῦσες μάλιστα δὲν τὴν πιάνουν τὰ μάγια... σὲ δύο γενιές πιάνουν τὰ μάγια πούκαναν τῆς μάννας της!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [στὴν Περούζε πάει κοντά της]. — 'Α! ώτοῦσες δὲν μὲ πιάνουν τὰ μάγια; Χμ! χμ! χμ! Μὴ καὶ θέλεις νὰ μοῦ κάνῃς μάγια; Δὲ στὸ λεγα ἔγω; Κάτι ξέρεις στὸ νοῦ σου γιὰ μένα, Περούζε, καὶ τὸ κρύβεις... Γι' αὐτὸ τώρα μοῦ κάνεις τὴν καλὴ καὶ μὲ χαϊδεύεις, χά, χά, γι' αὐτὸ ἀξαφνα ἄλλαξες ἔτσι [τὴν πιάνει]. Κάτι ξέρεις στοῦ νοῦ σου τὰ κρυφά! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [εἰρωνικά καὶ κυττῶντας τὴ Βενετιά]. — Βέβαια κάτι ξέχω, κάτι ξέχω... [στὴ Μελάχρα]. Τί λέει τώρα Μελάχρα! ...

BENETIA — 'Ε! ἔγω σᾶς ἀφίνω. Καλὴ νύχτα!...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ κοιμηθῆς; ...

BENETIA — 'Ἄς πούμε πῶς θὰ κοιμηθῶ, μὰ δὲ μοῦ φαίνεται... Δὲ βλέπεις τ' ἀστρα, πῶς ἀπόψε φαντάζουν; ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — 'Ε! τί μ' αὐτό;

BENETIA — Γιὰ ταξίδι μοῦ φαίνεται ἔτοιμάζουμαι.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Θὰ πᾶς στ' ἀστρα;

BENETIA — Ποιὸς! ξέρει! Καλὴ νύχτα! [μπαίνει μέσα στὴν καλύβα της].

ΣΚΗΝΗ ΙΑ'

ΜΕΛΑΧΡΑ, ΠΕΡΟΥΖΕ καὶ θυτερα ΒΕΝΕΤΙΑ

ΠΕΡΟΥΖΕ — Εἶναι ωδαία βραδυά, ἔμεις μποροῦμε ἐδῶ νὰ γύρουμε...

ΜΕΛΑΧΡΑ — 'Έχεις δίκιο, ἀς γύρουμε ἐδῶ...

Μά τι θὰ μοῦ κάνῃς σὰν κοιμᾶμαι! ... [γέρει καταχαμα καὶ ξαπλώνεται μὲ μαξιλάρι τὰ χέρια].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί νὰ σου κάνω; Πᾶς μ' ἐπῆρες; Τί φαντάζεσαι; Έδω θὰ κοιμηθοῦμε πολὺ ωδαία! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ, [πειρακτικά στὴν Περούζε]. — Μὰ δὲν έρθουν τὰ ξωτικὰ ἐδῶ ποὺ κοιμώμαστε; ... 'Η βραδυά εἶναι ἀπόψε τόσο ωδαία, ποὺ φοβᾶμαι... εἶναι ἀπὸ τὶς βραδείες ποὺ βγάινουν τὰ ξωτικά! ... Πώ! πώ! τρομάζω! ... Κλείνω τὰ μάτια μου! [κλείνει τὰ μάτια της].

ΠΕΡΟΥΖΕ — Καὶ θαύμαστε; Δὲν είσαι ἀπόψε καλά! ... [σέρνεται ως κοντά της]. Τί ξέρεις; 'Ενόμιζες πῶς θέλω νὰ σου κάνω μάγια; Νά, ξέτοι φότησα τὴ Βενετιά! ... [μὲ προσποιημένη χαριτολογία]. Νά, κ' ἔγω θὰ σου κάνω μάγια ἀφοῦ τὸ θέλεις. ... Θὰ σου δώσω ἔνα βοτάνι [βγάζει ἀπὸ τὸν κόρφο της ἔνα βοτάνι] γιὰ νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ κάθε ξωτικό! ... πάρο τὸ ἀφοῦ φοβᾶσαι! [τῆς τὸ δίνει καὶ ἔκεινη τὸ παίρνει καὶ τὸ κυττάει παραξένα]. Βάλο τὸ στὸν κόρφο σου, κοιμήσου, καὶ δὲν ξέρεις αὖθησιαν! Μούκανε κακά μένα ἀλλοτε καλό!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κυττῶντας παραξένα τὸ βοτάνι]. — Πώς φορούταις γιὰ μένα καὶ πόσο μ' ἀγαπᾶς, Περούζουλα μου! ἔγω δὲν κακὸ σου ξέκανα καὶ σὺ πάντα καλὸ θέλεις νὰ μοῦ κάνῃς... Ποιὸς ξέρει τί εἶναι αὐτὸ τὸ βοτάνι! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [χωρὶς θάρρος]. — 'Απὸ κάθε κακὸ σὲ φυλάῃ.

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καὶ γιατί δὲν τὸ κρατοῦσες ἐσύ; Εσύ δὲ φοβᾶσαι τίποτα;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Μὰ ἐσύ φοβᾶσαι μὴν ξρθοῦν ξωτικά, ἐσύ δὲν ξέρεις φαντασίες! Γι' αὐτό.

ΜΕΛΑΧΡΑ — 'Εσύ λοιπὸν δὲ φοβᾶσαι; ... Κάτι κρύβεις, Περούζε! ... Καὶ τὸ βοτάνι σου εἶναι κακὸ βοτάνι, ποιὸς ξέρει ποὺ θέλει νὰ μὲ πλέξῃ ποὺ ξεμπερδεμό δὲ θάχω! ...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [χωρὶς θάρρος]. — Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές; 'Έγω δὲ κακομοῖσα;

ΜΕΛΑΧΡΑ — 'Άκου με ποὺ σου λέω γώ! Είμαι ή κόρη τῆς Ζουχραές ποὺ τίποτα δὲν ητανε γι' αὐτήν στὸν κόσμο μυστικό, διάβαζε στῶν ἀνθρώπων τὰ μάτια δσα κρύβει δ νοῦς τους... Ήστερα δὲ κόσμος εἶπε πῶς τρελλάθηκε, μὰ τότε

ἀρχισε νὰ διαβάζῃ τὰ υπεροχόσμια μυστικά! ...

Γιατί τρέμεις, Περούζε; ... Γιατί φοβᾶσαι; ... Αὐτὸ τὸ βοτάνι τί εἶναι; Τί ξέρεις στὸ νοῦ σου; ...

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μὲ φεύτικο θάρρος]. — Τί νάχω στὸ νοῦ μου; τίποτα! ... τίποτα! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — 'Ο, τι καὶ δὲν εἶναι τὸ κρατάω, [τὸ χώνει στὸν κόρφο της] δὲ σου χαλάω χατζῆρι. Δὲ φοβᾶται ή Μελάχρα τὰ βοτάνια... γιατὶ ἔγω μέσα σ' αὐτὰ γεννήθηκα... καὶ τὸ αἷμα μου εἶναι ἀπὸ τὸ βοτάνια... καὶ δὲ, τι θέλω ἔγω κάνω... μάθε το, Περούζε, [εἰρωνικά] σὰν λές πῶς μ' ἀγαπᾶς!! ...

ΒΕΝΕΤΙΑ, [βγαίνει μὲ μιὰ σκούπα ἀπὸ τὸ ποντίκι]. — 'Ε, καλὴ νύχτα ἀνθρώπων! Εχουνή ή μάγισσες; ...

ΠΕΡΟΥΖΕ — Τί νὰ σου κάνω; Πᾶς μ' ἐπῆρες; Τί φαντάζεσαι; Έδω θὰ κοιμηθοῦμε πολὺ ωδαία! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ — Καλὸ ταξίδι! ...

ΜΕΛΑΧΡΑ, ΠΕΡΟΥΖΕ, ΤΕΜΕΛΚΟΣ

[Βγαίνει δὲ Τεμέλιος ἀπὸ τὸ έργαστηρι]

ΤΕΜΕΛΚΟΣ — Δὲ θάρρης, Περούζε, νὰ κοιμηθῆς; οὐδαί εἶναι τὰ μάτια της;

ΠΕΡΟΥΖΕ — Θὰ κοιμηθῶ ἐδῶ μὲ τὴ Μελάχρα... ΤΕΜΕΛΚΟΣ — 'Ε, καλὴ νύχτα! ... [κάνει νὰ άνεβῃ τὴν σκάλα].

ΜΕΛΑΧΡΑ, [σταματάει τὸν Τεμέλιο]. — 'Ο Νέδος

ἀκόμη δουλεύει, παπούλη μου;

ΤΕΜΕΛΚΟΣ, [τὴν κυττάει πρῶτα λίγο συμπαθητικά καὶ τὸ πρόσωπό του φωτίζεται]. — Χμ! χμ! τὸν τρελλό, τώρα φτιάνει δικά του πράματα... θέλει λέει νὰ κάνῃ τὸ μπρούντζο χρονάφι... τῶν νειῶν κοινέντες καὶ δνειρά... Ποτέ μου δὲ, τι φαντάστηκα δὲν ξέκανα... Μόνο δταν παῖδες φοβᾶσαι... Μούκανε κακά μένα ἀλλοτε καλό!

ΜΕΛΑΧΡΑ, [κυττῶντας παραξένα]. — Είτερε! Είτερε!

ΠΕΡΟΥΖΕ, [μεστικά στὸν Τεμέλιο]. — 'Υστερα

ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα πρὸιν ξημερώση, νὰ ξυπνήσῃς έτοιμο τὸ βιολί σου γιατὶ δὲ ξρέθουν νὰ ξέκανεις τὸ βοτάνι!

... θὰ χορέψω γυμνή καὶ δὲς ξρέθουν καὶ δαιμόνια καὶ ξωτικά, δὲς ξρέθουν, καλῶς νὰ δρίσουν!

ΠΕΡΟΥΖΕ — Ποιὸς άφανταστο τὸ θάμα!

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ*

Ανευ ήμερομηνίας, ἐταχυδρομήθη ὅμως τῇ 9 Μαρτίου 1841.

«Τὰ λόγια, τὰ δποῖα περὶ σου μοῦ εἶπεν αὐτὸς ὁ κύριος Στάης, ἔγειπισαν τὴν καρδιάν μου ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνην. Οὐδὲν ἀποποντος λοιπόν, ἀν̄ ἥκουσεν ἀπὸ τὸ κεῖλος σου φράσεις τῶν ἐπιστολῶν μου.

«Ἄλλα γενικῶς περὶ τούτου πρέπει νὰ εἶναι τις προσεκτικός, διότι εἶναι στιγμιαὶ, καθ' ἄς τὰ πάθη ἐνεργοῦν μὲ δῆλην τὴν δύναμιν των.

«Τὸ ἐννοῶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα πράγματα, τὰ δποῖα εἶδα καὶ ἥκουσα.

«Ἄλλα ἔχει σὺ τὴν ἡσυχίαν σου, διότι εἶσαι ἀξιος αὐτῆς. Νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ τὴν χάσωμεν πρέπει νὰ εἶναι τι εὐλογον, τὸ δποῖον ν̄ ἀφορᾶ καὶ εὐθεῖαν καὶ ἀποκλειστικῶς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους.

«Ἐλαβον τὰ χρήματα καὶ τὰ σκαλτσούνια, ἀλλὰ δὲν εἶναι ζεύγη εἴκοσι καὶ ἔνα. Νὰ λάβω μὲ τὴν μεγαλειτέραν ταχύτητα μίαν βαρέλα βερδέαν τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν πρώτης ποιότητος».

Ο ἀγαπητός σου
Δ.

«Η παροῦσα ἐπιστολὴ δὲν φέρει ἡμερομηνίαν καμίαν, ἔγραψη τὸ 1841.

«Σήμερον τὴν χαραυγὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ¹ ἐλευθερώνετο ἢ δυστυχῆς Ἐλλὰς καὶ σὺ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ὡρας ἥσουν εἰς τὸν κόσμον. Ζῆσε πολλὰ καὶ πολλὰ χρόνια, διότι ἀπὸ σὲ ἔχω πολλὴν χρείαν. Ἄλλος ἵσως εἶναι ἀνάγκη νὰ τρώγῃς ὀλιγάτερον καὶ νὰ περιπατῆς περισσότερον. Εἶσαι ἀκούητη ἐν καιρῷ. Μοῦ λέγουν διτὶ πολὺ παχαίνεις. Θὰ πιᾶ εἰς τὴν ὑγειάν σου.

«Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀν σὲ παρεκάλεσα νὰ μοῦ στείλης ἔνα βαρέλι τῆς καλλιτέρας βερδέας, τῆς δποίας εἶχον ἀνάγκην.

«Χαιρέτα με τὴν Ἐλένην, τὰ κορίτσια καὶ τὸν Γαλβάνην». Ο Δ. ΣΟΥ

Ἐταχυδρομήθη τῇ 2 Φεβρουαρίου 1842.

«Ἐλαβον τὴν πολυαγαπημένην ἐπιστολήν σου τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν δποίαν ἔγύρισα ἀπὸ τὴν ἔξοχήν, δπου διέμεινα ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας. Μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν θὰ ἀκούσω ἀπὸ σέ, διτὶ σὲ ἀφορᾶ, διότι ἔγὼ δὲν βλέπω κανένα. Σὲ παρακαλῶ δπου δύνασαι νὰ μὴν ἐκθέσης τὴν ὑγείαν σου οὐδὲ νὰ στενοχωρῆσαι χάριν τῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ νὰ κρατῆς σταθερὰν

* Συνέχεια: «Παναθήναια» 15-30 Ιουνίου, σελ. 167.

¹ Η λέξις Εὐαγγελισμός εἶναι γραμμένη ἑλληνικά.

Ἐταχυδρομήθη τῇ 5 Δεκεμβρίου τοῦ 1842.

«Ἡ καλοσύνη τοῦ Καντακίτη καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν δποῖον μ' ὧδησε διὰ σέ, μὲ παρακανοῦν νὰ ἀναλίβω τὸ μέρος, τὸ δποῖον αὐτὸς ζητεῖ ἀπὸ σέ. Σὺ θὰ τὸ ἰδῆς εἰς τὸ Ὑπόμνημα, τὸ δποῖον ἐσωκλείω πρὸς χρῆσιν σου καὶ θὰ τὸ κανόης ἀμέσως. Ἡ ἀπάντησίς σου νὰ εἶναι τοιαύτη, ὡστε νὰ δυνηθῶ νὰ τὴν διαβάσω εἰς τὸν Κοντακίτην.

«Εἶμαι ὑπερβολικὰ ἀνήσυχος, διότι παρῆλθον τρία ταχιδρομεῖα ἀφ' ὅτου σου ἔστειλα μίαν ἐπιστολήν, δπου σου ἔγραψα περὶ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων καὶ δὲν ἥθελα νὰ χαθῇ. Ἀπάντησιν δὲν ἔλαβα.

«Ἐχεις εἰς τὴν οἰκίαν σου πρόσωπον πρὸς τὸ δποῖον θὰ δυνηθῇ ὁ Κάνδυλας ν̄ ἀποταμῇ διά τινα μικρὰ πράγματα, τὰ δποῖα ἀπὸ ἐκεῖ μοῦ χρειαζονται; Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸ πρόσωπον αὐτὸν θὰ ἔδιδε διαταγάς σου εἰς τὸν Κάνδυλαν διὰ πράγματα, τὰ δποῖα δύνανται νὰ χρησιμεύουν διὰ σὲ καὶ οὕτω θὰ ἔχωμεν ἴσοροποιάν ἔξοδων.

«Γράψε με περὶ τούτου καὶ περὶ τῶν ἐπιστολῶν. Δ. Σ.

Ἐστάλη τῇ 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1842.

«Σκέπτομαι διτὶ ἡ σιωπή μου θὰ σου εἶναι εὐαρεστοτέρα ἀπὸ τὴν κενήν φλυαρίαν τῶν ἀλλων. Αὗται αἱ δλίγαι γραμμαὶ ἔχουν σκοπὸν νὰ σὲ πείσουν καὶ νὰ σὲ βεβαιώσουν δι' ὅτι σου ἔγραψα εἰς τὴν ἐπιστολήν, ἡ δποία κατεστράφη. Εἰς δῆλα καὶ καθ' ὅλα. Ἡμεῖς προχωροῦμεν εἰς σοβαρὰς ἡμέρας, αἱ δποῖαι ἐπιταχύνησαν ἀπὸ τοὺς κακολόγους. Σῦν συσταίνω τὴν συνήθη καὶ ἐντελῶς ὠριμον σύνεσιν».

Μένω δ ἀγαπητός σου ἀδελφὸς
Δ.

Τῇ 4 Μαρτίου 1844 ἐταχυδρομήσε τὴν ἐπιστολήν ταύτην.

«Οφείλεις χωρὶς ἐπιφύλαξιν νὰ μὲ διατάσσῃς, δσάκις πρόκειται διὰ σέ ἀλλὰ δι' ἄλλοις εἶναι δρθὸν νὰ μὴν ἐπέμβω. Ἐκεῖνοι οἱ κύριοι πραγματικῶς ἔχουν δίκαιον καὶ ἀν ἡ Γεροντίσια εἶναι κακῶς διατεμεψιένη, ἐλευθέρως, ἀς προστρέξουν εἰς τὸ Λονδίνον μὲ συντόμοις καὶ ἀποτελεσματικάς λέξεις. Ἐχω λόγους νὰ εἶμαι ποὺς τὸν ἐκλαμπόρτατον κόμητα. Καὶ ὅταν διαδελφός του ἔπειται ἔλαβε τὸ ὑψηστον τῆς πολιτείας ὑπούργημα τὸ τοῦ Προσέδρου τῆς Γερουσίας, τοῦ Πρύγκηπος μὲ τὸν τίτλον τοῦ Ὑψηλοτάτου, τότε ἐπέγραψε πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα. Ο ποιητὴς συνείδησεν ἐνώπιον τριῶν ἀποδέλη πάντοτε τὸν ὀριοῦσαν τίτλον ἔστω ἀν ἥτο ἀδελφός, συγγενῆς ἢ οὐκείος διετήρει ποὺν τοὺς τύπους.

βέβαιος διτὶ ἡ στιγμὴ εἶναι κατάλληλος. Ἐκτὸς τούτου, εἶναι καιρὸς νὰ παύσουν οἱ ἀνθρώποι τῆς χώρας αὐτῆς νὰ μάχωνται μὲ τὴν σκιάν των.

«Ἐδῶ οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβοιλοι εἶναι παραπολὺ φιλελέυθεροι καὶ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ποδοπατοῦνται τὰ δικαιώματά των. Προχθὲς ἔδωκαν νέον δεῖγμα. Ὁ ἐκλαμπόρτατος ἐπροσπάθησε νὰ μὲ πλησιάσῃ. Ἄλλος ἔχουν μεγάλο ἄδικον νὰ διποχρεώσουν ἀνθρώπων ἡρέμου χαρακτῆρος νὰ λησμονήσουν τὸν ἑαυτόν τους. Αὗτοί γνωρίζουν διτὶ εἰς τὸ στήθος τῶν ἀλλων ὑπάρχει κατιτεί, τὸ δποῖον εὐκόλως κινεῖται καὶ θὰ ἥθελαν νὰ παξουν πρὸς δηρέλος των. Προτοῦ νὰ ἐπιπιστευθῶ εἰς τὸ χιοτὶ κάπι, τὸ δποῖον θέλω νὰ σου εἴπω, ἔρωτό, εἶναι βέβαιον διτὶ αἱ ἐπιστολαί μου δὲν ἀνοίγονται εἰς τὸ ταχιδρομεῖον; Ποῖοι εἶναι οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ταχυδρομείου;

Ο Δ. ΣΟΥ

Τῇ 23 Μαΐου τοῦ 1844 ἐταχυδρομήσε τὴν ἐπιστολήν ταύτην.

«Πλησιάσας με φιλοφρόνως ὁ κύριος Φ., μοῦ ἀνήγγειλεν διτὶ ἔλαβεν ὠραίαν ἐπιπιστευτικὴν ἐπιστολήν σου. Τοῦ ὠμολόγησα διτὶ τίποτε δὲν σου ἔγραψα ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ δποῖον πρὸ δέκα ἡμέρων μοῦ εἴπε νὰ σου γράψω. Καὶ αἱ λέξεις του ἥσαν αὐταί:

«Ἐπέπει τὸν ἀδελφόν σας διτὶ ἔχασεν ἔνα μεγάλον φίλον, ἀλλ' διτὶ τοῦ μένει ἔνας ἄλλος». Μόλις εἶδα διτὶ ἐνοοῦσε τὸν ἑαυτόν του, τοῦ ἀπήντησα: «Δίδω πίστιν εἰς αὐτὸν τὸν εὐγενῆ λόγον καὶ θὰ ἀποφύγω νὰ τοῦ γράψω νὰ λόγον καὶ δῆλα καὶ καθ' ὅλα. Ἡμεῖς προχωροῦμεν εἰς τὸ σοβαρὰς ἡμέρας, αἱ δποῖαι ἐπιταχύνησαν ἀπὸ τοὺς κακολόγους. Σῦν συσταίνω τὴν συνήθη καὶ ἐντελῶς ὠριμον σύνεσιν».

Δ.

Θὰ πιᾶ εἰς τὸν ἀδελφόν σας διτὶ ἔχασεν ἔνα μεγάλον φίλον, ἀλλ' διτὶ τοῦ μένει ἔνας ἄλλος.

Μόλις εἶδα διτὶ ἐνοοῦσε τὸν ἑαυτόν του, τοῦ ἀπήντησα: «Δίδω πίστιν εἰς αὐτὸν τὸν εὐγενῆ λόγον καὶ δῆλα καὶ καθ' ὅλα. Ἡμεῖς προχωροῦμεν εἰς τὸ σοβαρὰς ἡμέρας, αἱ δποῖαι ἐπιταχύνησαν ἀπὸ τοὺς κακολόγους. Σῦν συσταίνω τὴν συνήθη καὶ ἐντελῶς ὠριμον σύνεσιν».

«Ο κάνδυλας ἔχει νὰ λάβῃ ἀπὸ ἐμέ θὰ ἔχω ἔλπιζω διὰ φρέμιατα». Ο Δ. ΣΟΥ

«Ο Φ. εἶναι δ Φραγκερ δ ἀγαπητὸς φίλος καὶ δ ἔξ ἀπορρήτων, διτὲ τότε ἐλέγετο, τοῦ Ἀρμοστοῦ.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

[Συνέχεια]

Η ΚΥΡΙΑ ΓΚΡΕΖ Η Η ΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΑΜΝΑ*

Ο Γκρέζ είχε διάστημα μέτροι κεφάλι μεγάλο, πρόσωπο πολὺ πλατύ, λεπτά χαρακτηριστικά, πρόσωπο γλυκὸν καὶ ἔξυπνο. Τὰ μάτια ἦταν ζωηρὰ καὶ ἐκφραστικά· καὶ τὶς στιγμὲς τῆς ἀγάπης ἢ τοῦ πυρετοῦ τῆς τέχνης, ἔπρεπε νὰ ἰδῆτε τὴ ματιά του γεμάτη ἀστραπές, ἴδιαιτέρως ζωηρὴ καὶ γοητευτική. Ὁλο τὸν καιρὸν ποὺ ζωγράφιζε ἔνα ἔργον, ἦταν σκλάβος τῆς τέχνης του. Δὲν ἔβλεπε ἄλλο ἀπὸ αὐτὸν καὶ τοῦ ἔδινε τὴν ψυχή, τὴ σκέψη, τὴ ζωὴ του, τόσο, ποὺ τὸ ἔργον διοίνα μεγάλωνε μέσα στὸ πλαίσιον καὶ ζοῦσε τὴ ζωὴ τοῦ ἰδιού τοῦ ζωγράφου. "Αν ἔξωγράφιζε τὸν Ἀχάριστον Σίδων ἢ τὸν Σεπτήμιον Σεβῆρον, τὸ πρόσωπό του ἔπαιρνε τὴν αὐστηρὴν ἐκφραστῆς ἀρετῆς, ἢ ματιά του ἥτον συγκεντρωμένη, ἢ στάσις προσεκτικὴ καὶ σοβαρή." Ήθελε νὰ ζωγραφίσῃ τὸν Παραλυτικόν; "Ηξενρε, στὸ πρόσωπο τοῦ δυστυχισμένου, νὰ δώσῃ τόσον πόνο, ποὺ κάθε κόρη διόποὺ θὰ τὸν ἐθαύμαζε, ήμποροῦσε νὰ φωνάξῃ: «Θεέ μου, Θεέ μου, πῶς μὲ συγκινεῖ!» "Αν τὸν κυττάξω λίγο ἀκόμα, θαρρῶ πῶς θὰ πλάψω!»¹. Καὶ γιὰ τὴ Νύφη τοῦ Χωριοῦ, γιὰ τὴν Κόρη ποὺ κλαίει τὸ πονλί της ποὺ πέθανε, ἢ γιὰ τὴν περίφημη Σπασμένη Στάμνα ποὺ ἡ μικροῦλα Φιλίπον — ἀργότερα Κυρία Ρολάν — τὴν ἐθαύμαζε μὲ τόση ἀφέλεια, τί θρίαμβος τότε! «Τί ὠραῖο χέρι, τί ὠραῖο χέρι, τί ὠραῖο μπράτσο!» γράφει διδερόδ μὲ ἐνθουσιασμόν. «Όποιος κυττάξει τὸ ἔργον αὐτὸν, λέγει: θελκτικό!» "Αν σταματήσῃ ἢ ἀν ἔναγνωρίσῃ νὰ τὸ ἰδῇ, δὲν κρατιέται; θελκτικό! θελκτικό!"². Ο Γκρέζ εἶναι διάγαπημένος μους ζωγράφος, γράφει ἀκόμη διδερόδ. Καὶ δι τι λέγει διδερόδ, δῆλοι καὶ δλες τὸ ἐπαναλαμβάνον. "Η σάρκα αὐτὴ ἢ παιδικὴ καὶ ἡ παρθενική, τόσο γλυκεὶ καὶ τόσο ἀπαλὴ σὰν βελουδένια, τὰ στήθη αὐτὰ τὰ ξεψυχισμένα, αὐτοὶ οἱ ὅμοι, οἱ λαμποὶ αὐτοὶ οἱ στρογγυλοὶ καὶ λευκοί, λίγο ἔξογωμένοι, τὰ ὠραῖα αὐτὰ μάτια, τὰ μαλλιά αὐτὰ τὰ στριψμένα καὶ οἱ πλεξούδες οἱ κολλημένες στὸ μέτωπο ἀπὸ τὴ θέρμη καὶ τὴ φρικίασι τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἀθωότητος: νά, τί ἀγαποῦν οἱ ἄνδρες! Όμως, τὰ μάτια αὐτὰ τὰ κλαμένα, τὰ χειλὶ αὐτὰ τὰ θερμά, τὸ δέρμα αὐτὸ ποὺ τὸ ὑγραίνει ἢ ἀνησυχία καὶ ἡ προσδοκία, ἡ ἀγνὴ αὐτὴ ἡδυπάθεια ποὺ κρύβουν τὰ δάκρυα: νά, τί ἀγαποῦν οἱ γυναικες! Ο Γκρέζ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἔννόησε τὴ δύναμι τῶν δακρύων τὰ μεταχειρίσθηκε στὶς εἰκόνες του σὰν τὴ δροσιὰ τὴ μαργαριταρένια ποὺ κάνει χαριτωμένα τὰ πρόσωπα. Καὶ ἥτον τόσο

ἀτομικὸ τὸ αἰσθῆμα αὐτό, ποὺ δὲν ἡμποροῦσες νὰ τὸ φαντασθῆς ἔξω ἀπὸ τὰ ἔργα του, χωρισμένο ἀπὸ αὐτά. Καὶ τὸ ἐγκαταλειμμένον ἔκεινο, τὸ κουρασμένο, τὸ ἀπαλὸ καὶ δι πόνος ποὺ ἔδειχνε νὰ πονῇ! Καὶ ἡ καρδιά· αὐτὴ πάντα ἔτοιμη γιὰ τὴν ἀγάπη! Καὶ οἱ τρόποι αὐτοί! Οἱ φιλαράρισκεις αὐτές! Τὴν ημέρα ποὺ ζωγράφισε τὴ Νύφη τοῦ Χωριοῦ, πῶς ἐφάνταξε, μὲ τὴν ἔξυπνη φυσιογνωμία του καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔδειχνε πρὸς τὸ μοντέλο του!

"Ηρεμος, ἀφελής, περιποιητικός, περιπαθής, μὲ τὸ νὰ εἶναι εὐτυχισμένος. Η Δινί Μπαμπούτη, τώρα ποὺ τὸν ἔγνωσε, δὲ μπορεῖ πειὰ νὰ ζήσῃ χωρὶς τὸν ἀνθρωπὸν αὐτόν. Τώρα γι' αὐτὴν ποὺ τὸν ἀγαπᾶ, εἶναι δι ἀρραβωνιαστικὸς τῆς χαριτωμένης εἰκόνος. Στέκεται δρυός καὶ σοβαρὸς ἐμπόρος στὸν πατέρα της, τὸν γέρο Μπαμπούτη. Εκείνη εἶναι ἡ Ζανέττα, ἡ Νύφη κρατεῖ τὸ χέρι τοῦ Γκρέζ, τὸ πρόσωπο της εἶναι θελκτικό, σεμνὸ καὶ ντροπαλό... εἶναι ἀληθινὰ νόστιμη, πολὺ νόστιμη¹, ἀπλὰ καὶ σεμνὰ ντυμένη. «Η Ζανέττα εἶναι καλή καὶ φρόνιμη, λέγει δι ἀγαθὸς πατέρας πρὸς ἔκεινον ποὺ θὰ γείνη γαμβρός του θὰ σὲ κάνης καὶ σύ». Πῶς τὸν συλλογίζεται τὸν γάμον αὐτόν! Τὸ Πάσχα θὰ γείνη ἡ τῆς Αγίας Τριάδος; ή ἔπειτα ἀπὸ ὄκτὼ ήμέρες τότε ποὺ οἱ ζωγράφοι ἐκδέτονται στὸ Πόν-Νέφ πέρα-πέρα τὰ τελευταῖα τους ἀριστουργήματα, τότε ποὺ γιορτάζουν οἱ βιβλιοπώλαι καὶ τὸ Πανεπιστήμιον; Α, τὴν ήμέρα ἔκεινη, τὶ έμοσφη ποὺ θὰ εἶναι! Τί στολίδια ποὺ θὰ λάβῃ! Καὶ ἀπὸ τώρα συλλογίζεται τί θὰ φορέσῃ! Πηγαίνει στοῦ Μαζιμέλ δόδος Ντοφίν, ἡ εἰς τὸ Πετί-Ντενέκερ στὴν ὄχη Κόντη. Ἀγοράζει δαχτυλίδια, γάζες, μαντήλια, νταντέλλες. Καὶ τὴν ἄλλη μέρα πάλι πηγαίνει στὴν ὄχη Ορφέβο, στοῦ Στράς, καὶ παραγγέλνει δραῖα «σκουλαρίκια ἀπὸ διαμαντία ψεύτικα». Η πονηρή, στολισμένη ἔτσι, εὐδήκε ἔνα ὠραῖο στρατήγημα. Ντύνεται θελκτικά, στολίζεται μὲ σατέν, μεταξωτὰ καὶ ἄλλα κουρέλια φορεῖ τὰ σκουλαρίκια σὰν κυρία. «Τὴν ἔβλεπαν ἔτσι στὸ βιβλιοπωλεῖο, καὶ οἱ γειτόνισσες τὴν ωτησαν ποιός τῆς τὰ είχε χαρίσει καὶ μὲ μισή φωνή, μὲ μάτια χαμηλωμένα ἀπαντοῦσε: —Ο κ. Γκρέζ μοῦ τάκανε δῶρον. — Είσθε λοιπὸν παντρεμένη; —Α, δχι (ὅπως λέγονταν ναὶ κρυφά σὲ δλο τὸν κόσμο)»².

Ο Γκρέζ τὸ ἔμαθε. Εμαθε καθετὶ ποὺ ἔλεγαν στὴν δόδον Σαίν-Ζάκ, ἀπὸ τὸ μαγειρεὶδι ὡς τὸ φαρμακεῖο καὶ τὸ κουρεῖον ἀκόμα. Ο Γκρέζ

* Συνέχεια: «Παναθήναια» 15—31 Ιουλίου.

¹ Διδερόδ: Σαλόν.

² Διδερόδ: Σαλόν.

Η ΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΑΜΝΑ — ΥΠΟ ΓΚΡΕΖ

¹ Διδερόδ: «Η Νύφη τοῦ Χωριοῦ».

² Αρχεῖα.

ήθελε πολὺ νὰ μιλοῦν γι' αὐτὸν ὡς ζωγράφον, μᾶ δχι ὡς συζυγον. Τὸ δτι μιλοῦσαν γι' αὐτὸν οἱ φωράδενες καὶ οἱ μάγειροι, τὸ δτι ἔλεγαν γὰ τὰ δῶρα ποὺ ἔδινε τῆς Δδος Μπαμπούτη, καθετὶ ποὺ ἄκοιε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Διδερό, τοῦ μοναχοῦ Κόδη καὶ τοῦ Ἀνεψιοῦ γιὰ τὸν γάμον αὐτόν, τὸν πείραξε πολύ. Πέρασε μιὰ ἔβδομάδα, ἔπειτα ἀλλη. Ἡ Νύφη ἐπήγαινε ἀπὸ τὸ γραφεῖο της στὰ βιβλία καὶ ἀπὸ τὰ βιβλία στὸν δρόμο ἔξω, ἀνήσυχη πάντα καὶ πάντα στολισμένη. Θυμάσθε τὴν εἰκόνα τοῦ Γκρέζ, τὴν χαριτωμένην ἔκεινη πὸν Κρυφακούει, τῆς συλλογῆς Σαὶν-Ζάκνατο, ἀπαράλλακτη ἡ μικρὴ Μπαμπούτη αὐτῆς τῆς ἑποχῆς, ἀνυπόμονη καὶ ἀνήσυχη, ποὺ ἐπρόσεχε ποὶδες ἔρχεται, ποὶδες μιλεῖ καὶ ἔκντταξε ὡς τὴν ἄκρη τοῦ περαστικοῦ δρόμου, ἀνὴ πρόβαλλε ἡ σιλουέττα τοῦ ἀγαπημένου της. Πέρασαν ἀκόμα λίγες ήμέρες. Τὰ μάτια της εἶχαν κοκκινήσει ἀναστέναξε ἀπὸ ἀγάπη καὶ ἀπὸ πεῖσμα πνιγότανε ὅπως τὰ κορίτσια ποὺ θέλουν νὰ κλάψουν.

Ἐπειτα δὲν κρατήθηκε πειά¹ κ' ἔνα πρωΐ, ντυμένη μὲ φιλάρεσκη ἀφέλεια, ἔτοι ποὺ θύμιζε τὴν θεούσιρα, — καὶ δσο πειδ ἀνυπόμονη τόσο πειδ ἔμορφη, — βγῆκε ζωηρὴ στὴν δδὸν Σαὶν-Ζάκ, ἔφθασε στὸ Λουξεμβούργον, πῆρε τὴν δδὸν Κοντέ καὶ ἥρθε στὴν δδὸν Πετί-Λιόν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Ἀμπέλου. Ὁ ζωγράφος τὴν ἔνοιασε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀναστάτωσι ποὺ ἔκαμε εἰς δλο τὸ σπίτι· φοβήταν τὶς πονηρίες της καὶ μάλιστα τὴν ἴδεα ποὺ εἶχε ὅπως-ὅπως νὰ τὸν παντρευθῇ. «Ἐχτύπησε τὴν πόρτα μου μὲ μιὰ μικροῦλα της μαγείρισσα, γράφει δ ἴδιος. Ἔγὼ δὲν ἀποκρίθηκα. Ἡξερε πῶς ήμουν στὸ σπίτι. Ἀρχισε νὰ χτυπᾷ μὲ τὰ πόδια καὶ μὲ τὰ χέρια σὰν ἀληθινὴ Ἐριννύς². Ὁ Γκρέζ ἥτον ἀγαθὸς ἀνθρώπος· φοβήθηκε, ἀφίσε τὴν παλέττα του καὶ πῆγε ν' ἀνοίξῃ. Ἐκείνη ὥρμησε μέσα. Γέλια, μισοκλάματα, παράπονα, δικαιολογίες: «Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ κάνω, κύριε Γκρέζ, μὲ τρέλλανε δ ἀγάπη· δ ἀγάπη μου γιὰ σᾶς μ' ἔκανε νὰ ξεχασθῶ· δ ἵωή μου εἶναι στὰ χέρια σας»³.

Εἶχε πέσει στὰ πόδια του, κρατοῦσε τὰ γόνατά του, τοῦ φιλοῦσε τὰ χέρια καὶ τάβρεχε μὲ τὰ δάκρυνά της. Ὁ πόνος καὶ δ ἀγάπη ζωήρειαν τὸ πρόσωπό της καὶ τὴν ἔκαμαν πειδ ἐνεκτική· τὰ δάκρυν ἔβρεχαν τὰ μάτια της χωρὶς νὰ σύσουν τὴ λαμπράδα τους καὶ δ Γκρέζ ἔβλεπε, ἐνόσῳ ἔκείνη ἔκλαιε, ν' ἀνεβοκατεβαίνῃ τὸ πειδ καλοπλασμένο καὶ τὸ πειδ ζωηρὸ στῆθος τοῦ κόσμου. Ὁλες οἱ λέξεις οἱ θεούλες καὶ γεμάτες πάθος ποὺ εἶχε διαβάσει στὴν Κλαρίς δ σὲ ἄλλα βιβλία ποὺ εἶχε στὸ βιβλιοπωλεῖο, ἔρχόνταν στὰ κεῦλη της καὶ τὶς προσάρμοζε στὴν ἀγάπη της: — “Α! ἀχάριστε! ἔλεγε, ἀστατε! Ἡμουν τόσο

δυστυχισμένη. Ἐπρεπε νὰ ίδητε τὰ μάτια μου νὰ κλαῖνε γιὰ σᾶς!

Κ' ἔκεινος, ποὺ τίτοτε· δὲν μποροῦσε νὰ τὸν τρελλάνῃ δσο μιὰ γυναῖκα ταραγμένη, μιὰ φωνὴ ἕκετευτικὴ δ ἔνα πρόσωπο θελκτικὸ κλαμένο, νικήθηκε, ἔσφιξε στὸ στῆθος του τὴν ἀστόχαστην αὐτή, καὶ στὰ φιλιὰ καὶ στὰ δάκρυν της ἔχαρισε τὰ δικά του φιλιά.

Ἡ μικροῦλα γίνεται τότε πειδ χαδιάρα, χλιες φορεῖς πειδ ὑελκτική. Δὲν ἔχεντα τὴν αἰτία ποὺ τὴν ἔφρεψε ἔδω καὶ τοῦ λέγει πῶς δὲν θὰ φύγη ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον ἀν δὲν τῆς δρκισθῆ πῶς θὰ τὴν παντρευθῇ. Πῶς νὰ ἀντισταθῇ σὲ τὸσα φιλιά, σὲ τὸσες διαχύσεις; Ἐπρεπε νὰ ὑποκύψῃ. Καὶ δ Γκρέζ εἶπε τὸ νά. «Τὴν ἐλυπήθηκα, γράφει τίποτε δὲν τῆς ἀρνήθηκα»¹. Αὐτὸ δηδελε ἡ Μπαμπούτη. Ἀρχισε τότε νὰ χόρεψη καὶ νὰ χτυπᾷ τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια. Γελούσε, τραγουδοῦσε, ἔκανε τρέλλες καὶ ἀν δ Γκρέζ δὲν ἥτον ἔρωτευμένος, θὰ μποροῦσε τὴ στιγμὴ ἔκεινη νὰ ξυγίσῃ, δπως θὰ ἔκαμε δ φίλος του Διδερό δ ὁ ἀνεψιός του Ραμώ, τὴν παράδοξη αὐτὴ δύναμι ποὺ ἔχουν οἱ γυναῖκες νὰ ξεχάσουν μονομιᾶς τὰ δάκρυα καὶ τὴν πειδ βαθειὰ λύπη γιὰ νὰ πηδήσουν στὴ χαρά.

Ἡ πονηρὴ τὸν πλησίαζε σηκώνοντας φιλάρεσκα τὸ κεφάλι. Εἶδε τὰ δραῖα της κατσαρὰ καὶ τῆς εἶπε πόσο ἥταν ἔμιορφη. Καὶ τότε μιλῶντας γι' αὐτά, ἐπῆρε ἔνα ὑφος παραπονεμένο κ' εὐχάριστο, δμοιο μὲ τὴν κόρη τῆς Σπασμένης Στάμνας. Δὲν χρειάσθηκε περισσότερο γιὰ νὰ ξυπνήσῃ δ ζωγράφος. Νά τον, στὴ στιγμή, μὲ τὰ πινέλα στὸ χέρι δρχίζει μονομιᾶς καὶ δ μικροῦλα δη Μπαμπούτη φαίνεται ἀπάνω στὸ λευκὸ μουσαμᾶ μὲ τὴ λεπτὴ σκύφια δποὺ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἔσφευγουν τὰ μαλλιά της. Νά δ λαιμὸς δλόκληρος καὶ λίγο ἀπὸ τὸν δῶμο, δ ἀρχὴ τοῦ στῆθοντος καὶ τὰ μπράτσα τὰ καλοπλασμένα τὸ πρόσωπο ζωηρεύει καὶ παίρνει τὴ στάσι τοῦ μοντέλου ποὺ εἶναι σὰν κάπως φοβισμένη. Ὁ ζωγράφος στήνει τὸ μοντέλο του καὶ τέλος τῆς περοῦ στὸ χέρι μιὰ μεγάλη στάμνα. Νά, λοιπόν, δη Περρέττα τὸ παραμυθιοῦ δ τὸ κορίτσι ποὺ πηγαίνει στὴ βρύση. Τόση εἶναι δέριη ποὺ δ Γκρέζ ἔργαζεται στὴν εἰκόνα αὐτήν, δποὺ σύτε συλλογίζεται τὴ μικρὴ κωμῳδία. «Ἐνα πρᾶγμα βλέπει, τὸ ἔργον ποὺ ζωγραφίζει. Τόσο ξαφνικὸ καὶ τόσο ζωηρὸ παρουσιάσθηκε τὸ θέμα, δποὺ καὶ τὸ μοντέλο καὶ αὐτὸς καὶ δ μικρὴ μαγείρισσα ποὺ μπήκε μαζὶ μὲ τὴ μικροῦλα καὶ ποὺ κοκκινίζει ἀπὸ εὐχαρίστησι βλέποντάς τους, δλοι εἶναι παραξαλισμένοι. Τέλος ἥρθε στιγμὴ νὰ σταματήσῃ δ ζωγράφος. Καὶ νά, τώρα, ποὺ δὲν ἥμπορει πειά νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν κόρη αὐτή ποὺ τὴν λατρεύει! Παίρνει τὸ μπαστοῦν του

καὶ τὸ καπέλο του καὶ φρύγουν μαζί. Στὸ κατώφλι τοῦ ξενοδοχείου εἶναι δ μνωρός οἱ γειτόνειοι λέγουν: «Ἡ κυρία Γκρέζ! Ἡ κατεργάρα! τ' ἄκοιτε καλά. Χτυπᾷ τὰ χέρια της μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ σφίγγει δυνατὰ τὸν ζωγράφον ἐπάνω της. Τέλος φθάνοντα στὴν δδὸν Σαὶν-Ζάκ καὶ οἱ φωνὲς τῶν φωράδων καὶ τῶν ποιλητῶν, δ θρύβαλος τῆς σούβλας ποὺ γυρίζει πάνω στὴ φωτιὰ καὶ τοῦ πάχους ποὺ πέφτει ἀπὸ τὶς χῆνες καὶ τὰ κοτόπουλα, δ μουσικὴ ποὺ σκορποῦν οἱ Ιταλοὶ ζητιανοί μὲ τὰ βιολιά τους ὑπόδεχονται τὸ ζευγάρι. — «Α, σὰν παντρευτοῦμε, κύριε Γκρέζ! — Πότε θὰ παντρευτοῦμε; — Θὰ μὲ πάρετε στὸ θέατρο, στὸν Νικολέ. — Μὰ βέβαια, Δεσποινίς. — Στὸ δάσος, στὸ μικρὸ θεατράκι ἀπέναντι τῆς Μέτ; — Δεσποινίς! — Θὰ έχωμε τὸ σπιτάκι μας, τὴν ὑπηρέτρια μας καὶ ἔνα ἀγόρι; — Δεσποινίς! — Θάχω ἀμάξι, στολίδια, φορέματα! — Μά, Δεσποινίς!» Δὲν τολμᾶ νὰ διαμαρτυρηθῇ περισσότερο. Εἶναι δυστυχισμένος. Μὰ εἶναι καὶ εὐτυχισμένος. Αὐτή τὴ στιγμὴ παίζουν στὸ ιταλικὸ θέατρο τὸν Γάμους τοῦ Παλιάτσου ποὺ εἶναι δ εἰκόνα της Νύφη τοῦ Χωριοῦ. Τὸ δνομά του εἶναι σὲ δλων τὸ στόμα. Καὶ θαρρεῖς ἀληθινὰ πῶς βλέπεις στὸν σοβαρὸ καὶ λαμπρό δρόμο τῶν βιβλίων καὶ τῶν μαγειρεῶν, τὸν Κολέν καὶ τὴν Κολέττα, τὸν Ζανό δ τὴ Ζανέττα, ποὺ ζωντάνεψαν ἀπὸ τὴν εἰκόνα καὶ προχωροῦν μὲ τὴ νυφικὴ ποιητὴ ποὺ ἀποτελοῦν οἱ σούβλες καὶ τὰ βιβλία. Οἱ διάφοροι ποιλητάδες, οἱ φωράδαινες, οἱ μοδίστες καὶ οἱ κεντήτρες τοὺς ζωγρεῖς. Καὶ ποτὲ δ μέγας Διονύσιος Διδερό, ποὺ συχνὰ εἶχε μοναδικὴ αὐθιδεια, δὲν εἶπε πειδ ἀδιάντροπο πέμψαμε ἀπὸ τὴν ήμέρα ποὺ ἔγραψε ἀπαθῆς μονοκοντυλιάς: «Ἡ σύνυγος τοῦ ζωγράφου Γκρέζ εἶναι φρόνιμη»³.

[Συνέχεια. — Μετάφρ. Κ. Μ.]

ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΠΙΛΟΝ

¹ Διδερό: Σαλόν, τὸ πορτραΐτο τοῦ γέρω-Μπαμπούτη.

² Αρχεῖα.

³ Διδερό: Σαλόν, τὸ πορτραΐτο τῆς Κας Γκρέζ. «Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ δ Διδερό ήτο ἀπατημένος.» (Ι. Ασεζά, σημείωσις εἰς τὰ Ἀπατα τοῦ Διδερό).

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Από της 15 προσεκούς Όκτωβρίου τα «Παναθήναια» θά λάβουν έκτακτως καλλιτεχνική δψιν. Ολόκληρον τὸ τεῦχος θὰ τυπώνεται εἰς τὸ πολυτελές χαρτὶ δύον τυπώνεται τώρα ἡ ἑπτάδες τοῦ κειμένου εἰκόνα. Η διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ ἀποβλέπετον αὐτὴν πρόσδοτον μόνον αὐτοῦ, θὰ τηρήσῃ, μὲ δῆλην τὴν ἐπὶ πλέον δαστάνην, ἀμετάβλητον τὸ τύμημα τῆς ἐγγραφῆς. Συγχρόνως πλούσια εἰκονογράφησις καὶ φροντὶς ἴδιαιτερα εἰς τὴν ὑλὴν θὰ καταστούν ἀκόμη προσφιλέστερα τὰ «Παναθήναια» εἰς τὸν ἀναγνώστας των.

Κατὰ τὸν θερινὸν μῆνας Ιούνιον, Ιούλιον, Αὔγουστον, Σεπτέμβριον τα «Παναθήναια» ἔκδιδονται δύος κατ᾽ ἕτος εἰς τεύχη μηνιαῖα διπλᾶ.

Τῷ πρωτοβουλίᾳ τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἔδρευοντος ἐν Ἀθήναις Ἐλληνικῆς Γεωργικῆς Ἐταιρίας τελεῖται τὸν προσεχῆ Όκτωβριον τυφοκομικὴ ἐκθεσις εἰς τὴν ὁποίαν θὰ βραβευθοῦν τὰ καλλίτερα τυριά ἐλληνικῆς κατασκευῆς. Η Ἐλληνικὴ Γεωργικὴ Ἐταιρεία ἀποτελεῖται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ἑν Κρήτῃ Γεωργίας ξητεῖ ὅπως καὶ αἱ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ γεωργικαὶ περιφέρειαι στείλωσι δείγματα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν.

Η Ἐλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπένειπεν εἰς τὸν Γεράρδον Χάουπτμαν, τὸν συγγραφέα τῆς Ἐλληνικῆς Ἀνοιξεως, τὸν ἀργυροῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Ο κοντὸς τῆς σημαίας τοῦ Φιρκᾶ, τὸν ὁποῖον ἀπέκοψαν αἱ Δυνάμεις, μετεφέρθη εἰς τὸ ἀγγλικὸν θωρητὸν «Swissure» ὃπου θὰ φυλαχθῇ ἀνέταφος.

Πολὺ ἐπίκαιρος μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν ἔρχεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ποιητοῦ πρὸς τὸν Γεώργιον Τερτσέτην εἰς τὴν σελίδα γεδονής τοῦ τεύχους αὐτοῦ.

Ἀνεκαλύφθη νέα εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου εἰς μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Τολέδου, παριστῶσα τὴν Σχῆληψιν τῆς Θεοτόκου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς Παρθένου δύο ἄγγελοι· δὲ ἔνας παῖς εἰνάρειος καὶ ὁ ἄλλος κιθάριον. Τριγύρῳ Χερουβείμ. Εἰς τὰ πόδια τῆς γονατισμένος ὁ ἰδρυτής τῆς ἐκκλησίας προσεύχεται. Εἰς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος ἡ ἐκκλησία καὶ ἀριστερὰ ἀνθοδέσμη καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ζωγράφου.

Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἔρχεται πιθανῶς εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Ζάν Μορέας.

Ἐξεδόθη καὶ αὐτὰς ἐν Ρωσίᾳ νέα εἰκόνογραφημένων ἐπιστολικῶν δελταρίων ἀναφερομένων εἰς τὴν Γιασνάϊαν Πολιάναν καὶ ἐκεῖ βίον τοῦ Τολστού. Ἐπὶ τῶν δελταρίων ἀναγράφονται καὶ ἀνέκδοτοι γνῶμαι τοῦ μεγάλου Ρώσου συγγραφέως. Μεταξὺ τούτων εἰναι καὶ ἡ ἔξης: «Ζωὴ ἀληθινὴ δὲν εἰναι ἡ ποικιλομένη ἀπὸ μεγάλα συμβάντα, ἡ διεξαγομένη μὲ ἀγῶνας καὶ ἀλληλοκτονίας. Οχ! ζωὴ ἀληθινὴ εἰναι ἡ ἔουστα μέσῳ βραδυτάτων καὶ σχεδὸν ἀνεπαισθήτων μεταβολῶν».

Η ἀνοικοδόμησις τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Ἀγίου Μάρκου τῆς Βενετίας προχωρεῖ ταχέως, καὶ ἔχει δρισθῆ ἀπὸ σῆμαρον ἡ ἐγκατάσις αὐτοῦ διὰ τὴν 25ην Ἀπριλίου 1911 ἐօρτὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀγίου Μάρ-

κου. Τὸ περίφημον κωδωνοστάσιον δὲν ἔλειφε λοιπὸν καὶ πολὺ ἀπὸ τοῦ δρίζοντος τῆς Βενετίας. Η πτῶσις τον εἶχε συμβῇ τὴν 14ην Ιουλίου 1902.

Ἐπιδιώκεται ἐν Γαλλίᾳ ἡ διοργάνωσις τῆς μορφώσεως τῶν τυφλῶν οἵτινες ὑπολογίζονται εἰς σαράντα χιλιάδας καθ' ὅλην τὴν χώραν. Πρόκειται νὰ δρισθῇ διαρκὲς συμβούλιον, διὰ νὰ λειτουργοῦν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀντοῦ διεύθυνσιν τὰ ἡδη ὑπάρχοντα ἐν Γαλλίᾳ 53 ἰδρύματα διὰ τυφλούς, νὰ συστηθῇ δὲ καὶ κεντρικὸν κατάστημα πρὸς ἔκδοσιν βιβλιών εἰδικῶν διὰ τυφλούς προωρισμένον κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀναγλύφων χαρακτήρων.

Ο Σουλτάνος Μωάμεθ Ε' διώρισεν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν δόπιαν ἀνέθεσεν, ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν τουρκικῶν πατριωτικῶν ἀσμάτων καὶ ἐμβατηρίων νὰ ἐκλέξῃ τὴν κατάλληλον σύνθεσιν, ἥτις εἰς τὸ μέλλον θὰ ἴσχῃ ἐπισήμως διὰ ἔθνους τοῦ.

Γερμανὸς ἔνοδοχος ἐν Πομπηΐᾳ προέβη εἰς ἀνασκαφὰς διὰ τοῦ λογαριασμὸν καὶ ἀνεκάλυψε πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως μίαν ἐκτάπιας ὁραίαν καὶ τελείων διατηρουμένην ἐπαύλιν. Οἱ διάφοροι χῶροι ἔχουν διακόσμησην ἀπιστεύτως πολυτελῆ. Ο δραιότερος ὅλων εἰναι τὸ Τρικλίνιον (ἡ τραπεζαρία), τοῦ δόπιου οἱ τοίχοι εἰναι ζωγραφισμένοι μὲ ὀραιοτάτας παραστάτας. Τὰ χρώματα διετηρήθησαν τόσον ζωηρά, ὡς νὰ ἥσαν χρεισινά.

Ο Ζεπελίν διὰ κούραστος δεροπόρος σχεδιάζει ἐκδρομὴν εἰς τὸν Βόρειον Πόλον, θέλει δὲ τὸ ἔργον τοῦ βίου τοῦ νὰ στέψῃ διὰ τοῦ μεγάλου καὶ τολμηροῦ τούτου ταξεδίου πρόκειται μὲ ἀερόστατον ἰδικοῦ τοῦ συστήματος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ μακρύνον ταξεῖδι πρὸς ἔξερεύνησιν γεωγραφική, γεωφυσική καὶ ἴδιως ἀτμοσφαιρική τῶν ἀγγώντων μέχρι τοῦδε ἀρκτικῶν χωρῶν.

Εἰς τὴν Γενεύην, τὴν μητρόπολιν τῆς δισμαρτυρουμένης ἐκκλησίας ἐφοτάσθησαν ἐσχάτοις δύο μεγάλαι αἱ αναμνησιαὶ ἡμέραι: ἡ 400η ἐπετηρίς τῆς γεννήσεως τοῦ Καλβίνου καὶ ἡ 350η ἐπετηρίς τῆς ὑδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης.

Ο νεώτερος νέδης τοῦ βαρώνου Ἀλφρέδου Ρότσιλδ ἐν Βιέννη ηγετοκόντησε διότι διατήρησε τὸν ἡροεῖτο νὰ συναντέσῃ εἰς τὸν γάμον του μὲ γνωστὴν Βιενναίαν ἥθοποιόν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ανὰ τὰ Προσκυνήματα ὑπὸ Τιμοθέου Πυθαγόρου Θέμελη, Τεροσόλυμα τυπ. Τερού Κοινοῦ τοῦ Π. Τάφου.

Ηπειρωτικὸν Πλωσσάριον, ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ. Αθῆναι τυπογραφεῖον Πετράκου δρ. 2.50

Ψαμμογρικὴ καὶ Χημεία, συμβολαὶ εἰς τὴν ἴστοριαν τῆς χημείας ὑπὸ Μιχαήλ Στεφανίδου. Μιτυλήνη τυπογραφ. Μ. Νικολαΐδου φρ. 3.

Λεξικὸν ἐλληνοαγγλικον, ὑπὸ Α. Κυριακίδου. Ἐκδοσις δευτέρα. Ἀθῆναι τυπογραφ. Ἀν. Κωνσταντινίδη.

Manuali di Conversazione italiana-neoellenica, E. Brighenti. Milano, Ulrico Hoepli fr. 2.

ΔΗΛΩΣΙΣ: Ο κύριος Πέτρος Ζητουνιάτης, δι περιοδεύων ἀντιπρόσωπος τῶν
“ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ”, δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ περιοδικοῦ. Πᾶσα
τυχὸν ἀπόδειξις εἰς χεῖρας του ἡ ἐπιστολή μας ἔχουσιοδοτοῦσα αὐτὸν νὰ εἰσπράξῃ
ἐγγραφάς, εἶναι ἀκυρός.

(ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ)